

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

Szczecin, dnia 2 marca 2016 r.

Poz. 943

UCHWAŁA NR XVIII/104/2016 RADY MIEJSKIEJ W SIANOWIE

z dnia 27 stycznia 2016 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki Nad Zabytkami Gminy i Miasta Sianów na lata 2016-2019”

Na podstawie art. 87 ust. 1, 3, 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2014 r., poz. 1446 z późn. zm.) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki Nad Zabytkami Gminy i Miasta Sianów na lata 2016-2019”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały, zaopiniowany pozytywnie przez Zachodniopomorskiego Konserwatora Zabytków.

§ 2. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od daty ogłoszenia jej w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego.

Przewodniczący Rady Miejskiej

Janusz Machała

Załącznik do Uchwały Nr XVIII/104/2016
Rady Miejskiej w Sianowie
z dnia 27 stycznia 2016 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY I MIASTA SIANÓW NA LATA 2016 - 2019

SIANÓW, MAJ 2015

1. Wstęp

Przedmiotem Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy i miasta Sianów jest problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego gminy i miasta Sianów. Celem tego opracowania jest określenie głównych zadań i kierunków działań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami. Niniejsze opracowanie sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.) oraz z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Gminny program opieki nad zabytkami sporządzany jest przez Burmistrza, a następnie po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostaje przyjęty przez Radę Miejską w Sianowie. Program ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego. Sporządza się go na okres 4 lat, natomiast co 2 lata Burmistrz przedstawia Radzie Miejskiej sprawozdanie z wykonania programu. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

Gminny program opieki nad zabytkami nie jest aktem prawa miejscowego, natomiast stanowi dokument uzupełniający dotychczas przyjęte akty prawa miejscowego, uwzględniając zadania z zakresu opieki nad zabytkami. Określa sposób ich realizacji, poprzez stosowne działania organizacyjne i finansowe oraz upowszechniające wiedzę o zabytkach.

Gminny program opieki nad zabytkami ma również pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy i miasta. Wskazane w programie działania ukierunkowane są na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Głównym beneficjentem realizacji programu jest lokalna społeczność, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców. Gminny program opieki nad zabytkami, między innymi poprzez działania edukacyjne, ma też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości, wspiera identyfikację jednostki z tzw. małą ojczyzną.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.), która mówi o obowiązku sporządzania przez samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne, na okres czterech lat programu opieki nad zabytkami.

W świetle ustawy ochrona zabytków to aktywność administracji publicznej, która ma na celu stworzenie sprzyjających okoliczności prawnych, finansowych i organizacyjnych, służących zachowaniu, zagospodarowaniu i utrzymaniu zabytków, zapobieganie zagrożeniom, niszczeniu, niewłaściwemu użytkowaniu, uszczupleniu zasobów zabytków, a także kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków oraz uwzględnianie tych zadań w kształtowaniu polityki planistycznej i środowiskowej. Terminem opieka nad zabytkami ustawa obejmuje działania właścicieli zabytków, które tworzą warunki dla naukowego badania zabytków, prowadzenia przy nich prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, zabezpieczenia i utrzymania ich samych oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie oraz popularyzowania i upowszechniania wiedzy o nich. W ustawie określono kwestie związane z ochroną i zarządzaniem dziedzictwem kulturowym, a szczególnie zagadnienia tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, organizację organów ochrony zabytków (zadania i kompetencje w zakresie ochrony zabytków wykonuje Generalny Konserwator Zabytków w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzcy konserwatorzy zabytków działający w imieniu wojewodów), zakres i formy ochrony zabytków (którymi są: wpisanie do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego), a także zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Zapisy ustawy, zwłaszcza w punktach dotyczących form ochrony zabytków, są komplementarne do zapisów ustaw o samorządzie terytorialnym (o planowaniu przestrzennym oraz o ochronie przyrody). Ponadto, ustawa dookreśla zakres zadań dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi administracji samorządu gminnego i powiatowego.

Art. 87 ust. 2 cytowanej ustawy, wyznacza cele opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami i są one następujące:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;

5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony tego dziedzictwa określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie tego konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła starą ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

- **Konstytucji RP** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. - Dz. U. nr 78 poz. 483, ze zm.) w przepisach:
 - **Art. 5:** „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.
 - **Art. 6 ust. 1:** „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.
 - **Art. 86:** „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

- **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

- **Art. 3:** definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie, takie jak: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek, jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

- **Art. 4:** objaśnia, że ochrona zabytków polega na podejmowaniu w szczególności przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

- **Art. 5:** określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „Opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.

- **Art. 6:** klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

a) krajobrazami kulturowymi,

b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,

c) dziełami architektury i budownictwa,

- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

- **Art 7:** reguluje następujące formy ochrony zabytków:

- 1) Wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków.
- 2) Uznanie za pomnik historii, zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego.
- 3) Utworzenie parku kulturowego, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy

może utworzyć, na podstawie uchwały, rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4) Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Dotyczą w szczególności: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Rejestr zabytków - dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat. Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy lub z urzędu, na podstawie decyzji ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Na podstawie decyzji Wojewódzki Konserwator Zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej i z katastru nieruchomości. Informacja o skreśleniu ogłoszona jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wykreślenia wolne są od opłat. Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków- na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki Konserwator Zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu- w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

Pomnik historii - Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może złożyć wniosek, o którym mowa w ust. 1, po uzyskaniu opinii

Rady Ochrony Zabytków. Cofnięcie uznania zabytku nieruchomego za pomnik historii następuje w trybie przewidzianym dla jego uznania. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może przedstawić Komitetowi Dziedzictwa Światowego wniosek o wpis pomnika historii na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO w celu objęcia tego pomnika ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego.

Park kulturowy - jest formą ochrony zabytków. Tworzony jest w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park może być powoływany przez radę gminy, po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

- **Art. 16 ust. 1:** wskazuje radę gminy, jako organ tworzący park kulturowy, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Jest on tworzony na podstawie uchwały, po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

- **Art. 17:** określa zakazy i ograniczenia dotyczące terenu parku kulturowego, związane z: prowadzeniem robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej, zmianami sposobu korzystania z zabytków nieruchomych, umieszczaniem tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1, składowaniem lub magazynowaniem odpadów.

- **Art. 18:** „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

- **Art. 19:** wskazuje, że „1. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania

przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, parków kulturowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada Gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

- **Art. 20:** mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

- **Art. 21:** „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

- **Art. 22:** „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Burmistrz (prezydent miasta, wójt) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków”.

- **Art. 89:** wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków”.

- **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (t. j. Dz. U. 2013 poz. 594, ze zm.), gdzie w art. 7 ust 1 pkt. 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach, w tym:

- **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (t. j. Dz. U. 2015 poz. 199). Ustawa, określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.
- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane** (t. j. Dz. U. 2013 poz. 1409, ze zm.). Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Ustawa reguluje także sposób postępowania dla zabytków figurujących w gminnej ewidencji zabytków (art. 39, ust. 3, 4).
- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska** (t. j. Dz. U. 2013 poz. 1232, zm.), która mówi między innymi o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.
- **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (t. j. Dz. U. 2013 poz. 627, ze zm.), której przepisy określają m. in. kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.

- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (t. j. Dz. U. 2015 poz. 782). W rozumieniu ustawy, celem publicznym jest między innymi: opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa między innymi postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (t. j. Dz. U. 2012 poz. 406, ze zm.). Ustawa precyzuje, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.
- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1118, ze zm.). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

- **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (t. j. Dz. U. 2012 poz. 987, ze zm.). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nie nastawioną na osiąganie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami” (art. 1). Zgodnie z ustawą muzeum realizuje powyższe cele poprzez:

- „1) gromadzenie dóbr kultury w statutowo określonym zakresie,
- 2) katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych muzealiów,
- 3) przechowywanie gromadzonych dóbr kultury, w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo, oraz magazynowanie ich w sposób dostępny do celów naukowych,
- 4) zabezpieczanie i konserwację muzealiów oraz, w miarę możliwości, zabezpieczanie stanowisk archeologicznych oraz innych nieruchomych obiektów kultury materialnej i przyrody,
- 5) urządzenie wystaw,
- 6) organizowanie i prowadzenie badań, ekspedycji naukowych oraz prac wykopaliskowych,
- 7) prowadzenie działalności edukacyjnej,
- 8) udostępnianie zbiorów do celów naukowych i edukacyjnych,
- 9) zapewnianie właściwych warunków zwiedzania i korzystania ze zbiorów,
- 10) prowadzenie działalności wydawniczej” (art. 2).

Gmina jako podmiot tworzący (lub przejmujący) muzeum zobowiązana jest do:

- 1) zapewnienia środków potrzebnych do utrzymania i rozwoju muzeum,
- 2) zapewnienia bezpieczeństwa zgromadzonym zbiorom,
- 3) sprawowania nadzoru nad muzeum.

- **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (t. j. Dz. U. 2012 poz. 642, ze zm.).
Mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (t. j. Dz. U. 2011 nr 123 poz. 698, ze zm.).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Gminny program opieki nad zabytkami gminy i miasta Sianów jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się Gminny program opieki nad zabytkami połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

Gminny program opieki nad zabytkami gminy i miasta Sianów zbieżny jest ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w następujących dokumentach:

- **Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami**

Tezy do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami, opracowane przez zespół Rady Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury pod przewodnictwem prof. dr hab. Bogumiły Rouby, są niezwykle ważnym dokumentem, związanym z ochroną zabytków w Polsce. W dokumencie zapisano między innymi: „Ochrona i konserwacja zabytków jest istotnym elementem polityki kulturalnej Państwa, są one bowiem nie tylko śladem przeszłości, ale także cennym składnikiem kultury współczesnej, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego człowiekowi środowiska jego życia. (...) Ich zachowanie, ochrona i konserwacja jest działaniem ważnym w interesie publicznym ze względu na znaczenie zabytków w procesie edukacji, humanizacji społeczeństwa, jego kulturowej identyfikacji, wreszcie także znaczenie dla sfery ekonomii i gospodarki”.

W opracowaniu zostały zawarte cele i zadania dla Programu Krajowego. Stwierdzono, że „celem Programu jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce”.

Za istotne, uznano przypomnienie podstawowych zasad konserwatorskich porządkujących sferę ochrony zabytków, które dotyczą konserwatorów, pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, pracowników budowlanych, archeologów, badaczy, właścicieli i użytkowników, w tym duchownych.

Podstawowe zasady konserwatorskie:

- Zasady *primum non nocere* (z łac. - po pierwsze nie szkodzić);
- Zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych);
- Zasady minimalnej niezbędnej ingerencji;
- Zasady, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco;
- Zasady czytelności i odróżnialności ingerencji;
- Zasady odwracalności metod i materiałów;

- Zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

W dokumencie do opracowania krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami wyznaczone zostały następujące założenia w zakresie:

- Uwarunkowań dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami: określenie stanu zabytków: nieruchomych, ruchomych i archeologicznych oraz stanu zabytków techniki, pomników historii i obiektów wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO. Dodatkowo ocena stanu służb związanych z ochroną i opieką nad zabytkami i stan uregulowań finansowych, organizacyjnych i prawnych.
- Działań o charakterze systemowym: powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa; przygotowanie strategii i głównych założeń ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadzenie jej do polityk sektorowych.
- Systemu finansowania: stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.
- Dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania: co oznacza ujednolicenie metod działań profilaktycznych, konserwatorskich, restauratorskich i ochronnych.
- Kształcenia i edukacji: kształcenie profilaktyczne, podyplomowe i system uznawalności wykształcenia, edukacja społeczeństwa, edukacja właścicieli i użytkowników.
- Współpracy międzynarodowej: współpraca z instytucjami i organizacjami, współpraca w obszarze Europy Środkowej.

- **Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami 2014 - 2017**

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 - 2017 przyjęty został w dniu 24 czerwca 2014 r. przez Radę Ministrów. Dokument ma usprawnić nadzór nad służbami konserwatorskimi oraz określić źródła finansowania inwestycji i procedur administracyjnych związanych z wydawaniem decyzji oraz przyznawaniem funduszy na prace podejmowane w obiektach zabytkowych.

Uchwalony program jest pierwszym dokumentem porządkującym działania organów sprawujących opiekę nad zabytkami. Z programu będą pochodzić fundusze między innymi na szkolenia dla urzędników i ujednolicenie kwestii formalnych. Wśród zadań uwzględnionych w przyjętym dokumencie znalazło się porządkowanie rejestru zabytków oraz przygotowanie zasad oceny stanu zachowania zabytków nieruchomych. Program ma na celu także zwiększenie uspołecznienia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami poprzez promowanie takich narzędzi jak konkursy, konsultacje z mieszkańcami i współpraca z mediami. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego zamierza przeznaczyć na jego realizację 26,5 mln zł. Dokument doprecyzowuje ponadto kompetencje samorządów w zakresie

realizowania projektów konserwatorskich i rewitalizacyjnych. Zgodnie z nowymi ustaleniami Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków, w ciągu najbliższych 3 lat zaangażowanie samorządów w opiekę nad zabytkami powinno znacznie wzrosnąć.

- **Narodowy Program Kultury „Ochrona Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004 - 2013”**

Narodowy Program Kultury „Ochrona Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004 - 2013”, przyjęty przez Radę Ministrów 21 września 2004 r. Jest to dokument, opracowanym w celu wdrożenia Narodowej Strategii Rozwoju Kultury. Główną przesłanką do sformułowania tego programu jest uznanie zasobów dziedzictwa za podstawę rozwoju kultury i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów, służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

Określa on działania na lata 2004 - 2013 wytyczając następujące strategiczne cele polityki państwa w sferze ochrony zabytków:

- przygotowanie skutecznego systemu prawnego - finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami;
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa;
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej;
- ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie;
- intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

- **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 wraz z Uzupełnieniem na lata 2004 - 2020**

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013, przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004 r., rozwinięta w 2005 r., poprzez przygotowane przez Ministerstwo Kultury uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020, jest podstawowym dokumentem rządowym, w którym w oparciu o rzetelną analizę podjęto próbę określenia zasad polityki kulturalnej państwa w warunkach rynkowych. Stanowi ona podstawę do dalszych systemowych rozwiązań w dziedzinie kultury. Misją tej strategii jest „zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”.

Uznając kulturę za jeden z podstawowych czynników rozwoju regionów zapisano w strategii następujące priorytety:

- wzrost efektywności zarządzania kulturą,

- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,
- wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury,
- poprawa warunków działalności artystycznej,
- efektywna promocja twórczości,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,
- zmniejszenie luki cywilizacyjnej przez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020 wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii. Jednym z nich jest Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

W programie wyróżnione zostały dwa komplementarne priorytety:

- rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych. Podstawowym celem priorytetu jest poprawa stanu zachowania zabytków, kompleksowa ich rewaloryzacja, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę.
- zadania związane z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieraniu rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych.

• **Strategia Rozwoju Kraju 2020 - Aktywne społeczeństwo, Konkurencyjna gospodarka, Sprawne państwo**

Strategia Rozwoju Kraju 2020 została uchwalona przez Radę Ministrów dnia 25 września 2012 r. Jest to główna strategia rozwojowa w średnim horyzoncie czasowym, wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe.

Strategia wyznacza trzy obszary strategiczne, w których będą się koncentrować główne zadania:

1. Sprawne i efektywne państwo;
2. Konkurencyjna gospodarka;
3. Spójność społeczna i terytorialna.

W Strategii pojawiają się zapisy mówiące o wprowadzeniu obowiązku sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych obejmujących obszary miejskie, a w szczególności metropolitalne, tereny wrażliwe rozwojowo, związane z ochroną między innymi dziedzictwa kulturowego (Cel I.1.

Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem, Priorytet I.1.5. Zapewnienie ładu przestrzennego).

Drugim ważnym, podkreślonym przez strategię obszarem jest digitalizacja zasobów dziedzictwa narodowego oraz zapewnienie właściwego ich przechowywania (Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych, Priorytet II.5.3. Zapewnienie odpowiedniej jakości treści i usług cyfrowych; Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych, Priorytet III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych).

Ponadto wspierany będzie rozwój infrastruktury społecznej - w tym infrastruktury kulturalnej - oraz działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, co stanowi ważny czynnik rozwoju i podnoszenia atrakcyjności gminy (Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych, Priorytet III.3.2. Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich).

- **Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020**

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 została przyjęta uchwałą nr 104 przez Radę Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 r. Jest jedną z dziewięciu tzw. strategii zintegrowanych, służących wdrożeniu SRK 2020. Jako cel główny wskazano w niej wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski, w którego ramach określono cztery cele szczegółowe. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można czwarty z celów „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, a zwłaszcza jego priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej”. Wytyczne tutaj kierunki działań to:

4.1.1. Tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.

4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.

4.1.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Walory i potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym są postrzegane w strategii jako „kluczowy element potencjału kulturowego”, a tym samym jedna z „szans rozwojowych dla całego społeczeństwa”. W strategii podnosi się także kwestię znaczenia aktywnej partycypacji społecznej w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

- **Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030**

Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030, przyjęta została uchwałą nr 239 Rady Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim

okresie. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu;
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym;
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich;
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Przy sporządzaniu Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy i miasta Sianów omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy i miasta wynikające z dokumentów na poziomie:

- **wojewódzkim:** Program Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2013 - 2017, Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020 wraz z Prognozą oddziaływania na Środowisko, Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014 - 2020, Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego, Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Zachodniopomorskim do 2015.
- **powiatowym:** Programu opieki nad zabytkami powiatu koszalińskiego na lata 2011 - 2015, Strategia rozwoju powiatu koszalińskiego na lata 2011 - 2015.

Gminny program opieki nad zabytkami gminy i miasta Sianów na lata 2016 - 2019 jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych dokumentach programowych oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy i miasta.

Dokumenty opracowane na poziomie województwa i powiatu:

- **Program Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2013 - 2017**

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2013 - 2017 został przyjęty uchwałą nr XXIII/310/13 przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego dnia 26 marca 2013 r. Program na lata 2013 - 2017 opracowany został na bazie doświadczeń wynikających z realizacji programu na lata 2008 - 2012, szeroko zakrojonych konsultacji z gminnymi i powiatowymi jednostkami samorządu terytorialnego oraz Wydziałami Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego. Podstawę opracowania programu stanowiła analiza zasobu kulturowego województwa i potrzeb w zakresie jego ochrony i opieki nad nim, w celu zachowania dla obecnych i przyszłych pokoleń. Dokument zawiera wytyczne i zalecenia do powiatowych oraz gminnych programów opieki nad zabytkami, ponieważ „ochrona zabytkowego krajobrazu kulturowego jest obok ochrony środowiska naturalnego najważniejszym celem publicznym polityki przestrzennej gminy”.

W dokumencie sformułowano perspektywiczne cele programu oraz przynależne do nich cele operacyjne i podporządkowane im zadania szczegółowe.

Cele operacyjne:

1. Utrzymanie zabytków budujących krajobraz kulturowy województwa zachodniopomorskiego.

Cele szczegółowe:

- Ochrona i opieka nad zabytkami i krajobrazem kulturowym w dokumentach strategicznych i planistycznych;
- Poprawa materialnego stanu zasobu dziedzictwa kulturowego;
- Decentralizacja zadań ochrony i opieki nad zabytkami;
- Wyznaczenie granic wartościowych obszarów krajobrazu kulturowego do zachowania i budowa systemu ochrony;
- Utrzymanie w dobrym stanie zabytków stanowiących własność województwa zachodniopomorskiego lub użytkowanych przez wojewódzkie jednostki organizacyjne.

2. Funkcjonowanie zabytków w procesie aktywacji ekonomicznej społecznej województwa

Cele szczegółowe:

- Tworzenie warunków finansowych i organizacyjnych opieki nad dziedzictwem kulturowym regionu materialnym i niematerialnym;
- Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości.

3. Kształtowanie świadomości regionalnej w oparciu o dziedzictwo.

Cele szczegółowe:

- Edukacja regionalna;
- Promocja walorów kulturowych regionu.

- **Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020 wraz z Prognozą oddziaływania na Środowisko**

Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020 wraz z Prognozą oddziaływania na Środowisko została przyjęta uchwałą nr XXVI/303/05 przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 19 grudnia 2005 r., aktualizowaną dnia 22 czerwca 2010 r. Strategia określa kierunki działań społeczności regionu oraz mechanizmy monitorowania jego rozwoju. Zgodnie z zapisami dokumentu rozwój kultury stanowić ma fundament tożsamości regionalnej. Realizacji założeń strategii mają służyć programy strategiczne.

W strategii określono sześć celów strategicznych, z których wyprowadzono 34 cele kierunkowe. Dla poszczególnych celów kierunkowych zdefiniowano działania, które nie stanowią kolejnego piętra struktury strategii i nie są im przyporządkowane wskaźniki. Działania określają sposoby postępowania właściwe do uzyskania poszczególnych celów. Podmiotem realizującym tak sformułowane cele i działania jest cała społeczność województwa, nie zaś tylko jego instytucje samorządowe.

Cele strategiczne:

1. Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania;
2. Wzmocnienie atrakcyjności inwestycyjnej regionu;
3. Zwiększenie przestrzennej konkurencyjności regionu;
4. Zachowanie i ochrona wartości przyrodniczych, racjonalna gospodarka zasobami;
5. Budowanie otwartej i konkurencyjnej społeczności;
6. Wzrost tożsamości i spójności społecznej regionu.

W obszarze kultury wskazano i opisano instytucje kultury województwa, których nasycenie i stan sieci w regionie jest bardzo zróżnicowany. Głównymi ośrodkami kulturalnymi województwa są Szczecin i Koszalin, gdzie siedzibę mają niemal wszystkie teatry, obie filharmonie oraz większości muzeów. Często jedynym ośrodkiem kultury na terenach wiejskich jest biblioteka, a świetlice lub domy kultury. Na bogactwo kulturowe składają się liczne obiekty zabytkowe, umiejscowione na terenie całego regionu. Różnorodność obiektów zabytkowych w regionie tworzą także budynki mieszkalne, w tym charakterystyczne w zabudowie ryglowej, obwarowania miejskie, kompozycje krajobrazowe, parki dworskie i folwarki oraz obiekty pomilitarne. Stan techniczny wielu z nich kwalifikuje je do remontu.

W zakresie kultury wyznaczono następujące wyzwanie: Głównym celem w dziedzinie kultury i ochrony jej dóbr jest intelektualny i cywilizacyjny rozwój społeczności Pomorza Zachodniego oraz systematyczny wzrost potencjału kulturalnego regionu. Zakłada to szeroką i ścisłą współpracę samorządów i organizacji pozarządowych zajmujących się animowaniem życia kulturalnego małych miast i obszarów wiejskich. Ich zaangażowanie w upowszechnianie kultury i aktywizację uczestnictwa kulturowego jest konieczne zwłaszcza na terenach peryferyjnych i zagrożonych marginalizacją. Stopniowo zmienia się model udziału społeczeństwa

w kulturze. Coraz większą rolę będzie w tej dziedzinie odgrywał Internet jako kanał obiegu dzieł i informacji.

- **Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014 - 2020**

W dniu 12 lutego 2015 r. Komisja Europejska wydała oficjalną decyzję przyjmującą niektóre elementy programu operacyjnego. Program składa się z 10 Osi Priorytetowych, na realizację których przeznaczone zostanie 1,6 mld euro. Zdecydowana większość środków ok. 72% całkowitej alokacji przeznaczonej na Program pochodzić będzie z EFRR. 1,15 mld euro zostanie przeznaczone na rozwój potencjału społeczno - gospodarczego poprzez wspieranie projektów zakładających wzrost zatrudnienia, rozwój przedsiębiorczości, rozbudowę infrastruktury wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarczej, poprawę ochrony środowiska. Pozostałe 28%, czyli ok. 450 mln euro, budżetu Programu pochodzące z EFS. ukierunkowanych zostanie na wyrównywanie szans na rynku pracy, wzrost zatrudnienia, inwestycje w kapitał ludzki.

W ramach programu operacyjnego udziela się wsparcia dla następujących osi priorytetowych:

Oś priorytetowa 1: Gospodarka, innowacje, nowoczesne technologie z EFRR;

Oś priorytetowa 2: Gospodarka niskoemisyjna z EFRR;

Oś priorytetowa 3 Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu z EFRR;

Oś priorytetowa 4: Naturalne otoczenie człowieka z EFRR;

Oś priorytetowa 5: Zrównoważony transport z EFRR;

Oś priorytetowa 6: Rynek pracy z EFS;

Oś priorytetowa 7: Włączenie społeczne z ESF;

Oś priorytetowa 8: Edukacja z EFS;

Oś priorytetowa 9: Infrastruktura publiczna z EFRR;

Oś priorytetowa 10: Pomoc techniczna z EFS.

- **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego**

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego został przyjęty uchwałą nr XLV/530/2010 przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego dnia 29 października 2010 r., a obowiązujący dotychczas dokument z 2002 r. został uchylony. W dniu 30 października 2012 r. przyjęto uchwałę XIX/257/12 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego.

Plan jest opracowaniem o charakterze regionalnym, stanowi integralny element szeroko pojętego planowania strategicznego w zakresie przestrzennej koordynacji działań. Dzięki zintegrowanemu systemowi planowania zapewniona jest odpowiednia korelacja planu z koncepcją przestrzennego zagospodarowania kraju oraz ze strategią rozwoju województwa. Ustalenia planu nie stanowią prawa

miejscowego i tym samym nie naruszają autonomii gmin w zakresie gospodarki przestrzennej, umożliwiają jednak ubieganie się o środki finansowe regionalne, krajowe i unijne na realizację zadań celu publicznego. Plan określa uwarunkowania i kierunki rozwoju województwa w zakresie:

- organizacji struktury przestrzennej, w tym podstawowych elementów sieci osadniczej, infrastruktury społecznej i technicznej;
- ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego;
- lokalizacji inwestycji publicznych rządowych i samorządu województwa.

Głównym celem świadomej polityki przestrzennej jest właściwe wykorzystanie przestrzeni i jej zasobów oraz istniejącego zainwestowania dla potrzeb rozwojowych zapewniających wzrost poziomu i jakości życia społeczeństwa. Przez właściwe wykorzystanie przestrzeni należy rozumieć między innymi „ochronę i zachowanie jej niezbywalnych wartości jakimi są bioróżnorodność, walory przyrodnicze, krajobrazowe i dziedzictwo kulturowe”. Najistotniejszymi ustaleniami planu dotyczącymi dziedzictwa kulturowego jest umieszczenie listy dóbr kultury współczesnej (budowle i pomniki) oraz rekomendacja do objęcia ochroną poprzez wpis na listę Pomników Historii dziesięciu obiektów na terenie województwa zachodniopomorskiego.

- **Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Zachodniopomorskim do 2015**

Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Zachodniopomorskim do 2015 została przyjęta uchwałą nr XXX/346/06 przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego dnia 19 czerwca 2006 r., aktualizowany w 2008 r. i 2010 r. Aktualizacja z 2010 r. została przyjęta uchwałą 1563/10 przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego dnia 31 sierpnia 2010 r. Strategia rozwoju turystyki jest dokumentem służącym kompleksowemu rozwojowi gospodarki turystycznej w regionie Pomorza Zachodniego.

W strategii wskazano osiem obszarów priorytetowych, wśród których jeden z nich określono jako: Rozwój markowych produktów turystycznych regionu związany jest z realizacją celu „Budowa i rozwój kompleksowych markowych produktów turystycznych wokół typów turystyki” poprzez działanie: „Budowa i rozwój produktów markowych turystyki miejskiej i kulturowej”. W dokumencie podkreślono, iż „z turystyką miejską i kulturową na terenie Województwa wiąże się istotna szansa na wzrost popytu oraz generowanych przychodów w związku między innymi z niewykorzystanym w pełni potencjałem walorów kulturowych regionu, w tym - bogata sieć miasteczek historycznych o zachowanej zabytkowej zabudowie, dwa duże ośrodki miejskie o coraz bogatszym życiu kulturalnym, 4 400 obiektów wpisanych do rejestru zabytków”.

Założono konieczne inwestycje infrastrukturalne służące realizacji założonego celu, takie jak:

- rozwój infrastruktury szlaków historycznych i tematycznych w tym oznakowanie tras przebiegu oraz atrakcji znajdujących się na szlakach, budowa parkingów i toalet dla odwiedzających, poprawa dojazdu do atrakcji znajdujących się na szlaku;
- budowa i modernizacja centrów informacji turystycznej;
- renowacja obiektów zabytkowych;
- renowacja i turystyczne zagospodarowanie zabytkowych rynków oraz zachowanych elementów zabytkowej zabudowy w małych miasteczkach;
- renowacja zabytkowych parków i kompleksów pałacowo - dworskich;
- restauracja zieleni miejskiej.

• **Programu opieki nad zabytkami powiatu koszalińskiego na lata 2011 - 2015**

Programu opieki nad zabytkami powiatu koszalińskiego na lata 2011 - 2015 został przyjęty uchwałą nr XI/92/11 przez Radę Powiatu w Koszalinie dnia 26 października 2011 r. Program został opracowany w celu realizacji zapisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o Ochronie Zabytków i Opiece nad Zabytkami, którego ideą jest stworzenie spójnego systemu opieki nad zabytkami powiatu, obejmującego ochronę i poprawę stanu zasobów środowiska kulturowego, promocję i turystyczne udostępnienie zabytkowych atrakcji, uwzględnienie otoczenia obiektów zabytkowych, parków kulturowych i krajobrazowych w działaniach samorządów zmierzających do kształtowania i utrzymania ładu przestrzennego, a także edukacji, budowania tożsamości kulturowej i obywatelskiej oraz rozwoju gospodarczego powiatu. W programie wyznaczono priorytety i kierunki działań w zakresie opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego. Program stanowi ważny instrument realizacji polityki rozwoju powiatu w perspektywie czterech lat.

Priorytety i cele programu opieki nad zabytkami:

Priorytet 1. Rewaloryzacja i wyeksponowanie zabytków.

Cel 1.1. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

Cel 1.2. Budowa powiatowego systemu ochrony i opieki nad zabytkami oraz kształtowania krajobrazu kulturowego.

Cel 1.3. Promocja walorów zabytkowych powiatu.

Priorytet 2. Kształtowanie Świadomości regionalnej w oparciu o dziedzictwa kulturowe i potrzebę jego zachowania.

Cel 2.1. Budowa świadomych więzi lokalnych społeczności z dziedzictwem kulturowym i potrzebą jego zachowania.

Cel 2.2. Propagowanie walorów dziedzictwa kulturowego.

Cel 2.3. Popularyzacja zasobów kulturowych w prasie, radiu i telewizji.

Cel 2.4. Edukacja z wykorzystaniem zasobów dziedzictwa kulturowego.

Priorytet 3. Aktywizacja społeczna i ekonomiczna, budowa atrakcyjności i konkurencyjności regionu przy wykorzystaniu zasobów dziedzictwa kulturowego.

Cel 3.1. Uwzględnienie walorów kulturowych i przyrodniczych w procesie tworzenia ofert turystycznej.

Cel 3.2. Tworzenie nowych miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Programowe cele i zadania podlegają uchwaleniu przez Radę Powiatu. Określone cele powinny zostać jako zasady programowe. Zadania mogą być modyfikowane, zależnie od bieżących uwarunkowań. z katalogu zadań przedstawionych jako propozycja do realizacji w okresie czasu 2011 - 2015 r. samorząd powinien wytypować te, które zamierza realizować.

- **Strategia rozwoju powiatu koszalińskiego na lata 2011 - 2015**

Strategia rozwoju powiatu koszalińskiego na lata 2011 - 2015 została przyjęta uchwałą nr XI/93/11 przez Radę Powiatu w Koszalinie dnia 26 października 2011 r. Jest to aktualizacja Strategii rozwoju powiatu koszalińskiego na lata 2005 - 2015, która została przyjęta uchwałą nr XVIII/ 191/2005 przez Radę Powiatu w Koszalinie dnia 26 kwietnia 2005 r.

Strategia jest długookresowym planem działania, określającym strategiczne cele rozwoju powiatu i przyjmujący takie cele i kierunki działania, które są niezbędne dla realizacji przyjętych zamierzeń rozwojowych. Jest to podstawa do właściwego zarządzania powiatem, do ubiegania się o środki zewnętrzne, zwłaszcza z Unii Europejskiej. Ustalenia zawarte w strategii stanowią podstawę do prowadzenia przez władze powiatu długookresowej polityki rozwoju społeczno - gospodarczego.

W dalszej części opracowania przedstawiono wyniki będące kompilacją debat strategicznych i autorskiego uporządkowania wyników prac uczestników sesji, przy czym sformułowania wizji, celów i kierunków działania przedstawiono w formie uzgodnionej z uczestnikami debat. Wyznaczone cele i kierunki działania nie dotyczą bezpośrednio obszaru dziedzictwa kulturowego.

Wizja: Powiat koszaliński to obszar o czystym środowisku naturalnym, dynamicznie rozwijający się zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, przy wykorzystaniu walorów turystycznych i przyrodniczych. To atrakcyjna propozycja do życia, pracy, biznesu i wypoczynku.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2016 - 2019 z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy i miasta

Władze samorządowe w procesie zarządzania gminą kierują się wytycznymi zawartymi w sporządzonych na poziomie miejskich opracowań, które obejmują całokształt zjawisk i czynników istotnych dla lokalnego rozwoju. Program opieki nad zabytkami jest zgodny z innymi dokumentami miejskimi dotyczącymi różnych aspektów życia społeczno - gospodarczego.

Gminny program opieki nad zabytkami gminy i miasta Sianów zgodny jest z następującymi dokumentami:

- **Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sianów na lata 2010 - 2020**

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Sianów na lata 2010 - 2020 został przyjęty uchwałą nr LXII/379/10 przez Radę Miejską w Sianowie dnia 19.10.2010 r. Program ma służyć całościowemu podejściu do problematycznych zagadnień, określając konkretne projekty oraz wskazując działania, koncentrujące się na wskazanych w programie obszarach. Program wieloletnim programem działań, którego realizacja przyczyni się do poprawy poziomu życia mieszkańców, podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej obszaru oraz wyprowadzenie wyznaczonego obszaru z sytuacji kryzysowej. Niniejszy dokument jest wieloletnim planem tworzonym w celu wyprowadzenia ze stanu kryzysowego obszaru Sianowa wskazanego do rewitalizacji. Działania rewitalizacyjne będą realizowane w latach 2010 - 2020, ze szczególnym uwzględnieniem lat 2010 - 2015.

Jako obszar do rewitalizacji spośród wszystkich przeanalizowanych w Sianowie ulic, na 17 zdiagnozowano sytuację gorszą niż średnia dla miasta, co oznacza, że te ulice stanowią bazę, na której można wyznaczyć obszar kryzysowy w mieście. Rewitalizacji ma zostać poddany obszar wyznaczony od płn. - ul. Sienną, od wsch. - ul. Leszczynową i Węgorzewską, od pld. - ul. Lutyków i Spółdzielczą, natomiast od zach. - ul. Tylną oraz Kościelną. Obszar zlokalizowany jest w centralnej części miasta. Ze względu na swoje położenie charakteryzuje się zwartą zabudową, usytuowane są w nim główne osie układu komunikacyjnego - wzdłuż ulic Koszalińskiej, Armii Polskiej, Morskiej i Łużyckiej przebiega droga krajowa nr 6. Na wyznaczonym obszarze znajdują się liczne zabytkowe obiekty architektoniczne m.in.: murowany ratusz z 1879 r. z bramą eklektyczną, pochodzący z XV i XVII w., kościół o konstrukcji ryglowej, z późnogotycką wieżą i bogatym wyposażeniem renesansowym, budynek młyna z 1780 r., tartak z końca XVIII w. oraz remiza strażacka z 1883 r. Wyznaczony obszar charakteryzuje się dużym potencjałem turystycznym i rekreacyjnym. W jego centrum znajduje się park miejski, z wieloma okazałymi drzewami i krzewami oraz rzeką Polnicą. Na wskazanym do rewitalizacji obszarze, podobnie jak w całym Sianowie, nie występują tereny należące do sieci Ekologicznej Natura 2000.

Głównym celem planowanych w ramach projektu zintegrowanego działań jest ożywienie społeczno - gospodarcze i wyprowadzenie zdegradowanego obszaru z sytuacji kryzysowej poprzez realizację zaplanowanych działań. Osiągnięcie tego celu wymaga równoczesnego wdrożenia w życie wymienionych działań, gdyż tylko kompleksowe rozwiązanie istniejących problemów gwarantuje rozwój.

Niektóre z zaplanowanych podprojektów:

1. Modernizacja centrum miasta Sianów, uzasadnienie: Plac Pod Lipami oraz Rynek są ważnymi miejscami dla społeczności Sianowa. Zlokalizowane są tutaj m.in.: miejska biblioteka oraz sala kinowa. Modernizacja nawierzchni, likwidacja barier architektonicznych oraz budowa odpowiedniej infrastruktury (np. ławki, punkty gastronomiczne) nada rynkowi i okolicznym ulicom reprezentacyjnego charakteru. Poprawa estetyki centrum Sianowa oraz modernizacja okolic rynku ma na celu stworzenie atrakcyjnego miejsca, w którym możliwe będzie m. in. organizowanie imprez kulturalnych. Obecny stan i charakter centrum miasta negatywnie wpływa na poczucie tożsamości lokalnej mieszkańców i obniża możliwość promocji zewnętrznej miasta. Szacowana wartość: 2 000 000,00 zł;
2. Rewitalizacja kamienic w centrum miasta Sianowa, uzasadnienie: Poprawa wyglądu urbanistyczno - architektonicznego poprzez rewitalizację kamienic w centrum miasta przyczyni się do wzrostu atrakcyjności Sianowa pod kątem turystycznym. W efekcie spowoduje to powstanie nowych miejsc pracy, dzięki czemu zmniejszy się bezrobocie. Szacowana wartość: 3 500 000,00 zł;
3. Centrum Kultury Gminy i Miasta Sianów - remont obiektu spełniającego rolę obiektu kultury z zajęciami dla dzieci, młodzieży, osób dorosłych i starszych, uzasadnienie: Celem realizacji projektu polegającego na remoncie Centrum Kultury Gminy i Miasta Sianów jest stworzenie miejsca spotkań integracyjnych mieszkańców Gminy i Miasta Sianów. Realizacja tego projektu przyczyni się również do ochrony dziedzictwa narodowego. Obecnie na terenie miasta nie ma żadnego miejsca, które mogłoby pełnić funkcję kulturalno - oświatową. Imprezy tego typu odbywają się w szkołach, klubach osiedlowych. Centrum kultury będzie miejscem organizacji spotkań, wystaw, imprez kulturalnych, co pozwoli najmłodszym jak i starszym mieszkańcom na atrakcyjny sposób spędzania wolnego czasu. Szacowana wartość: 2 000 000,00 zł.

- **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego**

Obecnie obowiązujące Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego zostało przyjęte uchwałą nr LXIV/383/10 Rady Miejskiej w Sianowie z dnia 29 października 2010 r. W studium określono cele i zadania długofalowej polityki przestrzennej oraz kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Sianów, na podstawie kompleksowej, wielostronnej analizy uwarunkowań rozwoju.

W studium określono:

- obszary objęte lub wskazane do objęcia ochroną na podstawie przepisów szczególnych;
- lokalne wartości zasobów środowiska przyrodniczego i zagrożenia środowiskowe;
- obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w tym wyłączone z zabudowy;
- obszary zabudowane ze wskazaniem w miarę potrzeby terenów wymagających przekształceń lub rehabilitacji;
- obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę, ze wskazaniem w miarę potrzeby, obszarów przewidzianych do zorganizowanej działalności inwestycyjnej;
- obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową, wynikające z potrzeby zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej;
- kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym obszary, na których będą stosowane indywidualne i grupowe systemy oczyszczania ścieków, a także tereny niezbędne do wytyczenia ścieżek rowerowych;
- obszary, dla których sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe na podstawie przepisów szczególnych lub ze względu na istniejące uwarunkowania;
- obszary przewidywane do realizacji zadań i programów wynikających z ustaleń strategii rozwoju województwa i planu zagospodarowania przestrzennego województwa.

W celu określenia wymogów ochrony w tym zakresie kultury opracowane zostało specjalistyczne „Studium krajobrazu kulturowego” obejmujące:

- diagnozę stanu i funkcjonowania środowiska kulturowego;
- jego waloryzację ze wskazaniem obiektów i obszarów o wartościach historycznych, które winny podlegać zachowaniu i rewaloryzacji jako świadectwa historii, kultury oraz krajobrazu naturalnego tego obszaru;
- określenie propozycji zasad polityki ochrony zabytkowych elementów krajobrazu kulturowego: układów przestrzennych miejscowości, architektury i budownictwa, komponowanej zieleni.

Studium krajobrazu kulturowego składa się z trzech części:

1. Zasobów kulturowych miasta Sianów;
2. Zasobów wsi gminy Sianów;
3. Zasobów archeologicznych.

Strefa „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej jest to strefa pełnej ochrony dobrze zachowanych układów przestrzennych lub ich fragmentów, uznanych za szczególnie wartościowe, stanowiące materialne świadectwo historii regionu lub miejscowości. Obejmuje się nią obszary wyróżniające się zasobem i stopniem zachowania historycznie ukształtowanej struktury, podlegające ochronie poprzez utrzymanie istniejącej formy i substancji. Ścisłej ochronie podlega: historyczna kompozycja funkcjonalno - przestrzenna obszaru, zabytkowa zabudowa i inne elementy zagospodarowania.

Warunki ochrony w strefie „A”:

- obowiązuje zachowanie i konserwacja historycznego układu przestrzennego oraz zabudowy o walorach zabytkowych (wpisanych do rejestru lub ujętych w ewidencji),
- wszelka działalność wymaga uzgodnienia z WKZ zgodnie z przepisami odrębnymi.

Strefa „B” ochrony układów przestrzennych lub ich części, w obrębie których dominuje historyczne rozplanowanie i zabudowa o regionalnych lub lokalnych wartościach kulturowych, o niewielkim stopniu zdegradowania, których stan zachowania pozwala na przeprowadzenie działań konserwatorsko - rewaloryzacyjnych. Ochronie podlega: rozplanowanie i przekroje ulic i placów wraz z ich nawierzchniami (między innymi zachowanymi historycznymi nawierzchniami), linie zabudowy jej rozplanowanie (usytuowanie budynku mieszkalnego, obiektów gospodarczych), formy architektoniczne zabudowy mieszkalnej i gospodarczej (w tym gabaryty wysokościowe, formy dachów, tradycyjnie stosowany materiał budowlany), mała architektura: ogrodzenia, latarnie, zieleń komponowana w postaci alejowych lub szpalerowych obsadzeń ulic.

Warunki ochrony w strefie „B”:

- zachowanie, konserwacja i rewaloryzacja zasadniczych ww. elementów zagospodarowania wsi;
- usunięcie lub przebudowa obiektów kolidujących z historycznym układem i lokalną architekturą;
- dostosowanie nowych obiektów do historycznej kompozycji przestrzennej i architektury dominującej w miejscowości; w przypadku budowy nowych obiektów w obrębie strefy należy nawiązywać do form i gabarytów zabudowy tradycyjnie występującej we wsi;
- uzgadnianie wszelkich działań na podstawie dokumentacji projektowej z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Strefa „K” ochrony krajobrazu związanego z historycznym układem przestrzennym lub występująca autonomicznie jako wartościowy krajobraz ukształtowany w wyniku działalności człowieka np. parki, cmentarze, obsadzenia ulic i traktów. Ochronie podlega: historyczna granica założeń zieleni komponowanej, rozplanowanie i skład gatunkowy zieleni, rozplanowanie dróg i ścieżek, układ kwater cmentarnych, mała architektura, tj. ogrodzenia, bramy, zabytki sepulkralne (nagrobki, ogrodzenia grobów, elementy urządzenia cmentarzy).

Warunki ochrony w strefie „K”:

- zachowanie, konserwacja i rewaloryzacja elementów zagospodarowania założeń zieleni;
- wyłączenie spod zabudowy terenów parków i cmentarzy, z dopuszczeniem zabudowy w miejscu zniszczonych obiektów lub w miejscu uzgodnionym z wojewódzkim konserwatorem zabytków na podstawie projektu rewaloryzacji parku;
- oznakowanie cmentarzy, jako historycznego miejsca pochówków;
- ewentualne przeniesienie zagrożonych zabytków sepulkralnych do lapidarium;
- uzgadnianie dokumentacji projektowej i wszelkich prac (porządkowych, rewaloryzacyjnych) z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Warunki ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych:

Strefa „WI” pełnej ochrony archeologiczno - konserwatorskiej, wykluczającej wszelką działalność inwestycyjną i inną. Strefa „WI” obejmuje stanowiska wpisane do rejestru zabytków i ujęte w ewidencji Urzędu Ochrony Zabytków.

Obowiązujące rygory w strefie „WI”:

- zakaz wszelkiej działalności inżynierskiej, budowlanej i innej związanej z pracami ziemnymi (np. kopanie studni, melioracji, karczunku i nasadzania drzew itd.), poza badaniami archeologicznymi oraz pracami zabezpieczającymi zabytek przed zniszczeniem, prowadzonymi na zasadach określonych przepisami szczególnymi dotyczącymi ochrony zabytków;
- zachowanie istniejącego układu topograficznego terenu.

Strefa „WII” częściowej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, dopuszczającej inwestowanie pod określonymi warunkami. Strefa „WII” obejmuje stanowiska ujęte w ewidencji Urzędu Ochrony Zabytków.

Obowiązujące rygory w strefie „WII”:

- współdziałanie w zakresie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi z odpowiednim organem ds. ochrony zabytków;
- przeprowadzenie archeologicznych badań ratunkowych na terenie w granicach strefy, wyprzedzających rozpoczęcie prac ziemnych związanych z realizacją zamierzenia, na zasadach określonych przepisami szczególnymi dotyczącymi ochrony zabytków.

Strefa „WIII” ograniczonej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych polegającej na prowadzeniu interwencyjnych badań archeologicznych w przypadku podejmowania prac ziemnych. Strefa „WIII” obejmuje stanowiska ujęte w ewidencji Urzędu Ochrony Zabytków.

Obowiązujące rygory w strefie „WIII”:

- współdziałanie w zakresie zamierzeń inwestycyjnych i innych związanych z pracami ziemnymi z odpowiednim organem ds. ochrony zabytków;

- przeprowadzenie archeologicznych badań ratunkowych na terenie objętym realizacją prac ziemnych, na zasadach określonych przepisami szczególnymi dotyczącymi ochrony zabytków.

- **Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta**

Zgodnie z art. 15, ust. 2 pkt. 5 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t. j. Dz. U. 2015 poz. 199) w planie miejscowym określa się obowiązkowo zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Projekt planu, zgodnie z ww. ustawą musi zostać uzgodniony przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Na terenie gminy Sianów obowiązuje 15 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Ustalenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wynikają z zapisów zawartych w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i są każdorazowo uzgadniane z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy i miasta Sianów:

1. Uchwała nr VI/26/2015 Rady Miejskiej w Sianowie z dnia 30 marca 2015 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Sianów dla obszaru eksploatacji kruszywa naturalnego w obrębie ewidencyjnym Węgorzewo, obowiązujący (Dz. Urz. Woj. Zach.Pom.2015.1719).
2. Uchwała nr L/364/2014 Rady Miejskiej w Sianowie z dnia 27 sierpnia 2014 r. uchwała Nr L/364/2014 Rady Miejskiej w Sianowie z dnia 27 sierpnia 2014 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu eksploatacji złoża RATAJKI VI, obowiązujący (Dz. Urz. Woj. Zach.Pom.2014.3796).
3. Uchwała nr XII/98/11 Rady Miejskiej w Sianowie z dnia 31 sierpnia 2011 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Sianów dla obszaru położonego w obrębach ewidencyjnych Skibno i Sucha Koszalińska, obowiązujący (Dz. Urz. Woj. Zach.Pom.2011.117.2129).
4. Uchwała nr XI/70/2011 Rady Miejskiej w Sianowie z dnia 29 czerwca 2011 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Sianów dla obszaru położonego w obrębie ewidencyjnym Sucha Koszalińska, obowiązujący (Dz. Urz. Woj. Zach.Pom.2011.98.1789).
5. Uchwała nr XL/242/09 Rady Miejskiej w Sianowie z dnia 30 czerwca 2009 r. w sprawie uchylenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Sianów obejmującej obszar położony w obrębie geodezyjnym Skibno, obowiązujący (Dz. Urz. Woj. Zach.Pom.2009.59.1582).
6. Uchwała nr XXVI/149/08 Rady Miejskiej w Sianowie z dnia 27 czerwca 2008 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Sianów, obejmującego obszary położone w obrębie ewidencyjnym nr 3 miasta

Sianów i obrębie ewidencyjnym Karnieszewice, (Szczecin, dnia 18 sierpnia 2008 r.), obowiązujący (Dz. Urz. Woj. Zach.Pom.2008.72.1574).

7. Uchwała nr XIII/63/07 Rady Miejskiej w Sianowie z dnia 28 sierpnia 2007 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Sianów, (Szczecin, dnia 5 października 2007 r.), obowiązujący (Dz. Urz. Woj. Zach.Pom.2007.101.1741).

8. Uchwała nr X/43/07 Rady Miejskiej w Sianowie z dnia 6 czerwca 2007 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Sianów obejmującej obszar położony w obrębie ewidencyjnym Skwierzynka.(Szczecin, dnia 13 lipca 2007 r.), obowiązujący (Dz. Urz. Woj. Zach.Pom.2007.82.1348).

9. Uchwała nr XLIX/268/06 Rady Miejskiej w Sianowie z dnia 26 października 2006 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Sianów obejmującej obszar położony w obrębie ewidencyjnym Ratajki, (Szczecin, dnia 14 grudnia 2006 r.), obowiązujący (Dz. Urz. Woj. Zach.Pom.2006.117.2302).

10. Uchwała nr XLIII/246/06 Rady Miejskiej w Sianowie z dnia 10 kwietnia 2006 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Sianów w obrębie ewidencyjnym Węgorzewo, (Szczecin, dnia 30 maja 2006 r.), obowiązujący (Dz. Urz. Woj. Zach.Pom.2006.73.1305).

11. Uchwała nr XI/63/2003 Rady Miejskiej w Sianowie z dnia 11 września 2003 r. w sprawie zmiany w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy Sianów - obręb geodezyjny Osieki, (Szczecin, dnia 4 listopada 2003 r.), obowiązujący (Dz. Urz. Woj. Zach.Pom.2003.100.1695).

12. Uchwała nr LIV/301/2002 Rady Miejskiej w Sianowie z dnia 10 października 2002 r. w sprawie zmiany w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego miasta Sianów, (Szczecin, dnia 22 listopada 2002 r.), obowiązujący (Dz. Urz. Woj. Zach.Pom.2002.84.1719).

13. Uchwała nr LIV/300/2002 Rady Miejskiej w Sianowie z dnia 10 października 2002 r. w sprawie zmiany w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy Sianów w obrębie geodezyjnym Bielkowo, (Szczecin, dnia 22 listopada 2002 r.), obowiązujący (Dz. Urz. Woj. Zach.Pom.2002.84.1718).

14. Uchwała nr LIV/299/2002 Rady Miejskiej w Sianowie z dnia 10 października 2002 r. w sprawie zmian w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy Sianów w obrębie geodezyjnym Wierciszewo, (Szczecin, dnia 22 listopada 2002 r.), obowiązujący (Dz. Urz. Woj. Zach.Pom.2002.84.1717) .

15. Uchwała nr XLIII/182/96 Rady Miejskiej w Sianowie z dnia 12 lutego 1997 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania Gminy Sianów, (Dz. Urz. Woj. Koszalińskiego nr 8 z dnia 12.03.1997 r.).

Gmina obecnie jest na etapie opracowywania aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy i Miasta Sianów. Dodatkowo w ramach partnerstwa samorządów opracowywane są następujące dokumenty: Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Koszalińsko - KołobrzESCO - Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego, Strategia Zrównoważonego Rozwoju Koszalińskiego Obszaru Funkcjonalnego oraz Sektorowy Program Rozwoju Gospodarczego i Zagospodarowania Turystycznego Koszalińskiego Obszaru Funkcjonalnego.

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy i miasta

5.2.1. Charakterystyka gminy i miasta

Gmina Sianów to gmina miejsko - wiejska położona w województwie zachodniopomorskim, w pñ. - wsch. części powiatu koszalińskiego. Siedzibą gminy jest miasto Sianów. Gmina graniczy z następującymi gminami:

- od pñ. z gminą Darłowo i linią brzegową jeziorem Jamno leżącego w gminie Mielno;
- od zach. z gminą Mielno i miastem Koszalin;
- od pñd. z gminami Manowo i Polanów;
- od wsch. z gminą Malechowo (powiat Sławno).

Na terenie gminy Sianów znajduje się 39 miejscowości:

- miasto Sianów z 3 osiedlami - Stare Miasto, Karnieszewice, osiedle Słowackiego.
- wie: Bielkowo, Dąbrowa, Gorzebadz, Grabówko, Iwięcino, Karnieszewice, Kędzierzyn, Kleszcze, Kłos, Maszkowo, Mokre, Osieki, Ratajki, Rzepkowo, Sieciemin, Sierakowo Sławieńskie, Skibno, Skwierzynka, Sowno, Sucha Koszalińska, Szczeglino, Szczeglino Nowe, Węgorzewo Koszalińskie, Wierciszewo;
- osady: Borowiec, Gracz, Kołzin, Kościerza, Krzykacz, Płonka, Przytok, Siecieminek, Sierakówko, Skibienko, Sowieński Młyn, Suszka, Trawica, Wonieść.

Gmina i miasto Sianów leży w dorzeczu rzeki Unieść. Według podziału fizyczno - geograficznego J. Kondrackiego stanowi fragment makroregionu Pojezierza Zachodniopomorskiego, mezoregionów: Pobrzeże Słowińskie i Równina Słupska. Zalesione Wzgórza Chełmskie tworzą naturalną barierę klimatyczną, zatrzymującą silne pokrywy wiatrów wiejących z kierunków zach. i pñd. - zach. Szeroka, płaska dolina rzeki Unieść i jej dopływu rzeki Polnicy wskazane do ochrony jako korytarz ekologiczny w systemie ESOCH podkreśla wzniesiony obszar wysoczyzny, na którym rozbudowuje się miasto Sianów. Tendencje wchodzenia z inwestycjami i zabudową w korytarze ekologiczne są niewskazane, zarówno ze względów fizjograficznych (warunków gruntowo - wodnych, mikroklimatycznych i zdrowotnych), jak również ze względów ochronnych środowiska przyrodniczego.

Obszar gminy i miasta charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu - młodo glacialną, oraz bardzo dużym zalesieniem siedlisk lasowych i borowych. Duże, zwarte kompleksy leśne porastają głównie płd. i wsch. obszary gminy zabudowane z piasków sandrowych. Są to lasy ochronne strefy miejskiej Koszalina. Na obszarze występują liczne złoża kruszywa naturalnego - głównie piasków różnoziarnistych. W części płn. - zach., w dolinie Unieści i w pobliżu brzegów jezior Jamno i Bukowo występują lasy wodochronne, reprezentowane głównie przez siedliska lasów wilgotnych i bagiennych. Obszar gminy Sianów znajduje się w dwóch krainach klimatycznych według K. Prawdzica: Kraina nadmorska w części płn., Kraina - pas północny Pojezierza Pomorskiego w części płd.

Na obszarze gminy i miasta Sianów ochroną prawną objęte są:

- fragment Obszaru Chronionego Krajobrazu „Koszaliński Pas Nadmorski” ustanowiony w 1975 r. - uchwała WRN nr X/46/75 z dnia 17 listopada 1975 r. - jako obszar szczególnej ochrony i określenia zasad zagospodarowania z preferencją zagospodarowania turystycznego;
- część Obszaru Specjalnej Ochrony Natura 2000 „Jezioro Bukowo” PLH320041;
- rezerwat „Jodły Karnieszewickie”;
- pomniki przyrody na podstawie rozporządzeń Wojewody Koszalińskiego nr 7/92 z 8 września 1992 r. i nr 12/95 z 28 grudnia 1995 r. oraz Rady Miejskiej w Sianowie z 11 września 2003 r. nr XI/60/2003, a na terenie miasta Sianowa, także uchwały Rady Miejskiej z 2002 r. W mieście znajdują się 3 pomniki przyrody - 2 dęby szypułkowe (znajdują się na skraju parku miejskiego) i 1 kasztanowiec zwyczajny (położony przy gospodarstwie rolnym w płd. - wsch. części miasta).
- użytki ekologiczne (bagno, łąka, pastwisko) w obrębach ewidencyjnych: Kleszcze, Sucha Koszalińska, Iwęcino, Bielkowo, Karnieszewice, Węgorzewo, Szczeglino Nowe i Stare, Dąbrowa, Sieciemin, Ratajki, Sierakowo i Sianów - uchwała nr XXXI/128/96 RM w Sianowie z 3 kwietnia 1996 r.;
- parki i cmentarze.

Gmina położona jest w pobliżu miasta Koszalina i wzdłuż trasy E-6, co ma ogromne znaczenie w rozwoju funkcjonalnym i gospodarczym obszaru gminy i miasta.

Przez teren gminy przebiega kilka szlaków turystycznych:

- Pieszy Szlak im. Józefa Chrzęszczyńskiego, od Góry Chełmskiej do Kurozwęcza przez Maszkowo;
- Pieszy Szlak Porwanego Księcia wiedzie od Sianowa do Góry Chełmskiej;
- Pieszy Szlak im. Papieża Jana Pawła II;
- szlaki rowerowe: Pierścień mały, Pierścień duży;
- Sianowska nitka Pomorskiego Europejskiego Szlaku Św. Jakuba;
- szlak kajakowy z Sianowa do Osiek lub Mielna - rzeką Polnicą, Uniestą i jeziorem Jamno.

Instytucje i organizacje zajmujące się promowaniem kultury i dziedzictwa materialnego na terenie gminy:

- Centrum Kultury i Biblioteka Publiczna Gminy i Miasta w Sianowie;
- świetlice wiejskie będące w zarządzie Centrum Kultury;

- Stowarzyszenia Przyjaciół Ziemi Sianowskiej;
- Kino Zorza w Sianowie;
- Gminna Organizacja Turystyczna w Sianowie.
- Stowarzyszenie Hobbiton;
- Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Iwęcino.

Gmina wydaje własny miesięcznik „Nasza Gmina”, gdzie zamieszczane są informacje o minionych i przyszłych wydarzeniach, między innymi wydarzenia kulturalne, sportowe itp., komunikaty, ogłoszenia. Ponadto gmina posiada własną stronę w miesięczniku wydawanym przez Starostwo Powiatu Koszalińskiego „Gazeta Ziemska”. Gmina współpracuje z lokalnymi redakcjami „Głosu Koszalińskiego” oraz „Gazety Miasto”, którym systematycznie przesyła informacje o najważniejszych wydarzeniach. Dodatkowo Gmina systematycznie korzysta z elektronicznych źródeł informacji, w tym z 2 tytułów prasowych w postaci e-wydań - „Gazeta Ziemska” oraz „Nasza Gmina”, a także z serwisu internetowego - www.gk24.pl oraz z funpaga na serwisie Facebook (www.facebook.com/gmina.sianow).

5.2.2. Zarys historii obszaru gminy i miasta

W tej części programu przedstawiono zarys historii poszczególnych miejscowości gminy oraz miasta Sianowa:

Bielkowo - pierwsza wzmianka pochodzi z 1265 r. Nazwa miejscowości pochodzi od nazwy osobowej Białek, Białk. W najstarszych dokumentach została zapisana jako Belcowe (1265 r., 1268 r., 1269 r., 1271 r., 1275 r., 1278 r., 1290 r., 1297 r.), Belechowe (1275 r.), Bolechowe (1275 r.), Belekowe (1275 r.), Belchow (1278 r.), Belkow (1406 r.), Belecowe (1488 r.), Belekow (1495 r.), Belckow (1628 r.), Beelkow (przed 1945 r.). Wieś chłopska, podlegająca w czasach średniowiecza parafii w Bukowie Morskim, następnie w Iwęcino. Wieś Bielkowo swoją metryką sięga czasów średniowiecza. Dnia 21.08.1265 r. książę Świętopełk podarował ją klasztorowi w Bukowie Morskim. Na czele organizacji wiejskiej stał sołtys, który posiadał prawo rozstrzygania sporów wiejskich. Ponadto współorganizował służbę sprzężajną. Posiadał przywileje: dwukrotnie większą zagrodę i większe nadanie ziemi tj. od 2 - do 4 wielkich włók. Około 1780 r. we wsi mieszkał sołtys, 14 kmieci, 4 zagrodników, budnik i owczarz w 21 domach. W 1939 r. we wsi istniało 13 dużych gospodarstw rolnych, zajmujących się przede wszystkim uprawą ziemi. We wsi istniała jednoklasowa szkoła z mieszkaniem dla nauczyciela, karczma, sklep spożywczy, kuźnia, punkt pocztowy. Zamieszkiwało w niej 379 mieszkańców w 91 domach.

Dąbrowa - nazwa miejscowości pochodzi od appellatiwu dąbrowa - czyli lasu liściastego z przewagą dębów. W najstarszych dokumentach wzmiankowana jako Damerowe (1252, 1253, 1268, 1269, 1270, 1271, 1275, 1277, 1290, 1308, 1309 r.), Damerowen (1252 r.), Damerow (1406 r., 1499, 1628, 1779-85, przed 1945 r.). Pierwsza wzmianka pochodzi z 1252 r., kiedy to książę Świętopełk podarował klasztorowi cystersów w Dargun Bukowo,

Dąbrowę i kilka innych miejscowości w celu założenia klasztoru. Od tego czasu Dąbrowa była wsią opacką, a po sekularyzacji dóbr klasztornych w czasach reformacji (od 1537 r.) należała do księżęcej domeny darłowskiej. W 1406 r. Opat Johann nadał w dziedziczne lenno młyn w Dąbrowie Martinowi Lowe z Darłowa. Prawo dziedziczenia młyna potwierdził w 1558 r. książę Barnim. Zgodnie z listą podatkową domeny darłowskiej z 1666 r. w Dąbrowie zamieszkiwali: sołtys, 12 kmieci, zagrodnik posiadający niewielki obszar gruntu, zagrodnik bez ziemi oraz młynarz i jednocześnie zagrodnik. W 1780 r. we wsi zamieszkiwał pastor, kościelny, 11 kmieci, sołtys, 2 zagrodników, w tym kowal, 5 chałupników (małorolnych), młynarz. Wraz z domem wdów (po pastarze), chałupy owczarza było we wsi 25 domów. Do wsi należał folwark, na którym służyło 4 kmieci i zagrodnik. W Dąbrowie istniała również cegielnia z XIX w. Przed 1939 r. Dąbrowa była bogatą wsią. Dobrze funkcjonowała gospodarka rolna i hodowlana, istniało 10 dużych gospodarstw rolnych. We wsi funkcjonował młyn wodny i elektryczny, była gospoda ze świetlicą, 3 punkty sprzedaży towarów kolonialnych, mieszkało 2 kowali, rzeźnik, stolarz, szewc, krawiec, fryzjer, elektryk i 2 stelmachów.

Gorzebądz - pierwsza wzmianka pochodzi z 1308 r. Nazwa miejscowości pochodzi prawdopodobnie od nazwy osobowej Goribod. W najstarszych dokumentach zapisana pod postaciami: terminis, qui Ghorebanz (1308 r.), Gurbanz (1311 r.), de palude Chorbant (1313 r.), Gorband (1780, 1779 - 1795 r.), Gohrband (przed 1945 r.). Wg Bruggemanna i Berghausa w okresie średniowiecza w Gorzebądzu istniał zamek zwany „Burg Gorband”. Zgodnie z dokumentami wieś została sprzedana w 1308 r. przez Piotra Szwenzę miastu Koszalin. Biskup Kamieński nadal ją jako lenno Reimarowi Scalipe. Zakup ten potwierdził w 1313 r. biskup Heinrich Wacholt. W XVIII w. do wsi należał folwark składający się z jednego domu i owczarni. We wsi było 3 chłopów, 2 zagrodników, nauczyciel, 2 budników, owczarz i komornik, w 8 domach. Wieś podlegała parafii Marii Panny w Koszalinie. W 1765 r. wzmiankowany jest w Gorzebądzu folwark należący do miasta Koszalina, wolny od podatków z owczarnią na 280 owiec. Było w nim zatrudnionych 3 kmieci i zagrodników, którzy mieli obowiązek służby. W późniejszych czasach folwark został wydzierżawiony. W poł. XIX w. we wsi mieszkało 3 kmieci, 2 zagrodników, 4 budników i 6 dzierżawców.

Iwięcino - pierwsza wzmianka pochodzi z 1262 r. i została wymieniona w dyplomie księcia Wsława II. Pochodzi prawdopodobnie od imienia Ewa lub nazwy pospolitej wierzby - „iwy”. Zwarta zabudowa wsi, datuje się głównie na XIX w., a niektóre ryglowe chałupy powstały jeszcze przed wojnami napoleońskimi. Do reformacji wieś była w posiadaniu klasztoru w Bukowie Morskim, a następnie weszła w skład domeny darłowskiej. Iwięcino było siedzibą parafii. Do parafii należały miejscowości: Iwięcino, Bielkowo i Wierciszewo. W 1784 r. we wsi mieszkali: pastor, kościelny, 16 kmieci (w tym sołtys), 2 zagrodników i 5 chałupników.

Karnieszewice - miejscowość wzięła swoją nazwę od imienia lub nazwiska osoby Karniesz, co oznaczało „człowieka o obciętym nosie lub uszach”. Nazwy dawne: Carnesevitz (1265 r.), Carnescvitz (1265 r.), Carnesuitz (1266, 1270, 1277 r.), Carnesuitz: (1275, 1277 r.), Carnescuitz (1278, 1308 r.), Carniuitz (1278 r.), Carnescvitz (1278 r.), Carnesevitz (1279 r.), Carneseuitz (1290 r.), Carnekeuitz (1628 r.), Karnekewitz (1799 - 1785 r.), Karnewitz (1809 r.), Karnkewitz (do 1945 r.). Nieznana jest data lokacji wsi. Wg H. Griebenowaw 1275 r., Karniszewice zostały wymienione obok m. in. Bobolina, Porzecza, Paprotów i połowy wsi Malechowo jako zajęte przez Klasztor w Bukowie. W innym dokumencie, pochodzącym z 1372 r. wzmiankuje się, że Albertus Sclecze sprzedał Karnieszewice klasztorowi Cystersów w Bukowie Morskim za 200 grzywien monetą. W XVI w. po sekularyzacji majątku klasztorowego wieś stała się własnością księżęcą, podlegającą domenie darłowskiej. W XVIII w. do wsi należał folwark, 10 kmieci, chałupa sołtysa, chałupa owczarza.

Kędzierzyn - pierwsza wzmianka pochodzi z 1 maja 1749 r. Wieś założona przez Fryderyka Wielkiego na gruntach należących do miasta Koszalina zwanych „Kickel”. Zostały one wydzielone na mocy zezwolenia Królewskiej Kamery Wojennej i Dóbr ziemskich i nazwane na cześć generała von Meyeringa jego nazwiskiem. Zamieszkało w niej 10 kmieci, nauczyciel, owczarz i 3 komorników. Wzniesiono 11 domostw. Wieś została przyłączona do parafii NMP w Koszalinie. Chłopi otrzymali ziemie i grunty pod zagrody jako dziedziczne. Z lasu porastającego Górę Chełmską mogli pozyskiwać opał za czynsz zwany „Brennzis”. W 1867 r. w Kędzierzynie było 16 domów mieszkalnych (chałup), szkoła i 35 budynków gospodarskich. Wieś zamieszkiwało 105 osób w 25 rodzinach, z których 13 było rodzinami chłopskimi posiadającymi na własność ziemię.

Kleszcze - nazwa miejscowości pochodzi od nazwy osobowej „Kleszcz”. W najstarszych dokumentach zapisana jako ville Cleeste, de Kleest (1300 r.), Clest (jako nazwa osobowa zapisana w dokumencie z 1289 r.), de Klesten (1485 r.), de Cleeste (1485 r.), Kleste (1486 r.), de Cleste (1493 r.), Kleist (1565, 1669, 1780, 1804 r., przed 1945 r.). Wieś i dobra szlacheckie, należące do klucza osieckiego. W 1666 r. ich właścicielem był Bulgrin. W tabeli wasali z 1756 r. jako właściciel majątku figuruje generał major królewskich wojsk polskich Carl Friedrich Ernst von Cocceji. W tym czasie do Kleszczy należał folwark, 6 kmieci, 2 zagrodników, istniało 18 domów. Wieś i majątek allodialny były przyłączone do kościoła w Osiekach, podległemu synodowi w Koszalinie. W tabeli wasali z 1804 r. Kleszcze występują wraz z Rzepkowem, Osiekami i Łazami jako własność von Cocceji, dziedzica z Głogowa. W 1836 r. wymienione dobra ziemskie zakupił radca prawny z Koszalina Hildebrandt. W 1867 r. do majątku w Kleszczach należała cegielnia, szkoła, 23 domy mieszkalne i 42 budynki gospodarskie. Zamieszkiwało w niej 227 osób w 44 rodzinach, z których 15 posiadało własne grunty. Dwór popadał w ruinę, rozebrano go w latach 70 - tych naszego wieku.

Kłós - nazwa pochodzi od imienia Klus. W najstarszych znanych dokumentach widnieje pod zapisem Cluss (1780 r.), Kluss (przed 1945 r.). Nieznana jest data lokacji wsi. Wzmiankowany jest folwark, który został założony w 1614 r. za zgodą magistratu miasta Koszalina i gminy, a zwany Klusshof, „Stary Kłós” lub „Wielki Kłós”, należący do miasta. W folwarku była jedna chata i stodoła. W czasie wojny 7 - letniej wieś i folwark zostały spustoszone i w 1764 r. ponownie zasiedlone. W XVIII w. we wsi było 25 domów. Wieś podlegała parafii NMP w Koszalinie. W 1867 r. we wsi była szkoła, 25 domów i 27 budynków gospodarskich. Zamieszkiwało ją 213 osób w 48 rodzinach, z których 25 było dzierżawcami. W tym czasie wieś była przyłączona do parafii w Jamnie.

Mokre - w najstarszych znanych dokumentach widnieje pod zapisem: Mocre (1287 r.), Mocur (1287 r.), Maucker (lata 1779 - 1785), Mocker (1780 r.). W 1287 r. rycerz Bartosz Czarny podarował Mokre (Mocre) cysterkom z Koszalina. W XV w. majątek był w posiadaniu sióstr. W późniejszym czasie stał się lennem rodu von Glasenapp oraz von Schwerin. Wieś należała do parafii w Szczeglinie. Po wielkim pożarze Koszalina w 1718 r. majątek Mokre wraz z 6 gospodarstwami kmieci ze Szczeglina i 2 gospodarstwami z Wyszecborza otrzymało miasto Koszalin. W 2 poł. XVIII w. majątek, w którym znajdowały się 4 domy i owczarnia z 300 owcami, został wydzierżawiony z prawem odkupu. W 1828 r. dokonano podziału majątku na 1 parcelę główną i 56 małych. W latach 1829 - 1839 zostały zabudowane 24 parcele. Do 1861 r. zrealizowano 41 domów mieszkalnych, 39 gospodarczych, ponadto we wsi znajdowała się szkoła oraz młyn wodny wzniesiony na miejscu kuźni. Około poł. XIX w. w 93 rodzinach żyło tu 389 mieszkańców, z których 44 posiadało ziemię na własność. W 2 poł. XIX w. na pld. od wsi powstała zagroda leśniczego, poniżej której znajdowały się 2 stawy rybne. Z dawnej zabudowy istnieje nadal 29 budynków.

Maszkowo - z przywilejów wydanych dla Koszalina przez biskupów kamieńskich: Magnusa (1410 r.) oraz Zygfrйда (1442 r.) wynika, że Maszkowo było własnością miasta. W 1658 r. z dwóch upadłych gospodarstw utworzono tu folwark z owczarnią na 200 owiec. W 2 poł. XVIII w. poza folwarkiem w Maszkowie mieszkało 4 kmieci, zagrodnik i pasterz. Znajdowało się tu 6 domów i 2 stawy rybne z hodowlą karpia, dzierżawione na rzecz koszalińskiej Kamery. W folwarku znajdował się dom mieszkalny oraz owczarnia na 200 owiec. W 1828 r. do folwarku dołączono 2 inne opustoszałe gospodarstwa. W poł. XIX w. we wsi obok folwarku znajdowały się liczne ogrody i sady, szkoła oraz 61 budynków mieszkalnych i gospodarczych, z których 32 przetrwały do naszych czasów. W inwentarzu z 1867 r. wymienione zostały 34 domy mieszkalne i 27 gospodarczych oraz 316 mieszkańców w 60 rodzinach. Do folwarku należały 544 morgi ziemi. Także szkoła posiadała niewielką ilość ziemi. W folwarku prowadzono hodowlę 22 koni, 66 sztuk bydła rogatego oraz 200 uszlachetnionych owiec. W gospodarstwach chłopskich hodowano łącznie 122 owce nieuszlachetnione, 16 świń, 18 kóz oraz w nieznacznej ilości drób. Spis z 1939 r. wymienia 54 gospodarstwa, w tym folwark, który rozebrano po 1945 r.

Osieki - nazwa wsi wywodzi się przypuszczalnie od pojęcia „osiek”, co oznacza zapórę wodną. Wieś była własnością rodu Bulgrin. W XIII w. w skład dóbr osieckich wchodziły ziemie w Rzepowie, później również w Kleszczach. W 1309 r. Ulrich i Wiko Bartuskiewicz odsprzedali część majątku klasztorowi w Bukowie Morskim. W 1446 r. Paweł Bartuskiewicz zastawił część ziem z zagrodami w Osiekach, Kleszczach i Rzepowie. Ziemie te wróciły do majątku w Osiekach dopiero w 2 poł. XVII w. Po wymarciu rodu Bulgrin majątek w Osiekach wraz z Rzepowem, Kleszczami i łązami przeszedł na własność Jakuba Bechesera. W 1752 r. - stały się majątkiem allodialnym, ale po kądzieli. Po śmierci Jakuba właścicielką stała się córka Janina, żona Heinricha Cocceji. W 1765 r. zostały podzielone między 2 synów. Po wymarciu męskiej linii Cocceji - majątek zlicytowano. Jego nabywcą został w 1838 r. Hildebrandt. W rękach tej rodziny majątek pozostawał do 1945 r. Na pocz. XX w. ptn. - wsch. części wsi wzniesiono zespół dworski II. W 1939 r. właścicielem majątku I Carl Hildebrandt major w stanie spoczynku i Kleist (?). Właścicielem majątku II był Karl Hildebrandt.

Przytok - wieś wzmiankowana w 1569 r., istniała od czasów średniowiecza, przypuszczalnie jako wieś należąca do klasztoru w Bukowie Morskim. Po sekularyzacji zakonu, następnie wyrugowaniu chłopów założono na jej terenach książęcy folwark z owczarnią, podległe od 1569 r. domenie darłowskiej. Na mapie z k. XIX w. widoczny jest zespół zabudowy młyńskiej złożony oraz leśniczówka. W 1939 r. w Przytoku młyn i tartak należały do Siegfrieda Collatza.

Ratajki - nazwa pochodzi od nazwy osobowej Rataj lub od appellatiwu rataj - kmieć, oracz. W najstarszych znanych dokumentach została zapisana jako: Ratteck (1743 - 1785, 1751, 1780 r.), Rattaick (1756, 1804 r.), Ratteck (1789 - 1845), Ratteick (1804 r.), Ratteich (1934 r.). Ratajki były starym lennem rodziny von Rahmel, podobnie jak Kościernica i pozostawały w jej rękach najprawdopodobniej już od XV w. Dnia 21.02.1748 r. Ewald Richard von Rahmel sprzedał połowę wsi majorowi Jurgenowi Lorenz von Kleist, podczas gdy druga połowa już od 1699 r. była w posiadaniu Tessena Christiana von Kleis. Ta część pozostawała od 1662 r. w posiadaniu Belowów z Kościernicy i została odstąpiona Kleistowi z prawem dziedziczenia. W 1752 r. cały majątek był własnością Hansa Joachima von Kleist z Niemicy. W tym czasie do Ratajek należał I folwark, owczarnia i jeden mały folwark leżący nad Polnicą. W 1857 r. dobra odkupił od Kleistów Eugen Andreas Ludendorff. Nowy właściciel najprawdopodobniej wybudował w tym czasie dwór, swoją siedzibę i otoczył go krajobrazowym parkiem. W 1880 r. obok Ratajek do Ludendorfa należał również Sowieński Młyn. W tym czasie dobra obejmowały gorzelnię, młyn wodny, tartak, Borowiec (Glashutte) cegielnię leżącą za dworem i piec wapienny. W latach 1890 - 1895 większą część majątku rozparcelowano. W 1939 r. Resztkówka, była własnością Heinricha Thormeyera, który wydzierżawił ją Hansowi Heinrichowi Zeidlerowi. W 1939 r. w Ratajkach była piekarnia, zajazd i sklep towarów kolonialnych, kuźnia, młyn oraz punkt pocztowy. Mieszkał murarz, krawiec, szewc. Wieś składała się w większej części z małych gospodarstw rolnych. Jako okręg urzędowy Ratajki obejmowały m. in. Ratajki, Sierakowo, Sowieński Młyn, Stare i Nowe Sowno, Krytno.

Rzepkowo - nazwa pochodzi od nazwy osobowej Rzepka. W najstarszych dokumentach została zapisana jako: Repechowe (1299, 1309 r.), Rebekow (1299 r.), Repekowe (1300, 1306, 1308, 1309 r.), Repkow (1493, 1779 - 1785, przed 1945 r.). Wieś folwarczna z zespołem dworsko - parkowym. Rzepkowo obejmowało allodialne dobra szlacheckie i wieś. Należało do dóbr w Osiekach. Po podziale w 1765 r. wraz z Kleszczami przypadło Karolowi Fryderykowi Cocceji. W 1803 r. jego brat włączył Rzepkowo znów do dóbr osieckich. W 1939 r. właścicielem majątku był Peter Hildebrandt z Osiek. Prowadzono gospodarkę rolno - hodowlaną.

Sianów - początkowo miasto nosiło różne nazwy, takie jak: Zanow, Scanowe, Sanowe, Czanow, Tzanow, Sanow. Nazwa pochodzi prawdopodobnie od słowiańskiego określenia „siano”. Najstarsza pieczęć miasta pochodzi z poł. XIV w. i przedstawia zwróconego w prawo rybogryfa na kratkowanym tle, poniżej falująca woda oraz napis: „S' SIVITATIS DE SANOWE”. Rybogryf był godłem Święców, szlachty panującej w Darłowie, Sławnie i Polanowie, a falująca woda symbolizuje rzekę Polnicę. Sianów został założony przy ważnym średniowiecznym szlaku handlowym ze Szczecina do Gdańska. Dzieje pierwszego osadnictwa na obszarze dzisiejszego miasta nie są znane. Najstarsza wzmianka o Sianowie pochodzi dopiero z dokumentu datowanego na 1311 r., w którym przy opisie granic Gorzebądz wzmiankowana jest „villa Sanow”. Następną wzmianka pochodzi z dokumentu z 6 czerwca 1330 r., który dotyczył układu granicznego między klasztorem Cystersów w Bukowie oraz posiadłościami Jarosława i Jana von Natzmer, wystawionego przez Jana Święca kasztelana sławieńskiego na zamku w Sianowie. Natomiast pierwsza wzmianka o osadzie wiejskiej w Sianowie pochodzi z dokumentu z 1335 r. 11 lutego 1343 r. Piotr Święca z Polanowa, bratanek kasztelana sławieńskiego Jana, nadał osadzie lubeckie prawa miejskie. Miastu przyznana została wieś z łakami, zwana Nigendorp, później Neues Dorf (prawdopodobnie okolice dzisiejszej ulicy Łubuszan). Otrzymało również prawo do korzystania z okolicznych rzek, jezior i lasów. Nadanie to było wielokrotnie potwierdzane przez książąt i biskupów kamieńskich, w których posiadanie Sianów przeszedł w 2 poł. XIV w. Wiadomo, że ziemię polanowską, do której należał również zamek i miasto Sianów, kupił już w 1353 r. biskup Johannes z Kamienia (Cammin). Sianów, zamek i miasto stanowił, tzw. ziemię zastawną. W 1372 r. Sianów był własnością księcia Bogusława VI i Barnima V. W 1386 r. własność ta ponownie przeszła w ręce biskupstwa kamieńskiego. Ok. 1400 r. Sianów ponownie stał się własnością książęcą i podlegał siedzibie książęcej w Darłowie. W okresie wojny trzydziestoletniej miasto poważnie zubożało, a w następnych latach jego samodzielność była mocno ograniczana, szczególnie po śmierci Bogusława XIV i przejęciu Pomorza przez Brandenburgię. W wyniku walk szlachty i mieszczan o przywileje, Sianów w 1648 r. popadł w konflikt z rządem krajowym Pomorza i został zdegradowany do grupy miast drugorzędnych. W zarządzeniu z dnia 5 czerwca 1662 r. ogłoszonym w Kołobrzegu potwierdzono prawa miejskie Sianowa jako miasta wchodzącego w skład kasztelanii darłowskiej, ale odebrano mu prawo głosu w sejmiku krajowym oraz prawo sądowe. W tym czasie miasto borykało się z kłopotami finansowymi. Dochody czerpano przede wszystkim z rolnictwa, ale także z targów zwierzęcych, odbywających się w mieście trzy razy w roku,

oraz hodowli owiec. Ok. 1750 r. Sianów był jednym z najpoważniejszych dostawców wełny owczej, magazynowanej w Sławnie. Rzemiosło natomiast było rozwinięte tylko w niewielkim stopniu. Wojna siedmioletnia, zarazy oraz przemarsz wojsk napoleońskich przyczyniły się do upadku gospodarki miasta. Jednak mimo poważnych zniszczeń oraz trudności finansowych, jeszcze w 1743 r. kupiono jezioro położone między Skibnem a Sianowem, a w 1780 r. zbudowano młyn miejski, tartak, olejarnię i kaszarnię. Trudną sytuację gospodarczą pogłębiły klęski żywiołowe. Ożywienie gospodarcze przyniósł dopiero rozwój gospodarki kapitalistycznej i reformy w rolnictwie. Miasto rozbudowało się pod względem przemysłowym. Dnia 1 października 1845 r. otwarto fabrykę zapalek Kolbego. W ciągu następnych kilku lat została ona poważnie rozbudowana i już w 1861 zatrudniała 80 osób. W 1871 r. bracia Pohl uruchomili drugą fabrykę zapalek, a w 1899 r. powstała fabryka mydła. Rozbudowano również sieć dróg łączących Sianów z najbliższymi miejscowościami.

Po zakończeniu I wojny światowej nastąpił napływ ludności z terenów oddanych Polsce, w wyniku czego w Sianowie wybudowano 91 nowych mieszkań. W okresie I wojny światowej Sianów gospodarczo wyraźnie podupadł, jako że wielu mężczyzn powołano do wojska, brakowało surowców, występowały zakłócenia komunikacyjne i transportowe. Kłopoty gospodarcze Sianowa, z bezrobociem włącznie, nękały miasto również po zakończeniu wojny. Wielki kryzys światowy w latach 1929 - 1933 także wpłynął negatywnie na gospodarkę Sianowa. Wstrzymały wówczas pracę tartak, betoniarnia, kaflarnia i kilkanaście zakładów rzemieślniczych. W 1938 r. w Sianowie pracowały tylko trzy większe zakłady: fabryka zapalek, narzędzi rolniczych i betoniarnia. W czasie II wojny światowej w mieście i okolicach przebywało dużo robotników przymusowych: Polaków, Rosjan, Francuzów, Holendrów oraz innych. Wyzwolenie Sianowa nastąpiło 3 marca 1945 r. Od strony ptn. - wsch. wjechały do miasta cztery radzieckie czołgi i z 3 Korpusu Pancernego Gwardii, dowodzonego przez gen. płk Aleksieja Panfilowa, walczącego w składzie II Frontu Białoruskiego marszałka Konstantego Rokossowskiego. Część żołnierzy niemieckich poddała się, pozostali uciekli w kierunku Koszalina. Bezpośrednio po wyzwoleniu powołana została w Sianowie radziecka komendantura wojenna. Natomiast przebywający w mieście Polacy w połowie marca 1945 r. wybrali pierwszego polskiego burmistrza Sianowa, którym został A. Turzyński. W wyniku walk zabudowa Sianowa została zniszczona w ok. 15%. W kwietniu i maju 1945 r. pojawili się w Sianowie pierwsi osadnicy, przybyli głównie z Pomorza i Kujaw, a w sierpniu przyjechały pierwsze transporty repatriantów z Wileńszczyzny. Jesienią 1946 r. administracja cywilna przejęła od jednostki Wojska Polskiego obiekty fabryki zapalek i rozpoczęła odbudowę fabryki. Odbudowa fabryki przebiegała sprawnie, a uroczyste jej uruchomienie nastąpiło dnia 1 września 1947 r. Okres powojenny upłynął na systematycznej rozbudowie infrastruktury miejskiej.

Sieciemin - nazwa pochodzi od nazwy osobowej Sycom. W najstarszych dokumentach zapisano ją jako: Sessemin (1347 r.), Cizemin (1357 r.), Czytzymyn (1357 - 1368), Citzemyn (1368 r.), Citzeamyn (1483 r.), Czitzymyn (1509 r.), Zitzemin (1509, 1628 r.), Zitzmin (1780, 1809, przed 1945 r.). Sieciemin wzmiankowany po raz pierwszy jako wieś zastawna zamku w Sianowie. Na pocz. XIV w. właściciel był Martin Kutzeke z Sianowa. W 1386 r. wraz z Sianowem Sieciemin stał się własnością biskupstwa kamieńskiego. W 1483 r. książę Bogusław X wydzierżawił zamek i miasto Sianów z wsiami Sieciemin i Kusice swojemu kanclerzowi Jurgenowi Kleistowi, następnie stał się własnością klasztoru Cystersów w Bukowie Morskim i stał się wsią opacką. Po rozwiązaniu klasztoru i sekularyzacji dóbr klasztornych w dobie reformacji Sieciemin stał się wsią książęcą i podlegał domenie darłowskiej. W 1666 r. we wsi był sołtys, 14 kmieci, zagrodnik bez ziemi. W 1780 r. we wsi było 2 zagrodników, 2 chałupników i pasterz - 18 domów. W poł. XIX w. wzniesiono w Siecieminiu kościół neogotycki, przypuszczalnie na miejscu kościoła wcześniejszego. Na przełomie 1888 - 1889 wybuchł ogromny pożar, który strawił większą część wsi. Stąd też duża część współczesnej zabudowy pochodzi z czasów odbudowywania domostw po owym pożarze.

Sierakowo Sławieńskie - nazwa wsi pochodzi od nazwy osobowej Sirak lub Żyrak. Pierwsze ślady osadnictwa sięgają epoki kamienia i brązu. W 1267 r. wzmiankowane jako wieś należąca do kościoła w Niemicy. Pierwsza wzmianka o Sierakowie pochodzi z 1267 r., wówczas wieś nie miała jeszcze własnego kościoła. W 1287 r. Mestwin II przekazał wieś klasztorowi w Bukowie. W 1309 r. za sprawą darowizny markgrafa Waldemara Sierakowo weszło w skład dóbr stołowych biskupa kamieńskiego. Nieznane są dzieje wsi w latach 1335 - 1590. W 1590 r. wieś figuruje jako wieś chłopska - własność Podewilsa. W 1692 r. Feliks i Adam Podewilsowie z Krągu, radcy dworscy sprzedali Sierakowo wraz z Sownem zachowując prawo odkupu Joachimowi von Glasenapp. W 1735 r. rzekli się również prawa odkupu. Syn Joachima Friednch Ewald von Glasenapp odstąpił jedynie Podewilsom prawo patronatu nad sierakowskim kościołem, pozostawiając sobie prawo ustanawiania kościelnego. W rękach Glasenappów wieś pozostawała do 1796 r. W tym roku Sierakowo odkupił na 25 lat major Ciaus Jurgen von Zastrow. Po jego śmierci własność oddziedziczył jego jedyny syn podporucznik Friedenich Ludwig. Pod k. XVIII w. w Sierakowie był kościół, filia kościoła w Krągu, folwark, młyn zbożowy, tartak i kuźnia. Mieszkało w niej 8 kmieci, kościelny. We wsi było 25 domów. W XIX w., do 1839 r., właścicielem był von Stempel. Po podziale majątku, część kupiła rodzina von Damerow, która uprawiała go do 1895 r. W ostatnich latach ubiegłego stulecia majątek został częściowo rozparcelowany. Między 1905 i 1910 r. resztkówka dóbr ziemskich stanowiła własność Detlefa von Schlieffen z Sulechówka. W 1926 - 1927, po śmierci ostatniego właściciela majątek został całkowicie rozparcelowany. Zachowała się jedynie niewielka część majątku na obrzeżach dawnego wielkiego gospodarstwa (Renn). Należał do niej jeleni las i kilka zabudowań, zlokalizowanych w połowie drogi do Lasek.

Skibno - pochodzenie i znaczenie nazwy miejscowości jest niejasne. Wiadomo, że nie jest to nazwa pochodzenia niemieckiego, lecz słowiańskiego. W najstarszych dokumentach została zapisana pod postaciami: Schiben (1275 r.), Sciben (1275 r.), Schebene (1303 r.), Sciben (1308 r.), Schubben (1780, 1804, przed 1945 r.). Wieś swoją historią sięga czasów średniowiecza. Do XVIII w. Skibno było własnością rodu v. Heydebreck. Obejmowało dobra szlacheckie allodialne i wieś. W 1704 r. dobra skibieńskie nabył v. Schwerin. W 1741 r. właścicielem był von Grumbkow, w 1763 r. von. Hirach. W XIX w. majątek przechodził z rąk do rąk. W 1926 r. był własnością Henryka Voges., w 1939 r. Herman Voges.

Skibienko - młyn wzniesiony w XIX w. należący do Skibna. Od lat 20 - 30 - tych naszego wieku osada przydrożna.

Skwierzynka - wieś powstała dnia 7 maja 1749 r., w czasie akcji kolonizacyjnej zainicjowanej przez Fryderyka Wielkiego. Na cześć generała, marszałka polnego grafa von Schwerin nazwano ją „Schwennsthal”. W najstarszym dokumencie z 1780 r. oraz w późniejszych (1809 r., przed 1945 r.) zapisywano ją pod postacią Schwerinsthal. Wieś Skwierzynka powstała na obszarze zwanym Kicker. Skwierzynkę zasiedlono 18 kmieciami. Zamieszkał w niej również nauczyciel i owczarz. Powstało wówczas 19 domostw.

Sowieński Młyn - nieznana jest data założenia wsi. Najprawdopodobniej pierwotnie związany był z dobrami w Sowinie i stąd może pochodzić jego nazwa. W 1784 r. wzmiankowany jest młyn zbożowy i tartak należący do dóbr w Sierakowie. Folwark zbudowano przypuszczalnie w 1 ćw. XIX w. W 1843 r. młyn był własnością Carla Heinircha von Zastrow z Sowina i w tym czasie został przebudowany. Pierwszym znanym właścicielem folwarku był August Wilhelm Koppen z 1867 r. W 1871 r. folwark stanowił własność Maxa Glagau. W tym czasie istniały w nim 3 domy mieszkalne i zamieszkiwało 18 osób. W latach 1880 - 1893 w we mieścił się folwark zamieszkiwany przez 23 osoby i zespół młyński, należały do Ludendorfa, właściciela Ratajek. Następnym właścicielem był Wilhelm Sietz (od 1905 r.). Po nim Sowieński Młyn zakupił Rudolf Walter L.R.H. von Gotteborg, który w 1908 r. wybudował nowy dwór. W latach 1921 - 1922 właścicielem Sowieńskiego Młyna była Ellen Ermekeil, z domu Glagau, w 1928 r. Heribert Adolf K.A. von Larisch, w tym czasie folwark liczył 42 mieszkańców, a w latach 1929 - 1936 Ewald Schwarz. W 1934 r. wielki pożar zniszczył stodołę, oborę i szopę ogrodnika. Ostatnim właścicielem Sowieńskiego Młyna był Gustaw Lodeman.

Sowno - nazwa wsi pochodzi od nazwy osobowej sowa. Średniowieczne dzieje wsi są mało znane. Sowno było starym lennem rodu von Rammel, a od 1628 r. lennem von Podewilsów z Krągu. Dnia 2 marca 1692 r. Podewilsowie Feliks i Adam, radcy dworscy oddali Sowno wraz z Sierakowem w zastaw na 20 lat braciom Joachimowi i Peterowi von Glasenapp. Po upływie tego terminu Sowno zostało odkupione (31.03.1712 r.) przez Glasenappów. Za zgodą Podewilsów zostało sprzedane w 1714 r. Hansowi Barthel von Walter. Po śmierci Hansa i ugodzie pomiędzy jego dziećmi przypadło synowi, podchorążemu Heinrichowi Chnstianowi von Walter. Po nim majątek odziedziczyła jego żona Margaretha Elisabeth von Yersen i sprzedał je w 1735 r. kapitanowi Lorenzowi Wedig von Froreich. Ten wymienił majątek ze

swoim bratem majorem Richardem Heinrichem. W 1772 r. Sowno było własnością syna Richarda Ludwiga Heinricha von Foreich. Około 1780 r. Sowno miało dwa folwarki, 5 zagród chłopskich, 7 domów i kościół filialny, należący do parafii w Kościernicy i do darłowskiego synodu. W 1804 r. jako właściciel Sowna figuruje Carl Heinrich von Zastrow. Po nim majątek objął Anton Johann Bernhard von Bonin, który sprzedał dobra w 1840 r. von Arnimowi. W 1861 r. Sowno kupił Otto Beernhard Glogau. Po jego śmierci w 1861 r. dobra odziedziczył jego syn Max i sędował na swojego zięcia Alfreda Krugera, który z kolei sprzedał go Otto Naumannowi. Po śmierci tego właściciela połowę odziedziczył syn Reinhold, a połowę ciotka Charlotta Sambor. Od 1912 r. całe Sowno było własnością Samborów, którzy pozostawali w majątku do 1945 r. W 1934 r. wybudowali tu dwór - rodzinną siedzibę. Senior rodu Ortwin Sambor wraz z nauczycielem dworskim zostali rozstrzelani 3 marca 1945 r. przez żołnierzy radzieckich. Ich grób znajduje się w lesie na pld. - wsch. od wsi.

Sucha Koszalińska - nazwa miejscowości pochodzi od appellatiwu przemiotnikowego sucha (oznacza suche pole). W najstarszych dokumentach widnieje pod zapisami: Scuch (1275 r., 1277 r.), Scugk (1275 r.), Such (1275 r.), Schug (1275 r.), Sohch (1303 r.), Zuchen (1779 - 1785, 1797, 1804 r., przed 1945 r.). Wieś i majątek szlachecki podległe księstwu kamieńskiemu. Sucha była lennem rodu Heydebreck od 1565 r. W źródłach wspomniani są Berndt, Tomas, Jochim i Jacob - bracia i kuzyni Heidebrecke. Rodzina ta jako właściciele Suchej wymienieni są w tabeli wasali Księstwa Kamieńskiego z 1572 r. W 1628 r. majątek był własnością Berndta. Rodzina Heydebreck Casper Rudiger i Joachim byli fundatorami dzwonu do kościoła w Suchej w 1654 r. W 1666 r. właścicielami Suchej i pobliskiego Skibna Byli Heydebreck i Bogislav von Schwerin. Później majątek w Suchej został oddany jako zastaw rodzinie von Schwerin. W 1784 r. do Suchej należał folwark, wiatrak (młyn), mieszkało 7 kmieci, 8 zagrodników, nauczyciel. Był kościół należący do synodu koszalińskiego, karczma i 26 domów. W 1804 r. jako właściciel Suchej występuje Hans Joachim Gneomar von Kleist, major w stanie spoczynku, właściciel także Skibna oraz Gr. Soldeckow i Ratajek. W 1867 r. w Suchej oprócz dziedzicznego majątku szlacheckiego istniała własność kościelna, zakład kowalski, wiatrak, szkoła. Było 24 domów mieszkalnych i 40 gospodarczych. Na pocz. XX w. było we wsi 45 domów i 245 mieszkańców, w tym: pracownicy majątku: gospodarczy i służba, pracownicy dniówkowi i 9 rolników wraz z pracownikami młyna i kuźni.

Szczeglino - początki wsi nie są znane. W 1628 r. wieś znajdowała się w posiadaniu rodu von Glasenapp. W 1666 r. została podzielona na dwie części: jedna należała do generała von Schwerin, druga do Bogislawa von Belov. W 1724 r. podczas ustalania podziału okręgów Pomorza przez Friedericha Wilhelma I, obie części Szczeglina przypadły do różnych okręgów: część należąca do von Scherininów znalazła się w okręgu Szczecineckim, natomiast część von Belowów w okręgu sławieńskim. Pomimo, że w 1815 r. podział na okręgi został zniesiony, w Szczeglinie został on utrzymany. Szlachecka część należąca do okręgu sławieńskiego była kolejno w posiadaniu rodów: von Ramel, von Below, von Somnitz, von Eichmann, von Drosedow i Collasius. Po 1884 r. majątek został prawdopodobnie rozparcelowany. W 1718 r. z lennym zezwoleniem z dnia 31.10.1719 r. część należąca do okręgu szczecineckiego została

sprzedana magistratowi Koszalina przez kapitana Juliusa von Schwerin. W tej właśnie części Szczeglina około 1780 r. wymienia się 6 kmieci, gajowego, bakalarza, 10 domów, karczmę oraz kościół. Data budowy kościoła nie jest znana, wiadomo jedynie, że istniał przed 1708 r. Nowy kościół został wybudowany w stylu neogotyckim w 1908 r.

Węgorzewo - najstarsze wzmianki pochodzą z XIV i XV w. Istniejąca już przed 1339 r. wieś należała do klasztoru sióstr cysterek w Koszalinie. Prawdopodobnie po sekularyzacji zakonnych dóbr weszła w skład domeny koszalińskiej. W poł. XVIII w. rozebrano podupadły folwark. Węgorzewo liczyło wówczas 14 domów, w których mieszkało 9 kmieci, 3 komorników oraz gajowy. W XIX w. powstała większość istniejących do dziś okazałych budynków mieszkalnych i gospodarczych, wśród nich piękne przykłady drewnianego budownictwa szkieletowego.

Wierciszewo - nieznana jest data lokacji wsi. Prawdopodobnie założona przez Cystersów z Bukowa Morskiego i podlegała im do czasów sekularyzacji majątku, tj. do wprowadzenia reformacji (ok. 1535 r.). Potem Wierciszewo, wraz z innymi wsiami klasztornymi, zostało włączone do Domeny Darłowskiej, podlegającej Księciu Szczecińskiemu. W 1780 r. we wsi mieszkał sołtys, sprawujący władzę samorządową, 16 kmieci, 2 zagrodników, 5 budników i nauczyciel. Łącznie we wsi było 21 domów. Na przełomie XVIII i XIX w. Wierciszewo było wsią zagrodową wielkowłókową. Wierciszewo podzielone było na dwie części: dolne i górne. W środku wsi zlokalizowana była szkoła, karczma, remiza strażacka ze stawem przeciwpożarowym. Po obu drogi stronach zlokalizowano zagrody chłopskie o tradycyjnym typie - zagrody czworobocznej, zamkniętej od strony drogi budynkiem bramnym. W 1939 r. w Wierciszewie było 9 dużych gospodarstw rolnych, 10 średnich gospodarstw, 27 małych i 22 niewielkich gospodarstw i mieszkało 2 robotników rolnych, zatrudnionych w dużych gospodarstwach i 16 robotników cegielni, mleczarni, w tym dróżnik.¹

¹ Źródło: Studium krajobrazu kulturowego Miasta i Gminy Sianów, cz. II Wsie Gminy Sianów.

5.2.3. Krajobraz kulturowy

Synteza elementów przyrody i widocznych efektów działalności człowieka jest architekturą krajobrazu, czyli formą, która obok treści składa się na krajobraz kulturowy. Ochrona tego krajobrazu to pełna ochrona obiektu zabytkowego wraz jego otoczeniem i walorami przyrodniczymi, roślinnością i warunkami socjologicznymi. Polega ona na ochronie najcenniejszych obiektów, zespołów, obszarów i świadomym ich przekształcaniu w taki sposób, by tworząc nowe wartości, unikać deformacji istniejącego, historycznie ukształtowanego dziedzictwa. Chronić należy więc nie tylko obiekty architektury, kapliczki i figury przydrożne, również krajobraz ukształtowany ludzką ręką.

Miasto i gmina Sianów, poza wyjątkowo wartościową zabudową centrum miasta Sianów o dobrze zachowanym charakterze, posiadają dość nieliczne, jednak bardzo wartościowe, zabytki wpisane do rejestru zabytków i podlegające wraz z najbliższym otoczeniem ściśle określonej ochronie prawnej. Są to głównie kościoły, parki i założenia dworskie, cmentarze występujące w większości wsi oraz układ urbanistyczny starego miasta Sianów oraz układy ruralistyczne wsi.

Wśród wsi gminy Sianów dominowały wsie o układzie ruralistycznym, ukształtowanym w okresie średniowiecza. Historyczne układy przestrzenne zachowały się w 23 miejscowościach. Układ owalnicy z niewielkim, najczęściej wrzecionowatym zabudowanym nawisem i zabudową zwartą zachowany jest w Bielkowie, Iwęcinnie i Szczeglinie. W Karnieszewicach, Rzepkowie, Skibnie i w Węgorzewie lokacyjne, historyczne przestrzenne układy owalnicowe zostały przekształcone we wsie wielodrożnicowe w wyniku rozbudowy np. o założenie dworsko - parkowe (Skibno w Rzepkowie), rozbudowę wsi wynikającą z ukształtowania terenu (Karnieszewice), bądź współczesne inwestycje - Węgorzewo Koszalińskie. Historyczne układy ruralistyczne o układzie liniowym - ulicówki zachowały się we wsiach: Gorzebądz, Kędzierzyn, Skwierzynka, Kleszcze, Kłós, Mokre, Ratajki, Sieciemin - ulicówka z poszerzoną częścią w centrum, i Wierciszewo. We wsiach Maszkowo, Osieki, Sierakowo Sławieńskie, Sucha Koszalińska lokacyjne układy ulicowe zostały rozwinięte w wyniku rozbudowy we wsie wielodrożnicowe. Pozostałe miejscowości stanowią przykład osad jedno lub kilku dworczych, związanych z określonym typem gospodarki, np. młynarstwem - w Krzykaczu, Przytoku, Skibienku, Sowieński Młyn czy leśnictwem: Kołzin, Trawica bądź zakładanych na tzw. koloniach, w znacznym oddaleniu od zabudowy wsi (np. Bielkowo, Iwęcino, Płonka). W większości wsi gminy Sianów zachowała się zabudowa o walorach historycznych oraz cenne, o wysokich walorach kulturowych budownictwo ludowe.

Zabudowa wsi w gminie Sianów w większości pochodzi z poł. XIX w. i pocz. XX w. Widoczna jest różnica pomiędzy formami zabudowy wsi zwłaszcza mieszkalnej pomiędzy ptn. częścią gminy, a ptd. i wsch. W części ptn. dominują formy budownictwa ludowego wywodzącego się z tradycji XVIII - wiecznej, szachulcowe o potężnych gabarytach. Nielicznie zachowane są także obiekty pochodzące z końca XVIII w. oraz z pocz. XIX w.

Dodatkowo na terenie gminy występuje unikatowe budownictwo ryglowe, w postaci dobrze zachowanych szachulcowych budynków i domów z muru pruskiego.

Na terenie gminy Sianów występuje różnorodność budownictwa ludowego i różnorodność form zagród. Miały na to wpływ czynniki etniczne i polityczne, napływ w ciągu wieków osadników, szczególnie niemieckich oraz polityka wynaradawiania ludności rodzimej prowadziły do zmian kulturowych. Osadnicy przynosili własne formy budownictwa. Szczególna różnorodność zagród czytelna jest we wsiach historycznych chłopskich, zlokalizowanych w płn. części gminy. Występują tu obszerne zagrody, zakładane na dużych, najczęściej prostokątnych działkach siedliskowych.

W budownictwie gospodarczym we wsiach gminy Sianów charakterystyczny jest budynek z bramą przejazdową, sytuowaną od drogi. Zazwyczaj łączony był z funkcją stodołą lub stodołą - inwentarską. Stąd też jego masywna forma i wysokość, osłaniające wnętrze zagrody. Wśród zabudowy gospodarskiej dość powszechnie występuje budynek obory dwukondygnacyjnej z galeryjką. Spotykane są XIX - wieczne obory szachulcowe, również murowane na poziomie pierwszej kondygnacji, w drugiej szachulcowe i odeskowane, bądź drewniane. Spotykane są niewielkie budynki murowane pełniące funkcje kuźni - założone na planie prostokąta, nakryte dachem dwuspadowym. W ścianie szczytowej szeroki wjazd dwuskrzydłowy, często zamknięty półkoliście. Elewacje artykułowane były niewielkimi otworami okiennymi i otworem drzwiowym, umieszczanym w ścianie szczytowej. Usytuowane były zazwyczaj z tyłu zagrody.

Architektura sakralna na terenie gminy Sianów reprezentowana jest przez dwanaście kościołów. Najstarsze kościoły powstały w XIV w. i na pocz. XV w. w Iwęcinnie i w Suchoj Koszalińskiej. Pod k. XV w. wzniesiono kościół w Dąbrowie, na pocz. XVI w. w Sierakowie. Kościoły te zbudowane w stylu gotyckim, wzniesione z cegły i naturalnego kamienia i stanowią najcenniejsze przykłady architektury sakralnej w obrębie gminy. Drugą grupę stanowią kościoły neogotyckie, wznoszone w 2 poł. XIX w. i na pocz. XX w. w Ratajkach i w Siecieminie. Na terenie gminy istnieją dwa kościoły wzniesione w konstrukcji ryglowej w Karnieszewicach i w Sownie. Wszystkie kościoły są użytkowane i pełnią funkcje sakralne.

Na terenie gminy istnieje jedenaście cmentarzy przykościelnych, założonych w czasach po wzniesieniu w danej miejscowości świątyni. Stąd też, większość cmentarzy przykościelnych istniejących na terenie gminy posiada średniowieczną metrykę. Do dzisiaj zachowały się głównie jako place przykościelne. O ich grzebalnym charakterze świadczą najczęściej przekazy źródłowe i archiwalne materiały kartograficzne, ale również istniejący drzewostan i zachowane elementy małej architektury. Na przykład kamienne murki ogrodzeniowe, a od XIX w. ceglane i chronione bramki. Cmentarze przykościelne istniały przy wznoszonych w średniowieczu kościołach. Cmentarze przykościelne w Iwęcinnie, Karnieszewicach, Osiekach, Ratajkach, Sianowie, Siecieminie, Sierakowie Sławieńskim i Suchoj Koszalińskiej wpisane są do rejestru zabytków, wpisane jako otoczenie kościoła, pozostałe, tj. w Dąbrowie, Sownie i Szczeglinie ujęte zostały w gminnej ewidencji zabytków.

Na obszarze dzisiejszej gminy Sianów zachowało się piętnaście cmentarzy poewangelickich, usytuowanych poza obrębem zabudowy, w tym jeden cmentarz rodowy

w Sownie. Poza zniszczonymi cmentarzami w Skibnie (likwidacja nagrobków), Mokre i cmentarzem w Sownie (leżącego w płd. części wsi), w większości czytelne są granice cmentarzy, układ kwater i nagrobków, istnieją nagrobki, metalowe krzyże i krzyże pochodzące z k. XIX w. i pocz. XX w., zachowany jest starodrzew. Wszystkie cmentarze wymagają uporządkowania z zachowaniem istniejących historycznych elementów wyposażenia i oznaczenia ich jako miejsca pochówków. Wszystkie cmentarze zostały ujęte w gminnej ewidencji zabytków, znajdują się one w miejscowościach: Dąbrowa, Gorzebądz, Iwęcino, Kędzierzyn, Maszkowo, dwa w Mokre, dwa w Skibnie, Skwierzynka, trzy w Sowie, Szczeglino, Węgorzewo Koszalińskie.

Na terenie dzisiejszej gminy Sianów istnieją trzy zespoły dworskie, z czego dwa wpisane są do rejestru zabytków: w Rzepkowie oraz dwa w Osiekach oraz siedem parków dworskich, wszystkie wpisane do rejestru zabytków we wsiach: Kleszcze, dwa w Osiekach, Ratajki, Skibno, Sowno i Sucha Koszalińska. Najlepiej zachowane zespoły znajdują się w Osiekach.

Warto wspomnieć o obiektach budownictwa przemysłowego, które na terenie gminy zachowały się w postaci: młyny - szkieletowy w Sowińskim Młynie z 1896 r., który obecnie pełni funkcję pensjonatu. W Przytoku, w którym został budynek murowano - szachulcowy z dawnego zespołu młyńskiego oraz murowany budynek młyn z k. XIX w. w Dąbrowie. Przykładem zachowanego historycznego budownictwa przemysłowego jest gorzelnia w Osiekach, która znajduje się w obrębie zespołu dworskiego II. Istnieje także dworzec kolejowy, który obecnie pełni funkcję mieszkalną wraz z budynkiem magazynu i nastawnią w Skibnie. Ważną rolę także odegrały Zakłady przemysłu zapalczanego Polmatch w Sianowie przy ul. Koszalińskiej, które zostały omówione poniżej.

W tej części przedstawiono kilka najbardziej charakterystycznych i najcenniejszych obiektów znajdujących się w gminie i mieście Sianów:

- **Kościół filialny pw. św. Stanisława Kostki w Dąbrowie**

Zdjęcie nr 1. Kościół filialny pw. św. Stanisława Kostki w Dąbrowie

Kościół założony przez Cystersów, pochodzi z 2 poł. XIV w., w poł. XIX w. częściowo przebudowany. Pierwotnie poświęcony Św. Wawrzyńcowi - relikwie świętego miały się znajdować wraz z dokumentami biskupa Martina Caritha z 1507 r. w drewnianej kapsule. Bryła kościoła nie uległa drastycznym przebudowom i zachowała wiele cech

gotyckiej architektury. Kościół położony na niewielkim wzniesieniu wraz z cmentarzem przykościelnym.

Korpus kościoła składa się z trzech wyraźnie wyodrębnionych członów: wielobocznie zakończonego prezbiterium od wsch., które jest najstarszą częścią kościoła, przestrzeni nawowej oraz wieży - od strony zach. Od strony poł. znajduje się współcześnie dobudowana, stylizowana na styl gotycki, zakrystia. Kościół zbudowany z cegły, umocnionej kamieniami z charakterystycznymi kamieniami młyńskimi wmurowanymi w fasadzie. Otwory okienne i drzwiowe zwieńczone są łukiem ostrym. Portal wejściowy posiada trzy warstwy łuków tzw. archiwolt. Z zewnątrz wzmocniony jest tzw. szarpami - są to widoczne między oknami, obiegające kościół przypory, będące typową cechą ceglanej architektury gotyckiej. Wewnątrz kościoła, w przedsionku, w części wieżowej, znajduje się średniowieczna kamienna chrzcielnica z XIV w.

Stan zachowania obiektu - dobry.

- **Kościół filialny pw. Matki Boskiej Królowej Polski w Iwęcinie**

Zdjęcie nr 2. Kościół filialny pw. Matki Boskiej Królowej Polski w Iwęcinie

Kościół powstał pod k. XIV w. Otoczony jest kamiennym murem z trzema drewnianymi bramami pochodzącymi z 1725 r., poł. XVIII w. i poł. XIX w. Pierwotnie budynek miał wieżę, zwieńczoną czterema pinaklami. Wieży nadano pochylenie w kierunku zach. aby uchronić ją przed częstymi, silnymi wiatrami zachodnimi. Wieża i nawa kościoła były pokryte gontami dębowymi.

Kościół wzniesiony z cegły i kamieni polnych w stylu gotyku pomorskiego. Masywna wieża na planie prostokąta, kryta jest gontem i oszarpowana w narożach. Wewnątrz zachowała się polichromia na suficie kościoła iwęcińskie malowidło, Sąd Ostateczny, stworzone przez nieznanego artystę w 1697 r., spod warstwy tynku odsłonięte zostało podczas remontu kościoła w 1908 r. Wewnątrz ambona, ołtarz i chrzcielnica z XVII w., polichromowane ławy kościelne z drzwiczkami, zacheuski. Elementem gotyckiego wyposażenia jest nieużytkowany już dzwon z 1417 r.

Stan zachowania obiektu - dobry, wymaga przeprowadzenia wielu prac.

- **Kościół filialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Karnieszewicach**

Zdjęcie nr 3. Kościół filialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Karnieszewicach

Kościół zbudowany w 1803 r. przez mistrza Martina Karstena, na miejscu wcześniej wzmiankowanej świątyni, która spłonęła w 1801 r. Obecna budowla powstała w 1803 r. Przy kościele cmentarz przykościelny, porośnięty starodrzewem.

Kościół drewniany, o konstrukcji ryglowej, na planie prostokąta, bez wyodrębnionego prezbiterium i z ostrosłupową wieżą, wyprowadzoną nad zach. fasadą. W kościele 2 zabytkowe dzwony z pocz. XIX w. We wnętrzu nie zachowało się zabytkowe wyposażenie liturgiczne.

Stan zachowania obiektu - bardzo dobry.

- **Kościół parafialny pw. św. Antoniego Padewskiego w Osiekach**

Zdjęcie nr 4. Kościół filialny pw. św. Antoniego Padewskiego w Osiekach

Kościół w średniowieczu był świątynią pielgrzymkową, słynącą z cudu Krwawiejącej Hostii. Usytuowany jest w płn. Części wsi, otoczony prostokątnym placem przykościelnym. Kościół gotycki budowany w dwóch etapach w poł. XIV w.

Kościół trójnawowy, na planie prostokąta, z wyodrębnionym prezbiterium, które jest zamknięte poligonalnie. Wysoka wieża umieszczona jest w stronie zach. Świątynia wzniesiona z cegły, na podmurówce z polnych kamieni. W elewacji wieży wmurowano symetrycznie trzy kamienie młyńskie. Wewnątrz chrzcielnica z 2 poł. XVII w. z malowidłami Chrystusa, św. Jana Chrzciciela oraz czterech apostołów, drewniana ambona z poł. XVIII w. z rzeźbą Chrystusa i baldachimem oraz świeczniki z lat 1722 i 1731, dzwon na wieży z 1600 r.

Stan zachowania obiektu - bardzo zły, silnie zawilgocone mury, ściany prezbiterium (obecnie w remoncie).

- **Kościół filialny pw. św. Wojciecha w Ratajkach**

Zdjęcie nr 5. Kościół filialny pw. św. Wojciecha w Ratajkach

Kościół usytuowany jest w płn. - wsch. części wsi, na miejscowym, obecnie nieczynnym cmentarzu, porośnięty przez cenny starodrzew. Budowla ufundowana została przez dawnego właściciela wsi Ludendorfa w 1860 r. Za kościołem znajduje się poniemiecki cmentarz z zachowanymi częściowo nagrobkami, w zach. części cmentarza wydzielono część współczesnych nagrobków.

Kościół założony na planie prostokąta, z pięciobocznym prezbiterium od płn. - wsch., pod prezbiterium pięcioboczna kaplica grobowa. W części zach. wydzielona drewnianą ścianą kruchta, zakrystia i pomieszczenie ze schodami prowadzące na emporę. Masywna, jednokondygnacyjna bryła kryta dachem dwuspadowym, zakończona schodkowymi szczytami na krótszych bokach, wykonana z kamienia i cegły. Wewnątrz zachowało się niewiele z zabytkowego wyposażenia.

Stan zachowania obiektu - bardzo dobry.

- **Kaplica cmentarna, d. nazwa kościół pomocniczy pw. Najświętszego Serca Jezusowego w Sianowie, ul. Węgorzewska**

Zdjęcie nr 6. Kaplica cmentarna w Sianowie, ul. Węgorzewska

Kościół usytuowany w płd. - wsch. części miasta, zbudowany na płaskim terenie. Otoczony nieregularnym cmentarzem zbliżonym do prostokąta. Kościół znajduje się w zach. narożniku cmentarza. Kościół powstał w XIX w.

Kościół złożony na planie zbliżonym do kwadratu, z wyodrębnionym od wsch., prostokątnym prezbiterium, z przylegającym od wsch. prostokątnym aneksem, o podłużnych ścianach na osi płn. - płd. Bryła zwarta, jednokondygnacyjna, nakryta dwuspadowym dachem. Kościół zbudowany z głazów z naturalnego kamienia, łączone zaprawą wapienno -

cementową, ściany zewnętrzne z ceramicznej, ciemnoczerwonej cegły. Niewiele zachowało się obiektów zabytkowego wyposażenia.

Stan zachowania obiektu - bardzo dobry.

- **Kościół parafialny pw. św. Stanisława Kostki w Sianowie, ul. Kościelna**

Zdjęcie nr 7. Kościół parafialny pw. św. Stanisława Kostki w Sianowie, ul. Kościelna

Kościół wybudowany w dwóch etapach: późnogotycka wieża ceglana z XVI w. z młyńskim kołem nad portalem, zwieńczona barokowym szczytem oraz szachulcowa (ryglowa) nawa wzniesiona w 1793 r. zamknięta wielobocznym prezbiterium. Kościół poświęcony w dniu 21 października 1945 r. jako kościół katolicki. Kościół posiada bogate wyposażenie w stylu renesansowym z XVII w.: ołtarz główny, ambonę i empore organową. Wyposażenie z innych stylów to: gotycki krucyfiks i barokowe świeczniki wieloramienne. Nad wejściem do świątyni umieszczony kamień młyński.

Stan zachowania obiektu - zły/katastrofalny.

- **Kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Siecieminie**

Zdjęcie nr 8. Kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Siecieminie

Kościół powstał w 1826 r. ?, usytuowany jest w pld. części wsi, na płaskim terenie po dawnym cmentarzu wiejskim, otoczony nieregularnym placem zbliżonym do trójkąta. Na terenie placu znajduje się pomnik poległych w I wojnie światowej.

Bryła rozczłonkowana, złożona z korpusu głównego w formie leżącego, wydłużonego prostopadłościanu. Budynek jednokondygnacyjny, nakryty dachem dwuspadowym o wysokich połaciach dachowych. Od strony wsch. dostawione prostopadłościennie, zamknięte trójbocznie prezbiterium. Od strony zach. dostawiona prostopadłościenna zakrystia, równoległe do korpusu głównego. Od strony zach. bryły głównej dostawiona wysoka, prostopadłościenna wieża - czterokondygnacyjna, nakryta

hełmem w formie sześciobocznej iglicy. Kościół murowany z cegły na kamiennych fundamentach i cokole, ściany zewnętrzne z ciemnoczerwonej cegły ceramicznej. Zachowało się dużo obiektów składających się na pierwotne wyposażenie kościoła: ambona, krucyfiks, ławki, empora organowa, chrzcielnica z poł. XIX w. oraz dwa dzwony - jeden z monogramem A, drugi z herbem pomorskim i datą 1625 r.

Stan zachowania obiektu - zły/katastrofalny, zagrażający życiu - obecnie stawiane jest zadaszenie nad wejściem głównym, zabezpieczające przed spadającymi z wieży cegłami.

- **Kościół filialny pw. Matki Boskiej Różańcowej w Sierakowie Sławieńskim**

Zdjęcie nr 9. Kościół filialny pw. Matki Boskiej Różańcowej w Sierakowie Sławieńskim

Kościół wzniesiony na pocz. XV w. Usytuowany jest w centrum wsi, na wzniesieniu, na skraju parku dworskiego, otoczony placem przykościelnym o kształcie zbliżonym do prostokąta.

Kościół orientowany, jednonawowy, założony na planie prostokąta, bez wyodrębnionej części wieżowej i prezbiterium zamkniętego prostą ścianą. Od strony płn. korpusu nawowego dostawiona zakrystia o planie zbliżonym do kwadratu, w części zach. dwukondygnacyjna wieża na szczycie, pokryta czterospadowym dachem namiotowym. Bryła zwarta, jednokondygnacyjna, nakryta w części nawowej dachem dwuspadowym. Kościół posadowiony na kamiennym fundamencie za zaprawie wapiennej. Część nawowa nieotynkowana z cegły ceramicznej oraz dużych, nieregularnych kamieni polnych. Zabytkowe wyposażenie kościoła to renesansowy ołtarz główny, empora chórowa, ławki oraz drewniany konfesjonał skrzynkowy, świecznik oraz dzwon.

Stan zachowania obiektu - dostateczny.

- **Kościół filialny pw. Trójcy Świętej w Sowinie**

Zdjęcie nr 10. Kościół filialny pw. Trójcy Świętej w Sowinie

Kościół pochodzi z pocz. XIX w., zbudowany na miejscu wcześniejszej świątyni. Usytuowany jest w pñ. części wsi, w niewielkim wzniesieniu, na placu przykościelnym o nieregularnym kształcie, w obrębie dawnego cmentarza. Obok znajduje się zachowany, kamienny pomnik poległych w I wojnie światowej.

Kościół orientowany, jednokondygnacyjny o kształcie prostopadłościanu z dwuspadowym dachem. Od strony zach. do korpusu dostawiona dwukondygnacyjna wieża, z pierwszą kondygnacją w kształcie prostopadłościanu na planie prostokąta pokrytego dwuspadowym dachem, z którego w połowie połaci wyrasta druga kondygnacja wieży w kształcie sześcienu pokrytego dwuspadowym dachem. Dach wieży zwieńczony prostym krzyżem łacińskim. Ściany o konstrukcji szkieletowej, drewnianej z wypełnieniem fach cegłą ceramiczną pełną - typowy przykład architektury ryglowej. Z pierwotnego wyposażenia zachowała się prosta empora chórowa z ażurową balustradą, dwa rzędy ławek, drewniana chrzcielnica oraz dzwon na wieży.

Stan zachowania obiektu - zły.

- **Kościół filialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Suchej Koszalińskiej**

Zdjęcie nr 11. Kościół filialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Suchej Koszalińskiej

Kościół wzniesiony w XIV w., przebudowany w XV w. Usytuowany w centrum wsi, na szczycie wzniesienia, na terenie placu przykościelnego widoczne ślady po dawnym cmentarzu.

Kościół orientowany, założony na planie prostokąta, z niewydzielonym prezbiterium, zamkniętym ścianą prostą. Od zach. kwadratowa, kamienno - ceglana wieża, zakończona ośmioboczną iglicą, kryta gontem. Do ściany pñd. nawy przylega kruchta na rzucie niewielkiego prostokąta, także dostawiona zakrystia o konstrukcji ryglowej i komin po dawnym piecu. Kościół murowany z cegły w układzie wedyjskim dwuwozówkowym i gotyckim, na wysokiej podmurówce z kamieni polnych, wmurowanych także w pierwszą kondygnację wieży. Wewnątrz zachowało się licznie zabytkowe, barokowe wyposażenie: nastawa ołtarzowa z XVII w., ambona z ok. 1750 r., epitafium z 1728 r., chrzcielnica z 2 poł. XVII w. z malowidłami Chrystusa i 4 Ewangelistów.

Stan zachowania obiektu - dostateczny/dobry.

- **Kościół parafialny pw. Matki Bożej Szkaplerznej w Szczeglinie**

Zdjęcie nr 12. Kościół parafialny pw. Matki Bożej Szkaplerznej w Szczeglinie

Kościół wybudowany w 1908 r. w stylu neogotyckim. Jest usytuowany w centrum wsi, na placu przykościelnym o kształcie zbliżonym do trapezu.

Kościół trójnawowy, założony na planie wydłużonego prostokąta z wyodrębnionym od strony wsch. - pld. prezbiterium. Od strony zach. - ptn. do korpusu nawowego przylega część wieżowa o prostokątnym planie. Bryła złożona z prostopadłościennego, dwukondygnacyjnego korpusu nawowego, nakryty dwuspadowym dachem. Do korpusu nawowego przylega wysokie, dwukondygnacyjne prezbiterium, nakryte pięciopółaciowym dachem, sięgającym połowy wysokości szczytu korpusu nawowego. Wieża kościoła jest czterokondygnacyjna, czteroboczna, nakryta dwuspadowym. Ośmioboczna latarnia wieży jest nakryta wysokim, sześciopółaciowym dachem, o kształcie ostrosłupa. Kościół posadowiono na fundamencie z kamienia ciosanego na zaprawie cementowo - wapiennej z cokołem kamiennym z kamienia ciosanego z rolką. Ściany zewnętrzne ceglane, nietynkowane na zaprawie cementowo - wapiennej z ceglami układanymi w wątek kowadełkowy. W kościele zachowało się wiele obiektów wykonanych w czasie jego budowy. Należą do nich: ławy kościelne, przyścienny konfesjonał typu skrzyniowego, drewniana kropielnica, bogato rzeźbiona empora, neogotyckie organy z pocz. XX w. W wieży kościoła znajduje się neogotycki dzwon z 1909 r. Nie zachowała się natomiast drewniana ambona. Została zdemonstrowana po przywiezieniu z kościoła św. Krzyża w Koszalinie ambony betonowej.

Stan zachowania obiektu - dostateczny.

- **Stare miasto w Sianowie**

Osada istniała po płn.- zach. stronie ul. Armii Polskiej. Pierwsza informacja o niej pochodzi z 1311 r. Stanowiła ona zaplecze dla zamku. Pierwsza wzmianka źródłowa potwierdzająca istnienie zamku pochodzi z 1335 r. Zamek znajdował się prawdopodobnie w pld. - zach. części miasta, pomiędzy ul. Koszalińską a rzeczką Polnicą, na terenie byłej fabryki zapalek.

Nadanie praw miejskich w 1343 r. jedynie ukonstytuowało strukturę miasta w postaci trójkątnego układu zabudowy wyznaczonego przez obecny Plac Pod Lipami, ul. Armii Polskiej i Tylną. Zabudowa znajdowała się również po zewnętrznej stronie ww. ulic. Główną ulicę stanowiła obecna ul. Armii Polskiej. Poszerzała się ona tworząc rynek oraz była częścią traktu z Koszalina do Sławna. W 2 poł. XIV w. wzniesiono bramy miejskie Koszalińską oraz Sławieńską. Kościół znajduje się w oddaleniu od osi głównej ulicy, po pld. - zach. stronie. Prawdopodobnie w mieście występowała zabudowa szczytowa skoncentrowana wzdłuż głównych ulic. W związku tym, że miasto w okresie nowożytnym przeżywało regres, taki układ urbanistyczny przetrwał do poł. XIX w. Dopiero od tego czasu przy ul. Koszalińskiej nastąpiła budowa zakładów przemysłowych oraz powstało budownictwo mieszkaniowe. W centrum miasta wybudowano wtedy ratusz oraz wzniesiono piętrowe kamienice w układzie kalenicowym przy głównych ulicach.

Miasto zachowało średniowieczny układ urbanistyczny. Czytelny jest układ ulic, który nie uległ zmianie. Z wyjątkiem starszego kościoła parafialnego, pozostała zabudowa pochodzi z 2 poł. XIX w. Budynki te stanowią jednolity zespół małomiasteczkowej zabudowy. Wzdłuż ul. Armii Polskiej zachowała się w pełni zabudowa tworząca jednolitą i spójną stylistycznie zabudowę pierzejową. Zespół budynków, częściowo szkieletowych znajdujących się przy ul. Tylnej jest w bardzo złym stanie technicznym i grozi zawaleniem. Od strony płn. - zach. przy ul. Tylnej od lat 80 - tych sukcesywnie powstaje ahistoryczna zabudowa jednorodzinna.

- **Ratusz w Sianowie, ul. Armii Polskiej 30**

Zdjęcie nr 13. Ratusz w Sianowie, ul. Armii Polskiej 30

Budynek wzniesiony w 1879 r. Jest to budynek wolnostojący, usytuowany w ciągu zabudowy ulicy, murowany, z cegły ceramicznej pełnej, na zaprawie cementowo - wapiennej. Fundament pod korpusem budynku z cegły. Budynek założony na planie litery L, o dwóch traktach wzdłużnych. Bryła budynku zwarta, złożona z prostokątnego korpusu oraz

prostokątnej, wydłużonej oficyny. Dominantą bryły jest niewysoka, masywna, czteroboczna wieża, umieszczona na osi środkowej budynku, wyniesiona ponad kalenicę na wysokość jednej kondygnacji, zamknięta płaskim dachem. W wieży znajduje się działająca tarcza zegarowa oraz data powstania, zakończona gzymsem podpartym konsolkami. Budynek dwukondygnacyjny, ze ścianką kolankową. Dach nad korpusem trzypadowy (budynek narożny) o jednakowym niewielkim pochyleniu połaci, dach oficyny dwuspadowy, spadek połaci nieduży.

Stan zachowania obiektu - bardzo dobry.

- **Brama w Sianowie, ul. Armii Polskiej**

Zdjęcie nr 14. Brama w Sianowie, ul. Armii Polskiej

Eklektyczna brama zbudowana została w 1896 r., usytuowana jest e ciągu zwartej zabudowy, w pld. Pierzei ul. Armii Polskiej, pomiędzy nr 31 a nr 33. Jest to element komunikacyjny pomiędzy ul. Armii Polskiej przez park miejski do ul. Chrobrego. Brama jest murowana z cegły ceramiczne, klinkierowej za zaprawie cementowo - wapiennej. Brama przejazdowa ukształtowana na wzór łuku triumfalnego z trzema arkadowymi otworami przelotowymi, sklepionymi łukiem pełnym. Arkada środkowa znacznie szersza i wyższa od bocznych, zamknięta prostym belkowaniem. Symetrycznie, z obu stron ujmują ją płaskie, szerokie pilastry o bazie ukształtowanej uskokowo, trzonie ze sfazowanymi narożami i kapitelu w formie trójkątnego naczółka. Arkady boczne zamknięte łukiem pełnym od strony wewnętrznej, po stronie zewnętrznej filary. Dodatkowo ujmują je także mniejsze pilastry. Łuki arkad bocznych spięte są kluczem i wsparte u nasady na geometrycznych w formie wspornikach. Ponad arkadami dekoracyjne belkowanie, zamknięte profilowanym, wydatnym gzymsem. Belkowanie arkady środkowej i bocznych łączy spływ w kształcie odcinka koła. Wszystkie słupy z czterech stron wieńczą trójkątne daszki. Ciekawy detal architektoniczny bramy uzupełnia bogata kolorystyka cegły.

Stan zachowania obiektu - zły/dostateczny.

- **Zakłady przemysłu zapalczanego Polmatch w Sianowie, ul. Koszalińska**

1 października 1845 r. August Kolbe założył pierwszą wytwórnię zapalek w Sianowie. Powstała manufaktura zapalczana zatrudniającą początkowo 2 pracowników. Co pewien czas przerywano pracę na czas sprzedaży zapalek, którą to czynnością zajmował się właściciel. Było to czterdzieści lat po wynalezieniu przez francuskiego chemika Chancel pierwszych w świecie zapalek (tzw. zapalek maczanych) oraz 12 lat po zapoczątkowaniu przemysłu zapalczanego w Europie. Po 1851 r., jego teść Emmanuel Wilhelm Eschenbach został współdziałowcem przedsiębiorstwa. Wzrastający popyt na zapalki spowodowały, że sianowska manufaktura w ciągu kilkunastu lat rozbudowała się. W 1861 r. zatrudniano już 80 osób, w tym 35 kobiet. W poł. lat 70 - tych XX w. August Kolbe przeszedł do produkcji fabrycznej, powołując spółkę „August Kolbe & Co”. W 1876 r. zainstalowano pierwszą maszynę parową, a w 1888 r. rozbudowano przedsiębiorstwo i zainstalował kolejną maszynę parową, która napędzała ok. 80 maszyn. W latach 90. XIX w. zapalki eksportowano nie tylko do krajów europejskich, także np. do Chin. Na zespół składało się ok. 20 obiektów kubaturowych w zabudowie zwartej oraz wolnostojącej. Obecnie zachowało się kilka obiektów, takich jak budynek administracyjny (dyrekcji) 1915 r., budynek mieszkalny z ok. 1910 r., budynek portierni oraz pozostałości po budynkach produkcyjnych.

- **Dwór w Osiekach nr 42**

Zdjęcie nr 15. Dwór w Osiekach nr 42

Dwór został wybudowany w latach 1922 - 1926. Budowla wzniesiona w stylu klasycystycznym, w kostiumie ryglowego dworku myśliwskiego, z bogatym detalem snycerskim. Do czasów współczesnych przetrwała z licznymi przebudowami, oraz przekształceniem wnętrza, ale z możliwością odtworzenia pierwotnego układu traktów. Czas wojny dwór przetrwał bez większych zniszczeń. Jedynie sąsiadujący z dworem od płu. mały budynek w konstrukcji ryglowej został całkowicie zdewastowany, a później rozebrany przez stacjonujących tu Rosjan. W chwili obecnej mieści się tu Ośrodek hotelowy.

Budynek wolnostojący, wokół otacza go zabytkowy park. Budynek na planie zwartego prostokąta, o symetrycznej formie, od str. płu. - wsch. z dostawionym skrzydłem stanowiącym przedłużenie prostokąta na osiach podłużnych. Dwór nakryty dachem naczółkowym, wielokalenicowym, obecnie pokryty blachą, pierwotnie karpiówką ułożoną w koronkę. Budynek jednokondygnacyjny, podpiwniczony, z użytkowym dwupoziomowym

poddaszem. Bryła prostopadłościenna szczególnie od strony ogrodu rozczłonkowana. Ściany zewnętrzne (obwodowe), ceglane, murowane i otynkowane, posadowione na niskim cokole.

Stan zachowania obiektu - bardzo dobry.

- **Arboretum w Karnieszewicach**

Arboretum to doświadczalny leśny ogród założony pod koniec XIX w. Znajduje się w odległości 15 km na pñ. - wsch. od Koszalina, na terenie lasów Leśnictwa Kamionka, wchodzącego w skład Nadleśnictwa Karnieszewice. Prowadzono w nim badania nad aklimatyzacją na Pomorzu egzotycznych drzew. Arboretum powstało najprawdopodobniej w 1 poł. XIX w. dla upamiętnienia zjazdu Pomorskiego Towarzystwa Leśnego, głównie w celu badania aklimatyzacji daglezi zielonej, sprowadzonej w 1827 r. z lasów Ameryki Północnej. Jego główną osią jest aleja daglezjowa, przecięta prostopadle w części pñd. rowem opadającym tarasami w stronę wody. Po obu stronach głównej drogi obsadzonej daglezjami rosną w skupiskach inne gatunki drzew liściastych i iglastych. Drzewa ozdobne posadzono pojedynczo. Obecnie można zobaczyć tam także jodłę kaukaską, choinę kanadyjską, dąb błotny, dąb czerwony, kasztan jadalny, buk strzepolistny, tulipanowiec amerykański i wiele innych.²

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.) formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy i miasta Sianów funkcjonują jedynie dwie z ww. form, jest to wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

² Źródło: Studium krajobrazu kulturowego miasta i gminy Sianów, cz. II - Wsie Gminy Sianów.

5.3.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy i miasta Sianów znajduje się 35 zabytków nieruchomych, wpisanych do rejestru zabytków (Tabela nr 1). Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy i miasta. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim - rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Tabela nr 1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków w gminie i mieście Sianów

LP.	MIEJSCOWOŚĆ/ ADRES	OBIEKT	NR REJESTRU ZABYTKÓW	DATA WSPISU DO REJESTRU ZABYTKÓW	NR DECYZJI
1	Dąbrowa	Kościół filialny pw. św. Stanisława Kostki	391	1964-04-25	KI.IV-Oa/25/64
2	Iwęcino	Kościół filialny pw. Matki Boskiej Królowej Polski	293	1960-09-27	
3	Iwęcino	Trzy bramki cmentarne	293	1960-09-27	
4	Iwęcino	Otoczenie kościoła - cmentarz przykościelny	293	1960-09-27	
5	Karnieszewice	Kościół filialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa	601	1966-08-29	KI-IV-Oa/61/66
6	Karnieszewice	Otoczenie kościoła - cmentarz przykościelny	601	1966-08-29	KI-IV-Oa/61/66
7	Kleszcze	Park dworski	1102	1980-06-12	KI.IV-5340/15/80
8	Osieki	Kościół parafialny pw. św. Antoniego Padewskiego	140	1957-04-26	
9	Osieki, Dz. nr 21/1, 21/3, 21/4, 23	Cmentarz przykościelny, wraz z: pomnikiem poległych w I wojnie światowej, zachowanym murem cmentarnym, starodrzewiem.	1286	2014-06-10	DZ.5130.38.2014.IW
10	Osieki	Park dworski I	1096	1980-06-06	KI.IV-5340/9/80
11	Osieki	Park dworski II	1132	1980-10-11	KI.IV-5340/45/80
12	Osieki	Dwór (park II)	1164	1982-07-30	KI.IV-5340/25/82
13	Ratajki	Kościół filialny pw. św. Wojciecha	990	2011-11-28	DZ.5130.33.2011.AR

14	Ratajki	Otoczenie kościoła - cmentarz przykościelny	990	2011-11-28	DZ.5130.33.2011.AR
15	Ratajki	Park dworski	969	1977-04-04	Kl.IV-5340/42/77
16	Rzepkowo	Dwór	1220	1992-11-26	Kl.IV-5340/1/89
17	Sianów ul. Chrobrego	Park miejski wraz z alejami dojazdowymi	1095	1980-06-06	Kl.IV-5340/8/80
18	Sianów, ul. Tylna 7	Dom (obiekt wyburzony)	603	1966-08-29	Kl-IV-Oa/63/66
19	Sianów, ul. Węgorzewska, część dz. nr 611	Kaplica cmentarna (d. nazwa kościół pomocniczy pw. Najświętszego Serca Jezusowego) wraz z otoczeniem	A-303	2007-03-27	DZ-4200/47/O/06/2007
20	Sianów, ul. Plac Pod Lipami 11	Dom (obiekt wyburzony)	604	1966-08-29	Kl-IV-Oa/64/66
21	Sianów, ul. Kościelna	Kościół parafialny pw. św. Stanisława Kostki	76	1955-05-26	
22	Sianów, ul. Kościelna	Otoczenie kościoła - cmentarz przykościelny	76	1955-05-26	
23	Sianów	Układ urbanistyczny (teren starego miasta)	557	1966-02-14	Kl-IV-Oa/17/66
24	Sieciemin	Kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa	A-221	2005-07-27	DZ-4200/21/O/2005
25	Sieciemin	Otoczenie kościoła - cmentarz przykościelny	A-221	2005-07-27	DZ-4200/21/O/2005
26	Sierakowo Sławieńskie	Kościół filialny pw. Matki Boskiej Różańcowej	405	1964-04-27	Kl.IV-Oa/39/64
27	Sierakowo Sławieńskie	Otoczenie kościoła - cmentarz przykościelny	405	1964-04-27	Kl.IV-Oa/39/64
28	Skibno	Park dworski	1024	1978-06-08	Kl.IV-5340/53/78
29	Sowno	Kościół filialny pw. Trójcy Świętej	554	1966-02-14	Kl-IV-Oa/14/66
30	Sowno	Park dworski	970	1977-04-04	Kl.IV-5340/43/77
31	Sucha Koszalińska	Kościół filialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	77	1955-05-25	
32	Sucha Koszalińska	Otoczenie kościoła -	77	1955-05-25	

		cmentarz przykościelny			
33	Sucha Koszalińska	Cmentarz komunalny	A-1267	2014-08-21	DZ.5130.34.2014.IW
34	Sucha Koszalińska	Park dworski	11	1953-08-22	
35	Szczeglino	Kościół parafialny pw. Matki Bożej Szkaplerznej	1186	1984-09-25	Kl.IV-5340/5/84

5.3.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków ruchomych w gminie i mieście Sianów

Zgodnie z art. 3. pkt. 1 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Ze względu na bezpieczeństwo obiektów nie publikuje się szczegółowych danych na temat zabytków ruchomych. Na terenie gminy i miasta Sianów zabytki ruchome to wyposażenie kościołów (Tabela nr 2).

Wszystkie wymienione obiekty wpisane są do rejestru zabytków i również objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która zobowiązuje właściciela lub posiadacza zabytku ruchomego do:

- zapobiegania zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytku;
- przeciwdziałaniu kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi za granicę;
- zawiadomienia wojewódzkiego konserwatora zabytków o uszkodzeniu, zniszczeniu lub kradzieży, zagrożeniu, zmianie miejsca przechowania, zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku.

Tabela nr 2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków ruchomych w gminie i mieście Sianów

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	NR I DATA REJESTRU ZABYTEKÓW
1	Dąbrowa	10 pozycji wpisu stanowiących wyposażenie i wystrój kościoła filialnego pw. św. Stanisława Kostki	B-75 z 08.08.2008 r.
2	Iwęcino	18 pozycji wpisu stanowiących wyposażenie i wystrój kościoła filialnego pw. Matki Bożej Królowej Polski	B-2 z 20.09.2000 r.
3	Iwęcino	21 pozycji wpisu stanowiących wyposażenie i wystrój kościoła filialnego pw. Matki Bożej Królowej Polski	120/B z 12.03.1974 r.
4	Sianów	10 pozycji wpisu stanowiących	B-470 z 15.06.1971 r.

		wyposażenie i wystrój kościoła parafialnego pw. św. Stanisława Kostki	
5	Sieciemin	1 pozycja wpisu stanowiąca wyposażenie i wystrój kościoła parafialnego pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa	B-77 z 14.10.2008 r.
6	Sucha Koszalińska	14 pozycji wpisu stanowiących wyposażenie i wystrój kościoła filialnego pw. Podwyższenia Krzyża Świętego	B-458 z 25.06.1971 r.
7	Osieki	6 pozycji wpisu stanowiących wyposażenie i wystrój kościoła parafialnego pw. św. Antoniego Padewskiego	B-469 z 20.06.1971 r.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.). Gminy mają dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

Zakres gminnej ewidencji zabytków:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- stanowiska archeologiczne;
- historyczne układy ruralistyczne wsi, historyczne układy urbanistyczne miasta;
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez burmistrza (prezydenta miasta, wójta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Informacje o zabytkach nieruchomych, które powinna zawierać karta adresowa, określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 2011 nr 113 poz. 661).

Gminna ewidencja zabytków nie jest jedną z form ochrony zabytków wymienionych w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. oraz zgodnie z art. 21 jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami. Dodatkowo ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie innych ustaw (Dz. U. 2010 nr 75 poz. 474)

istotnie wzmacnia rangę gminnej ewidencji zabytków poprzez między innymi obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków pozwolenia na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego oraz decyzji o WZIZT (Warunków Zabudowy i Zagospodarowanie Terenu).

Spis obiektów ujętych w I etapie gminnej ewidencji zabytków w gminie i mieście Sianów, która została zaktualizowana w 2015 r., przedstawia tabela poniżej - Tabela nr 3.

Tabela nr 3. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków w gminie i mieście Sianów

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	ADRES	OBIEKT/ ZESPÓŁ OBIEKTÓW
1	Bielkowo	nr 35	Budynek bramny
2	Bielkowo	nr 35	Budynek mieszkalny
3	Bielkowo	nr 35	Obora
4	Bielkowo	nr 35	Stodoła
5	Bielkowo	nr 35	Zagroda
6	Bielkowo		Układ ruralistyczny
7	Dąbrowa	nr 25	Budynek bramny
8	Dąbrowa	nr 25	Budynek mieszkalny
9	Dąbrowa	nr 25	Obora
10	Dąbrowa	nr 25	Stodoła
11	Dąbrowa	nr 25	Zagroda
12	Dąbrowa	nr 38	Dawny młyn
13	Dąbrowa	nr 60	Budynek bramny
14	Dąbrowa	nr 60	Budynek mieszkalny
15	Dąbrowa	nr 60	Obora
16	Dąbrowa	nr 60	Zagroda
17	Dąbrowa		Cmentarz ewangelicki
18	Dąbrowa		Cmentarz przykościelny
19	Dąbrowa		Kościół filialny pw. św. Stanisława Kostki
20	Dąbrowa		Cmentarz komunalny
21	Dąbrowa		Układ ruralistyczny
22	Gorzebądz	nr 15	Stodoła
23	Gorzebądz	nr 15	Zagroda
24	Gorzebądz		Cmentarz ewangelicki
25	Gorzebądz		Układ ruralistyczny
26	Iwęcino	nr 5	Budynek mieszkalny
27	Iwęcino	nr 5	Obora I
28	Iwęcino	nr 5	Obora II
29	Iwęcino	nr 5	Stodoła
30	Iwęcino	nr 5	Zagroda
31	Iwęcino	nr 12	Budynek mieszkalny
32	Iwęcino	nr 12	Zagroda
33	Iwęcino	nr 49	Budynek mieszkalny
34	Iwęcino	nr 49	Obora

35	Iwęcino	nr 49	Stodoła
36	Iwęcino	nr 49	Wozownia
37	Iwęcino	nr 49	Zagroda
38	Iwęcino		Cmentarz ewangelicki, ob. rzymsko - katolicki
39	Iwęcino		Kościół filialny pw. Matki Boskiej Królowej Polski
40	Iwęcino		Otoczenie kościoła - cmentarz przykościelny
41	Iwęcino		Trzy bramki cmentarne
42	Iwęcino		Pomnik poległych w I wojnie światowej
43	Iwęcino		Układ ruralistyczny
44	Karnieszewice		Park leśny - arboretum
45	Karnieszewice		Kościół filialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa
46	Karnieszewice		Otoczenie kościoła - cmentarz przykościelny
47	Karnieszewice		Cmentarz ewangelicki, ob. rzymsko - katolicki
48	Karnieszewice		Układ ruralistyczny
49	Kędzierzyn	nr 14	Dwór z dziedzińcem gospodarczym
50	Kędzierzyn	nr 14	Zagroda
51	Kędzierzyn		Cmentarz ewangelicki
52	Kędzierzyn		Układ ruralistyczny
53	Kleszcze		Park dworski
54	Kleszcze		Zespół folwarczny
55	Kleszcze		Układ ruralistyczny
56	Kłós		Układ ruralistyczny
57	Maszkowo	nr 3	Budynek mieszkalny
58	Maszkowo	nr 3	Zagroda
59	Maszkowo	nr 7	Budynek mieszkalny
60	Maszkowo	nr 7	Zagroda
61	Maszkowo	nr 8	Budynek mieszkalny
62	Maszkowo	nr 8	Obora
63	Maszkowo	nr 8	Stodoła
64	Maszkowo	nr 8	Zagroda
65	Maszkowo	nr 11	Budynek mieszkalny
66	Maszkowo	nr 11	Obora
67	Maszkowo	nr 11	Stodoła
68	Maszkowo	nr 11	Zagroda
69	Maszkowo	nr 12	Budynek mieszkalny
70	Maszkowo	nr 12	Obora
71	Maszkowo	nr 12	Stodoła
72	Maszkowo	nr 12	Zagroda
73	Maszkowo	nr 14	Obora

74	Maszkowo	nr 14	Zagroda
75	Maszkowo	nr 29	Budynek mieszkalny
76	Maszkowo	nr 29	Zagroda
77	Maszkowo		Cmentarz ewangelicki
78	Maszkowo - Węgorzewo - Szczeglino - Mokre		Europejski szlak św. Jakuba - Droga Pomorska odcinek "Święte Góry"
79	Mokre	nr 19	Budynek mieszkalny
80	Mokre	nr 26	Budynek gospodarczy
81	Mokre	nr 26	Drewutnia
82	Mokre	nr 26	Leśniczówka
83	Mokre		Cmentarz ewangelicki I
84	Mokre		Cmentarz ewangelicki II
85	Mokre		Układ ruralistyczny
86	Osieki	nr 1	Dwór
87	Osieki	nr 1	Obora w zespole folwarcznym
88	Osieki	nr 1	Zespół folwarczy
89	Osieki	nr 3	Gorzelnia
90	Osieki	nr 42	Dwór
91	Osieki	dz. nr 21/1, 21/3, 21/4, 23	Cmentarz przykościelny, mur cmentarny, starodrzew
92	Osieki	dz. nr 23	Kościół parafialny pw. św. Antoniego Padewskiego
93	Osieki	dz. nr 21/3	Pomnik poległych w I wojnie światowej
94	Osieki		Park dworski I
95	Osieki		Park dworski II
96	Osieki		Układ ruralistyczny
97	Przytok	nr 2	Budynek mieszkalny
98	Ratajki	nr 8, 20, 21	Zespół folwarczy
99	Ratajki		Park dworski
100	Ratajki		Otoczenie kościoła - cmentarz przykościelny
101	Ratajki		Kościół filialny pw. św. Wojciecha
102	Ratajki		Układ ruralistyczny
103	Rzepakowo		Dawny zespół folwarczy
104	Rzepakowo		Dwór
105	Rzepakowo		Układ ruralistyczny
106	Sianów		Układ urbanistyczny (teren starego miasta)
107	Sianów	ul. Armii Polskiej 1	Kamienica z oficyną
108	Sianów	ul. Armii Polskiej 2	Kamienica
109	Sianów	ul. Armii Polskiej 3	Budynek mieszkalny
110	Sianów	ul. Armii Polskiej 4	Kamienica
111	Sianów	ul. Armii Polskiej 5	Kamienica
112	Sianów	ul. Armii Polskiej 6	Kamienica

113	Sianów	ul. Armii Polskiej 8	Kamienica
114	Sianów	ul. Armii Polskiej 9	Kamienica z dwoma oficynami
115	Sianów	ul. Armii Polskiej 10	Kamienica z oficyną
116	Sianów	ul. Armii Polskiej 11	Kamienica z oficyną
117	Sianów	ul. Armii Polskiej 12	Kamienica
118	Sianów	ul. Armii Polskiej 14	Kamienica
119	Sianów	ul. Armii Polskiej 15	Kamienica
120	Sianów	ul. Armii Polskiej 16	Kamienica
121	Sianów	ul. Armii Polskiej 17	Kamienica
122	Sianów	ul. Armii Polskiej 18	Kamienica
123	Sianów	ul. Armii Polskiej 20	Kamienica
124	Sianów	ul. Armii Polskiej 21	Kamienica
125	Sianów	ul. Armii Polskiej 22	Kamienica
126	Sianów	ul. Armii Polskiej 25	Kamienica
127	Sianów	ul. Armii Polskiej 28	Kamienica z oficyną
128	Sianów	ul. Armii Polskiej 29	Kamienica
129	Sianów	ul. Armii Polskiej 30	Ratusz
130	Sianów	ul. Armii Polskiej 31	Kamienica z oficyną
131	Sianów	ul. Armii Polskiej 31-33	Brama przejazdowa
132	Sianów	ul. Armii Polskiej 33	Kamienica z oficyną, ob. szkoła podstawowa nr 1
133	Sianów	ul. Armii Polskiej 34	Kamienica
134	Sianów	ul. Armii Polskiej 35	Kamienica i budynek gospodarczy
135	Sianów	ul. Armii Polskiej 36	Kamienica
136	Sianów	ul. Armii Polskiej 37	Kamienica z oficyną, poczta
137	Sianów	ul. Armii Polskiej 38	Kamienica
138	Sianów	ul. Armii Polskiej 44	Kamienica
139	Sianów	ul. Armii Polskiej 46	Kamienica
140	Sianów	ul. Armii Polskiej 46a	Kamienica
141	Sianów	ul. Chrobrego 4	Szkoła
142	Sianów	ul. Chrobrego	Park miejski z alejami dojazdowymi
143	Sianów	ul. Koszalińska 42	Budynek biurowy fabryki zapalek, budynek mieszkalny, ob. ruina
144	Sianów	ul. Kościelna	Kościół parafialny pw. św. Stanisława Kostki
145	Sianów	ul. Kościelna	Otoczenie kościoła - cmentarz przykościelny
146	Sianów	ul. Łubuszan 24	Cmentarz żydowski
147	Sianów	ul. Morska 3	Kamienica
148	Sianów	ul. Morska 5	Kamienica
149	Sianów	ul. Plac pod Lipami 3	Kamienica
150	Sianów	ul. Plac pod Lipami 5	Kamienica
151	Sianów	ul. Plac pod Lipami 7	Kamienica
152	Sianów	ul. Plac pod Lipami 11	Budynek mieszkalny (wyburzony)
153	Sianów	ul. Tylna 7	Budynek mieszkalny (wyburzony)
154	Sianów	ul. Tylna (za bud. na ul.	Spichlerz

		Armii Polskiej 32)	
155	Sianów	ul. Węgorzewska	Cmentarz komunalny
156	Sianów	ul. Węgorzewska, część dz. nr 611	Kościół pomocniczy pw. Najświętszego Serca Jezusowego, kaplica cmentarna (otoczenie)
157	Sieciemin	nr 12	Budynek mieszkalny
158	Sieciemin	nr 12	Zagroda
159	Sieciemin	nr 15	Budynek mieszkalny
160	Sieciemin	nr 15	Zagroda
161	Sieciemin	nr 40	Budynek gospodarczy z galeryjką
162	Sieciemin	nr 40	Budynek mieszkalny i stodoła
163	Sieciemin	nr 40	Zagroda
164	Sieciemin	nr 41	Budynek gospodarczy
165	Sieciemin	nr 41	Budynek mieszkalny
166	Sieciemin	nr 41	Spichlerz
167	Sieciemin	nr 41	Zagroda
168	Sieciemin	nr 42	Budynek mieszkalny
169	Sieciemin	nr 42	Stodoła
170	Sieciemin	nr 42	Zagroda
171	Sieciemin		Kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa
172	Sieciemin		Otoczenie kościoła - cmentarz przykościelny
173	Sieciemin		Pomnik poległych w I wojnie światowej
174	Sieciemin		Cmentarz komunalny
175	Sieciemin		Układ ruralistyczny
176	Sierakowo Sławieńskie	nr 25	Dwór
177	Sierakowo Sławieńskie	nr 25	Obora w zespole folwarcznym
178	Sierakowo Sławieńskie	nr 25	Zespół folwarczy
179	Sierakowo Sławieńskie		Cmentarz ewangelicki
180	Sierakowo Sławieńskie		Cmentarz rzymsko - katolicki
181	Sierakowo Sławieńskie		Kościół filialny pw. Matki Boskiej Różańcowej
182	Sierakowo Sławieńskie		Otoczenie kościoła - cmentarz przykościelny
183	Sierakowo Sławieńskie		Układ ruralistyczny
184	Skibno	nr 32	Dwór w zespole dworsko - folwarcznym
185	Skibno	nr 32	Zespół dworsko - folwarczy
186	Skibno	nr 58	Zespół budynków dworcowych - dworzec, magazyn, nastawnia
187	Skibno		Cmentarz ewangelicki I
188	Skibno		Park dworski
189	Skibno		Cmentarz ewangelicki II
190	Skwierzynka		Cmentarz ewangelicki

191	Skwierzynka		Układ ruralistyczny
192	Sowieński Młyn	nr 1	Gorzelnia
193	Sowieński Młyn	nr 3	Młyn
194	Sowno		Cmentarz przykościelny z pomnikiem poległych w I wojnie światowej
195	Sowno		Kościół filialny pw. Trójcy Świętej
196	Sowno		Pomnik poległych w I wojnie światowej
197	Sowno		Park dworski
198	Sowno		Cmentarz ewangelicki
199	Sowno		Cmentarz leśny
200	Sowno		Cmentarz rodowy
201	Sucha Koszalińska	nr 2	Zespół folwarczny
202	Sucha Koszalińska		Cmentarz komunalny
203	Sucha Koszalińska		Kościół filialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego
204	Sucha Koszalińska		Otoczenie kościoła - cmentarz przykościelny
205	Sucha Koszalińska		Park dworski
206	Sucha Koszalińska		Układ ruralistyczny
207	Szczeglino	nr 18	Budynek gospodarczy
208	Szczeglino	nr 18	Budynek mieszkalny
209	Szczeglino	nr 18	Zagroda
210	Szczeglino		Cmentarz przykościelny
211	Szczeglino		Kościół parafialny pw. Matki Boskiej Szkaplerznej
212	Szczeglino		Cmentarz wiejski
213	Szczeglino		Układ ruralistyczny
214	Węgorzewo Koszalińskie		Układ ruralistyczny
215	Węgorzewo Koszalińskie	nr 7	Budynek inwentarski
216	Węgorzewo Koszalińskie	nr 7	Budynek mieszkalny
217	Węgorzewo Koszalińskie	nr 7	Wozownia
218	Węgorzewo Koszalińskie	nr 7	Zagroda
219	Węgorzewo Koszalińskie	nr 18	Budynek gospodarczy
220	Węgorzewo Koszalińskie	nr 18	Budynek mieszkalny
221	Węgorzewo Koszalińskie	nr 18	Zagroda
222	Węgorzewo	nr 22	Budynek mieszkalny

	Koszalińskie		
223	Węgorzewo Koszalińskie	nr 22	Zagroda
224	Węgorzewo Koszalińskie	nr 23	Budynek gospodarczy
225	Węgorzewo Koszalińskie	nr 62	Budynek gospodarczy
226	Węgorzewo Koszalińskie	nr 62	Budynek mieszkalny
227	Węgorzewo Koszalińskie	nr 62	Zagroda
228	Węgorzewo Koszalińskie		Cmentarz ewangelicki
229	Węgorzewo Koszalińskie		Pomnik poległych w I wojnie światowej
230	Wierciszewo	nr 45	Stodoła
231	Wierciszewo	nr 45	Zagroda
232	Wierciszewo	nr 60	Budynek bramny
233	Wierciszewo	nr 60	Zagroda
234	Wierciszewo		Układ ruralistyczny

* Obiekty oznaczone na kolor niebieski są wpisane do rejestru zabytków.

Pozostałe obiekty zabytkowe wskazane w Studium z 2000 r. a nieujęte dotychczas w I etapie opracowania gminnej ewidencji zabytków, zostaną uzupełnione w II etapie prac opracowania gminnej ewidencji zabytków w postaci prac terenowych i weryfikacji.

5.5. Zabytki archeologiczne

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic gminy i miasta Sianów. Środowisko kulturowe gminy i miasta zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od prehistorii do epoki nowożytnej. Stanowiska zewidencjonowano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski: 12-21, 12-22, 12-23, 13-21, 13-22, 13-23, 14-21, 14-22, 14-23, 14-24, 15-22, 15-23, 15-24. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących

ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo konserwatora zabytków.

Na terenie gminy i miasta Sianów, znajduje się 563 zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków archeologicznych. Wykaz stanowisk przedstawia tabela poniżej (Tabela nr 4).

Tabela nr 4. Stanowiska archeologiczne na terenie gminy i miasta Sianów

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	NR OBSZARU AZP	NR STANOWISKA W MIEJSCOWOŚCI	NR STANOWISKA NA OBSZARZE
1	Osieki	12-21	29	1
2	Osieki	12-21	30	2
3	Osieki	12-21	3	3
4	Osieki	12-21	4	4
5	Osieki	12-21	5	5
6	Osieki	12-21	6	6
7	Osieki	12-21	7	7
8	Osieki	12-21	8	8
9	Osieki	12-21	9	9
10	Osieki	12-21	10	10
11	Osieki	12-21	11	11
12	Osieki	12-21	12	12
13	Osieki	12-21	13	13
14	Osieki	12-21	14	14
15	Osieki	12-21	15	15
16	Osieki	12-21	16	16
17	Osieki	12-21	17	17
18	Osieki	12-21	18	18
19	Osieki	12-21	1	19
20	Osieki	12-21	2	20
21	Iwęcino	12-22	2	1
22	Iwęcino	12-22	3	2
23	Iwęcino	12-22	4	3
24	Iwęcino	12-22	5	4
25	Iwęcino	12-22	6	5
26	Iwęcino	12-22	7	6
27	Iwęcino	12-22	11	10
28	Iwęcino	12-22	12	11
29	Iwęcino	12-22	14	13
30	Iwęcino	12-22	17	16
31	Iwęcino	12-22	18	17
32	Iwęcino	12-22	19	18
33	Bielkowo	12-22	10	27
34	Bielkowo	12-22	12	37
35	Bielkowo	12-22	13	38

36	Bielkowo	12-22	14	39
37	Bielkowo	12-22	15	40
38	Bielkowo	12-22	16	41
39	Bielkowo	12-22	1	65
40	Bielkowo	12-22	3	66
41	Bielkowo	12-22	2	67
42	Bielkowo	12-22	17	68
43	Bielkowo	12-22	18	69
44	Bielkowo	12-22	19	70
45	Wierciszewo	12-22	22	72
46	Wierciszewo	12-22	23	73
47	Wierciszewo	12-22	25	78
48	Wierciszewo	12-22	27	80
49	Wierciszewo	12-22	31	84
50	Wierciszewo	12-22	32	85
51	Wierciszewo	12-22	33	86
52	Wierciszewo	12-22	34	87
53	Iwęcino	12-22	23	89
54	Iwęcino	12-22	24	90
55	Iwęcino	12-22	25	91
56	Iwęcino	12-22	26	92
57	Iwęcino	12-22	27	93
58	Iwęcino	12-22	30	96
59	Iwęcino	12-22	37	104
60	Iwęcino	12-22	39	106
61	Iwęcino	12-22	40	107
62	Iwęcino	12-22	42	109
63	Iwęcino	12-22	43	110
64	Rzepakowo	12-22	6	111
65	Rzepakowo	12-22	9	114
66	Rzepakowo	12-22	10	115
67	Rzepakowo	12-22	12	117
68	Rzepakowo	12-22	13	118
69	Rzepakowo	12-22	14	119
70	Rzepakowo	12-22	15	120
71	Rzepakowo	12-22	16	121
72	Grabówko	12-23	7	76
73	Grabówko	12-23	10	79
74	Grabówko	12-23	11	80
75	Dąbrowa	12-23	33	81
76	Dąbrowa	12-23	34	82
77	Dąbrowa	12-23	35	83
78	Dąbrowa	12-23	37	85

79	Płonka	12-23	4	87
80	Sucha Koszalińska	13-21	1	43
81	Sucha Koszalińska	13-21	2	44
82	Sucha Koszalińska	13-21	3	45
83	Sucha Koszalińska	13-21	4	46
84	Kleszcze	13-21	1	47
85	Kleszcze	13-21	2	48
86	Kleszcze	13-21	3	49
87	Kleszcze	13-21	4	50
88	Kleszcze	13-21	5	51
89	Kleszcze	13-21	6	52
90	Kleszcze	13-21	7	53
91	Kleszcze	13-21	8	54
92	Kleszcze	13-21	9	55
93	Kleszcze	13-21	10	56
94	Kleszcze	13-21	11	57
95	Kleszcze	13-21	12	58
96	Kleszcze	13-21	13	59
97	Kleszcze	13-21	14	60
98	Kleszcze	13-21	15	61
99	Kleszcze	13-21	16	62
100	Kleszcze	13-21	17	63
101	Kleszcze	13-21	18	64
102	Kleszcze	13-21	19	65
103	Kleszcze	13-21	20	66
104	Kleszcze	13-21	21	67
105	Kleszcze	13-21	22	68
106	Osieki	13-21	19	69
107	Osieki	13-21	20	70
108	Osieki	13-21	21	71
109	Osieki	13-21	22	72
110	Osieki	13-21	23	73
111	Osieki	13-21	24	74
112	Osieki	13-21	25	75
113	Osieki	13-21	26	76
114	Osieki	13-21	27	77
115	Osieki	13-21	28	78
116	Kleszcze	13-21	23	79
117	Rzepkowo	13-22	2	2
118	Rzepkowo	13-22	3	3
119	Rzepkowo	13-22	4	4
120	Rzepkowo	13-22	5	5
121	Wierciszewo	13-22	1	6

122	Wierciszewo	13-22	2	7
123	Wierciszewo	13-22	3	8
124	Wierciszewo	13-22	4	9
125	Wierciszewo	13-22	5	10
126	Wierciszewo	13-22	6	11
127	Wierciszewo	13-22	7	12
128	Wierciszewo	13-22	8	13
129	Wierciszewo	13-22	9	14
130	Wierciszewo	13-22	10	15
131	Wierciszewo	13-22	11	16
132	Wierciszewo	13-22	12	17
133	Wierciszewo	13-22	13	18
134	Wierciszewo	13-22	14	19
135	Wierciszewo	13-22	15	20
136	Kleszcze	13-22	23	27
137	Kleszcze	13-22	24	28
138	Kleszcze	13-22	25	29
139	Kleszcze	13-22	26	30
140	Kleszcze	13-22	27	31
141	Kleszcze	13-22	28	32
142	Kleszcze	13-22	29	33
143	Kleszcze	13-22	30	34
144	Sucha Koszalińska	13-22	1	35
145	Sucha Koszalińska	13-22	7	37
146	Sucha Koszalińska	13-22	8	38
147	Sucha Koszalińska	13-22	9	39
148	Sucha Koszalińska	13-22	10	40
149	Sucha Koszalińska	13-22	11	41
150	Sucha Koszalińska	13-22	12	42
151	Sucha Koszalińska	13-22	13	43
152	Sucha Koszalińska	13-22	14	44
153	Sucha Koszalińska	13-22	15	45
154	Sucha Koszalińska	13-22	16	46
155	Sucha Koszalińska	13-22	17	47
156	Sucha Koszalińska	13-22	18	48
157	Sucha Koszalińska	13-22	19	49
158	Sucha Koszalińska	13-22	21	51
159	Sucha Koszalińska	13-22	22	52
160	Sucha Koszalińska	13-22	23	53
161	Sucha Koszalińska	13-22	24	54
162	Sucha Koszalińska	13-22	25	55
163	Sucha Koszalińska	13-22	27	57
164	Sucha Koszalińska	13-22	28	58

165	Sucha Koszalińska	13-22	29	59
166	Sucha Koszalińska	13-22	30	60
167	Sucha Koszalińska	13-22	31	61
168	Sucha Koszalińska	13-22	32	62
169	Sucha Koszalińska	13-22	34	64
170	Sucha Koszalińska	13-22	35	65
171	Sucha Koszalińska	13-22	36	66
172	Sucha Koszalińska	13-22	37	67
173	Skibno	13-22	1	69
174	Skibno	13-22	2	70
175	Skibno	13-22	3	71
176	Skibno	13-22	4	72
177	Skibno	13-22	5	73
178	Skibno	13-22	6	74
179	Skibno	13-22	7	75
180	Skibno	13-22	8	76
181	Skibno	13-22	9	77
182	Skibno	13-22	10	78
183	Skibno	13-22	12	80
184	Skibno	13-22	13	81
185	Skibno	13-22	14	82
186	Skibno	13-22	15	83
187	Skibno	13-22	16	84
188	Skibno	13-22	17	85
189	Skibno	13-22	19	87
190	Skibno	13-22	20	88
191	Skibno	13-22	22	90
192	Skibno	13-22	23	91
193	Skibno	13-22	24	92
194	Karnieszewice	13-22	4	98
195	Karnieszewice	13-22	5	99
196	Karnieszewice	13-22	6	100
197	Karnieszewice	13-22	7	101
198	Karnieszewice	13-22	8	102
199	Karnieszewice	13-22	9	103
200	Karnieszewice	13-22	10	104
201	Karnieszewice	13-22	11	105
202	Karnieszewice	13-22	12	106
203	Karnieszewice	13-22	13	107
204	Karnieszewice	13-22	15	109
205	Karnieszewice	13-22	16	110
206	Karnieszewice	13-22	17	111
207	Karnieszewice	13-22	18	112

208	Karnieszewice	13-22	19	113
209	Karnieszewice	13-22	20	114
210	Karnieszewice	13-22	21	115
211	Karnieszewice	13-22	22	116
212	Karnieszewice	13-22	24	118
213	Karnieszewice	13-22	25	119
214	Karnieszewice	13-22	26	120
215	Karnieszewice	13-22	27	121
216	Karnieszewice	13-22	28	122
217	Karnieszewice	13-22	29	123
218	Karnieszewice	13-22	30	124
219	Karnieszewice	13-22	31	125
220	Karnieszewice	13-22	33	127
221	Karnieszewice	13-22	36	130
222	Karnieszewice	13-22	38	132
223	Sianów	13-22	23	133
224	Sianów	13-22	24	134
225	Sianów	13-22	26	136
226	Sianów	13-22	28	138
227	Płonka	13-23	1	1
228	Płonka	13-23	3	3
229	Karnieszewice	13-23	40	5
230	Karnieszewice	13-23	41	6
231	Gracz	13-23	1	7
232	Dąbrowa	13-23	7	8
233	Dąbrowa	13-23	8	9
234	Dąbrowa	13-23	9	10
235	Dąbrowa	13-23	10	11
236	Dąbrowa	13-23	11	12
237	Dąbrowa	13-23	13	14
238	Dąbrowa	13-23	15	16
239	Dąbrowa	13-23	16	17
240	Dąbrowa	13-23	17	18
241	Dąbrowa	13-23	18	19
242	Dąbrowa	13-23	19	20
243	Dąbrowa	13-23	20	21
244	Dąbrowa	13-23	21	22
245	Dąbrowa	13-23	22	23
246	Dąbrowa	13-23	23	29
247	Dąbrowa	13-23	24	30
248	Dąbrowa	13-23	25	31
249	Dąbrowa	13-23	26	32
250	Dąbrowa	13-23	27	33

251	Dąbrowa	13-23	28	34
252	Dąbrowa	13-23	29	35
253	Dąbrowa	13-23	1	36
254	Dąbrowa	13-23	30	37
255	Dąbrowa	13-23	31	38
256	Grabówko	13-23	1	40
257	Grabówko	13-23	2	41
258	Grabówko	13-23	3	42
259	Grabówko	13-23	4	43
260	Grabówko	13-23	5	44
261	Grabówko	13-23	6	45
262	Sieciemín	13-23	10	113
263	Sieciemín	13-23	11	114
264	Sieciemín	13-23	12	115
265	Sieciemín	13-23	13	116
266	Sieciemín	13-23	14	117
267	Sieciemín	13-23	15	118
268	Sieciemín	13-23	16	119
269	Sieciemín	13-23	17	120
270	Sieciemín	13-23	19	122
271	Sieciemín	13-23	20	123
272	Sieciemín	13-23	21	124
273	Sieciemín	13-23	22	125
274	Sieciemín	13-23	23	126
275	Sieciemín	13-23	24	127
276	Sieciemín	13-23	25	128
277	Sieciemín	13-23	26	129
278	Sieciemín	13-23	27	130
279	Sieciemín	13-23	29	132
280	Sieciemín	13-23	30	133
281	Sieciemín	13-23	31	134
282	Sieciemín	13-23	32	135
283	Sieciemín	13-23	33	139
284	Sieciemín	13-23	34	140
285	Sieciemín	13-23	35	141
286	Sieciemín	13-23	36	142
287	Sieciemín	13-23	37	143
288	Sieciemín	13-23	38	144
289	Sieciemín	13-23	39	145
290	Sieciemín	13-23	40	146
291	Sieciemín	13-23	41	147
292	Sieciemín	13-23	42	148
293	Sieciemín	13-23	43	149

294	Sieciemín	13-23	44	150
295	Sieciemín	13-23	47	153
296	Sieciemín	13-23	48	154
297	Sieciemín	13-23	49	155
298	Sieciemín	13-23	50	156
299	Sieciemín	13-23	51	157
300	Sieciemín	13-23	52	158
301	Sieciemín	13-23	53	159
302	Sieciemín	13-23	54	160
303	Sieciemín	13-23	55	161
304	Sieciemín	13-23	56	162
305	Sieciemín	13-23	57	163
306	Sieciemín	13-23	58	164
307	Sieciemín	13-23	7	165
308	Sieciemín	13-23	60	167
309	Sieciemín	13-23	61	168
310	Sieciemín	13-23	62	169
311	Sieciemín	13-23	63	170
312	Sieciemín	13-23	64	171
313	Sieciemín	13-23	66	173
314	Skwierzynka	14-21	1	30
315	Skwierzynka	14-21	2	26
316	Skwierzynka	14-21	3	27
317	Skwierzynka	14-21	4	28
318	Skwierzynka	14-21	5	29
319	Skwierzynka	14-21	6	31
320	Skwierzynka	14-21	7	32
321	Skwierzynka	14-21	8	33
322	Skwierzynka	14-21	9	34
323	Skwierzynka	14-21	10	35
324	Skwierzynka	14-21	11	36
325	Skwierzynka	14-21	12	37
326	Kędzierzyn	14-21	3	47
327	Kędzierzyn	14-21	4	42
328	Kędzierzyn	14-21	5	41
329	Kędzierzyn	14-21	6	46
330	Kędzierzyn	14-21	7	40
331	Kędzierzyn	14-21	8	44
332	Kędzierzyn	14-21	9	45
333	Kędzierzyn	14-21	10	39
334	Kędzierzyn	14-21	11	48
335	Kędzierzyn	14-21	12	43
336	Kłós	14-22	2	1

337	Kłos	14-22	3	2
338	Kłos	14-22	4	3
339	Kłos	14-22	5	4
340	Kłos	14-22	6	5
341	Kłos	14-22	7	6
342	Kłos	14-22	8	7
343	Gorzebądz	14-22	1	8
344	Gorzebądz	14-22	2	9
345	Gorzebądz	14-22	3	10
346	Gorzebądz	14-22	4	11
347	Gorzebądz	14-22	5	12
348	Gorzebądz	14-22	6	13
349	Gorzebądz	14-22	7	14
350	Gorzebądz	14-22	8	15
351	Gorzebądz	14-22	9	16
352	Sianów	14-22	1	17
353	Sianów	14-22	2	18
354	Sianów	14-22	3	19
355	Sianów	14-22	4	20
356	Sianów	14-22	5	21
357	Sianów	14-22	6	22
358	Sianów	14-22	7	23
359	Sianów	14-22	8	24
360	Sianów	14-22	9	25
361	Sianów	14-22	10	26
362	Sianów	14-22	11	27
363	Sianów	14-22	12	28
364	Sianów	14-22	13	29
365	Sianów	14-22	15	31
366	Sianów	14-22	16	32
367	Sianów	14-22	17	33
368	Sianów	14-22	18	34
369	Sianów	14-22	19	35
370	Sianów	14-22	20	36
371	Sianów	14-22	21	37
372	Maszkowo	14-22	2	38
373	Węgorzewo	14-22	19	39
374	Węgorzewo	14-22	20	40
375	Węgorzewo	14-22	21	41
376	Węgorzewo	14-22	22	42
377	Węgorzewo	14-22	23	43
378	Sianów	14-22	22	44
379	Sieciemin	14-23	5	31

380	Węgorzewo Koszalińskie	14-23	1	1
381	Węgorzewo Koszalińskie	14-23	2	2
382	Węgorzewo Koszalińskie	14-23	4	4
383	Węgorzewo Koszalińskie	14-23	6	6
384	Węgorzewo Koszalińskie	14-23	7	7
385	Węgorzewo Koszalińskie	14-23	8	8
386	Węgorzewo Koszalińskie	14-23	10	10
387	Węgorzewo Koszalińskie	14-23	11	11
388	Węgorzewo Koszalińskie	14-23	14	14
389	Węgorzewo Koszalińskie	14-23	15	15
390	Węgorzewo Koszalińskie	14-23	16	16
391	Węgorzewo Koszalińskie	14-23	17	17
392	Węgorzewo Koszalińskie	14-23	18	18
393	Mirotki	14-23	1	19
394	Mirotki	14-23	2	20
395	Borowiec	14-23	1	21
396	Borowiec	14-23	2	22
397	Ratajki	14-23	3	26
398	Sieciemín	14-23	1	27
399	Sieciemín	14-23	2	28
400	Sieciemín	14-23	3	29
401	Sieciemín	14-23	4	30
402	Ratajki	14-24	5	1
403	Ratajki	14-24	6	2
404	Ratajki	14-24	7	3
405	Ratajki	14-24	9	5
406	Ratajki	14-24	10	6
407	Ratajki	14-24	11	7
408	Ratajki	14-24	13	9
409	Ratajki	14-24	16	13
410	Ratajki	14-24	17	14
411	Ratajki	14-24	18	15
412	Ratajki	14-24	20	17
413	Ratajki	14-24	21	18
414	Ratajki	14-24	23	20
415	Ratajki	14-24	25	22
416	Ratajki	14-24	26	23
417	Ratajki	14-24	27	24
418	Ratajki	14-24	28	25
419	Ratajki	14-24	29	26
420	Ratajki	14-24	31	28
421	Sierakowo Sławieńskie	14-24	1	101
422	Sierakowo Sławieńskie	14-24	24	30

423	Sierakowo Sławieńskie	14-24	25	31
424	Sierakowo Sławieńskie	14-24	26	32
425	Sierakowo Sławieńskie	14-24	27	33
426	Sierakowo Sławieńskie	14-24	28	34
427	Sierakowo Sławieńskie	14-24	29	35
428	Sierakowo Sławieńskie	14-24	32	38
429	Sierakowo Sławieńskie	14-24	33	39
430	Sierakowo Sławieńskie	14-24	34	40
431	Sierakowo Sławieńskie	14-24	35	41
432	Sierakowo Sławieńskie	14-24	36	42
433	Sierakowo Sławieńskie	14-24	37	43
434	Sierakowo Sławieńskie	14-24	38	44
435	Sierakowo Sławieńskie	14-24	39	45
436	Sierakowo Sławieńskie	14-24	41	47
437	Sierakowo Sławieńskie	14-24	43	49
438	Sierakowo Sławieńskie	14-24	46	52
439	Sierakowo Sławieńskie	14-24	47	53
440	Sierakowo Sławieńskie	14-24	51	57
441	Sierakowo Sławieńskie	14-24	52	58
442	Sierakowo Sławieńskie	14-24	53	59
443	Sierakowo Sławieńskie	14-24	55	61
444	Sierakowo Sławieńskie	14-24	57	63
445	Sierakowo Sławieńskie	14-24	61	67
446	Sierakowo Sławieńskie	14-24	62	68
447	Sierakowo Sławieńskie	14-24	63	69
448	Sierakowo Sławieńskie	14-24	65	71
449	Sierakowo Sławieńskie	14-24	66	72
450	Sierakowo Sławieńskie	14-24	67	73
451	Sierakowo Sławieńskie	14-24	68	74
452	Sierakowo Sławieńskie	14-24	70	76
453	Sierakowo Sławieńskie	14-24	73	79
454	Sierakowo Sławieńskie	14-24	75	81
455	Sierakowo Sławieńskie	14-24	77	83
456	Sierakowo Sławieńskie	14-24	78	84
457	Sierakowo Sławieńskie	14-24	80	86
458	Sierakowo Sławieńskie	14-24	82	88
459	Sierakowo Sławieńskie	14-24	83	89
460	Sierakowo Sławieńskie	14-24	84	90
461	Sierakowo Sławieńskie	14-24	86	92
462	Sierakowo Sławieńskie	14-24	87	93
463	Sierakowo Sławieńskie	14-24	88	94
464	Sierakowo Sławieńskie	14-24	89	95
465	Sierakowo Sławieńskie	14-24	92	98

466	Sierakowo Sławieńskie	14-24	93	99
467	Suszka	14-24	1	29
468	Maszkowo	15-22	3	15
469	Maszkowo	15-22	5	16
470	Maszkowo	15-22	4	17
471	Maszkowo	15-22	6	18
472	Maszkowo	15-22	7	19
473	Maszkowo	15-22	8	20
474	Maszkowo	15-22	9	21
475	Maszkowo	15-22	10	22
476	Maszkowo	15-22	11	23
477	Maszkowo	15-22	12	24
478	Maszkowo	15-22	13	25
479	Maszkowo	15-22	14	26
480	Maszkowo	15-22	15	27
481	Szczeglino	15-23	2	13
482	Szczeglino	15-23	3	14
483	Szczeglino	15-23	4	15
484	Szczeglino	15-23	5	16
485	Szczeglino	15-23	6	17
486	Szczeglino	15-23	7	18
487	Szczeglino	15-23	8	19
488	Szczeglino	15-23	9	20
489	Szczeglino	15-23	10	21
490	Szczeglino	15-23	11	23
491	Szczeglino	15-23	12	24
492	Szczeglino	15-23	13	25
493	Szczeglino	15-23	14	26
494	Szczeglino	15-23	15	27
495	Szczeglino	15-23	16	28
496	Szczeglino	15-23	17	29
497	Szczeglino	15-23	18	30
498	Szczeglino	15-23	19	31
499	Szczeglino	15-23	20	32
500	Szczeglino	15-23	21	33
501	Szczeglino	15-23	22	34
502	Szczeglino	15-23	23	35
503	Szczeglino	15-23	24	36
504	Szczeglino	15-23	25	37
505	Szczeglino	15-23	27	39
506	Szczeglino	15-23	28	40
507	Szczeglino	15-23	29	41
508	Szczeglino	15-23	30	42

509	Szczeglino	15-23	31	43
510	Szczeglino	15-23	32	44
511	Szczeglino	15-23	33	45
512	Szczeglino	15-23	34	46
513	Szczeglino	15-23	35	47
514	Szczeglino	15-23	36	48
515	Szczeglino	15-23	37	49
516	Szczeglino	15-23	38	50
517	Szczeglino	15-23	39	51
518	Szczeglino	15-23	40	52
519	Szczeglino	15-23	41	53
520	Szczeglino	15-23	42	54
521	Szczeglino	15-23	43	55
522	Szczeglino	15-23	44	56
523	Szczeglino	15-23	1	57
524	Szczeglino	15-23	2	58
525	Szczeglino	15-23	3	59
526	Szczeglino	15-23	4	60
527	Szczeglino	15-23	5	61
528	Szczeglino	15-23	6	62
529	Mokre	15-23	1	63
530	Mokre	15-23	2	64
531	Mokre	15-23	3	65
532	Mokre	15-23	4	66
533	Mokre	15-23	5	67
534	Mokre	15-23	6	68
535	Mokre	15-23	7	69
536	Mokre	15-23	8	70
537	Mokre	15-23	9	71
538	Mokre	15-23	10	72
539	Mokre	15-23	11	73
540	Sowno	15-24	7	16
541	Sowno	15-24	8	21
542	Sowno	15-24	9	22
543	Sowno	15-24	10	23
544	Sowno	15-24	11	24
545	Sowno	15-24	12	25
546	Sowno	15-24	13	26
547	Sowno	15-24	14	27
548	Sowno	15-24	16	29
549	Sowno	15-24	17	30
550	Sowno	15-24	19	32
551	Sowno	15-24	20	33

552	Sowno	15-24	21	34
553	Sowno	15-24	23	36
554	Sowno	15-24	24	37
555	Sowno	15-24	25	38
556	Sowno	15-24	26	39
557	Sowno	15-24	27	40
558	Sowno	15-24	28	41
559	Sowno	15-24	29	42
560	Sowno	15-24	30	43
561	Sowno	15-24	31	44
562	Sowno	15-24	32	45
563	Sowno	15-24	33	46

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy i miasta. Analiza szans i zagrożeń

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników, mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego - silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

- S - STRENGTHS, czyli silne strony,
- W - WEAKNESSES, czyli słabe strony,
- O - OPPORTUNITIES, czyli okazje,
- T - THREATS, czyli zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można - ze względu na ich pochodzenie - na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne - umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

Poniżej przedstawione zostały wyniki analizy SWOT (Tabela nr 5), skoncentrowanej wokół problematyki zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego w gminie i mieście Sianów. Oznacza to, że obok zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, uwzględniono także inne czynniki, które wynikają z wielości i różnorodności elementów składających się na dziedzictwo kulturowe. W tabeli znalazły się silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji

działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju gminy i miasta. Analiza nawiązuje w ten sposób do fundamentalnego założenia względem niniejszego Programu - konieczności przemodelowania systemu ochrony zabytków w efektywny system ochrony dziedzictwa. Dziedzictwo gminy i miasta tworzy bowiem jego kilkusetletnia historia, manifestująca się zarówno w bogactwie zasobu zabytkowego, jak również w tradycji i kulturze, tworząc niepowtarzalny klimat.

Tabela nr 5. Analiza SWOT

SILNE STRONY GMINY I MIASTA SIANÓW	SŁABE STRONY GMINY I MIASTA SIANÓW
• dogodne położenie komunikacyjne; • położenie gminy i miasta w bezpośrednim sąsiedztwie pasa wybrzeża morskiego; • położenie miasta Sianowa i terenów otaczających w bezpośrednim zasięgu oddziaływania Koszalina; • otwartość i przychylność władz samorządowych; • akcentowanie rozwoju turystyki z wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych gminy i miasta; • wyznaczone strefy ochrony konserwatorskiej; • zaktualizowana gminna ewidencja zabytków; • silne poczucie tożsamości lokalnej mieszkańców; • występowanie na terenie gminy i miasta zespołów podworskich z zachowanymi dworami, towarzyszącymi zabudowaniami gospodarczymi, parkami i stawami - czyli przykładów budownictwa dawnych majątków ziemiańskich; • zachowane obiekty sakralne o wysokiej wartości kulturowej; • unikatowe budownictwo ryglowe; • walory krajobrazowe gminy i miasta - wynikające z położenia, klimatu oraz	• przebieg przez miasto i gminę drogi krajowej nr 6 oraz ważnych dla ruchu turystycznego dróg wojewódzkich i powiatowych; • brak popularyzacji wiedzy o wartości chronionych obiektów oraz idei ochrony zabytków; • niewystarczający stan zabezpieczenia obiektów zabytkowych, w tym parków i postępujący proces ich niszczenia; • brak zabezpieczeń antywłamaniowych i przeciwpożarowych w wielu obiektach zabytkowych; • mieszana struktura własnościowa, utrudniająca porozumienie w sprawie remontów; • stosunkowo niewielka dbałość o obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków; • niewystarczająca wizualizacja obszaru (brak tablic informacyjnych, oznakowań tras, szlaków, miejsc historycznych, punktów turystycznych); • brak systemu wewnętrznej i zewnętrznej informacji turystycznej; • niewystarczające środki finansowe w budżecie gminy i miasta na

lokalizacji na jej terenie obiektów ochrony przyrody, licznych zabytków architektury; • walory przyrodnicze gminy i miasta - obszary objęte ochroną (rezerваты przyrody, pomniki przyrody); • oznakowane szlaki turystyczne piesze: Szlak im. Józefa Chrzęszczyńskiego, Szlak „Porwanego Księcia”, Szlak im. Papieża Jana Pawła II; • oznakowane szlaki turystyczne rowerowe, między innymi: Sianowska Kraina w Kratkę, Na spotkanie z Hobbitami, Gotyckie kościoły gminy Sianów”; • Sianowska nitka Pomorskiego Europejskiego Szlaku Św. Jakuba; • działanie na terenie gminy i miasta organizacji i instytucji kultury między innymi: Gminna Organizacja Turystyczna, Centrum Kultury i Biblioteka Publiczna Gminy i Miasta w Sianowie, Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Sianowskiej, Stowarzyszenie Hobbiton, Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Iwęcino.	wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego; • słaba kondycja i sytuacja ekonomiczna gospodarstw rolnych, spadek dochodów ludności wiejskiej; • niewystarczająca promocja gminy i miasta - brak określonej strategii; • brak ogólnego miejscowego planu zagospodarowania gminy i miasta oraz szczegółowych zapisów dotyczących zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.
--	---

SZANSE GMINY I MIASTA SIANÓW	ZAGROŻENIA GMINY I MIASTA SIANÓW
• rozwój współpracy między władzami gminy i miasta Sianów z władzami powiatu koszalińskiego; • pojawienie się funduszy pomocowych wspomagających inwestycje gminne i miejskie; • możliwość wsparcia finansowego z różnych źródeł, w tym ze środków Unii Europejskiej; • wzrost dotacji na prace z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, w tym na prace konserwatorskie; • podniesienie poziomu życia ludzi; • wykorzystanie walorów położenia, w tym komplementarności rozwoju miast Sianowa i Koszalina i obszarów strefy między	• brak jasnych i przejrzystych przepisów regulujących działania przy obiektach zabytkowych niewpisanych do rejestru zabytków; • samowola budowlana - wprowadzanie elementów obcych, nowej zabudowy - np. nieprzemyślanej, niezgodnej z historyczną kolorystyką, agresywnych nośników reklamowych, architektury niezgodnej z lokalnymi tradycjami; • niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków

miejskiej, północnego pasma stanowiącego bezpośrednie zaplecze brzegu morskiego oraz atrakcyjności terenów leśnych; • wykorzystanie walorów zasobów kulturowych dla rozwoju turystyki; • wzrost świadomości w widzeniu obiektu zabytkowego jako miejsca do życia i jako lokowanie kapitału; • rosnący popyt na usługi turystyczne w Polsce i na świecie, w tym w zakresie turystyki zdrowotnej; • kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych; • tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby; • oznakowanie tras turystycznych pod kątem zabytków i atrakcji turystycznych; • poprawa dostępności do zabytków przez wprowadzanie nowoczesnych, bazujących na technologiach internetowych systemów informacji turystycznej; • rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa; • wysoka atrakcyjność turystyczna regionu; • programy edukacyjne, promocyjne, restrukturyzacyjne, prewencyjne i modernizacyjne realizowane na terenie gminy i miasta przez powiat, organy administracji wojewódzkiej i państwowej; • systematyczne opracowywanie aktualizacji dokumentów na poziomie gminy i miasta; • komplementarność z Programem opieki nad zabytkami dla województwa zachodniopomorskiego; • uwzględnienie ochrony dziedzictwa kulturowego w planowaniu przestrzennym; • archeologiczne badania na terenach	i środowiska; • zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów; • jednowymiarowe postrzeganie zasobów dziedzictwa kulturowego: wyłącznie poprzez pryzmat ich gospodarczego wykorzystania lub przeciwnie - jedynie jako zasobu historycznego; • brak dostatecznego nadzoru nad remontami i przebudowami obiektów zabytkowych; • pogarszający się stan techniczny obiektów zabytkowych na terenie gminy i miasta; • brak środków finansowych na infrastrukturę; • skomplikowane procedury w ubieganiu się o środki zewnętrzne skutkujące stosunkowo niewielkim wykorzystaniem środków z Unii Europejskiej, zwłaszcza przez osoby prywatne; • niska świadomość mieszkańców gminy i miasta w temacie skarbów kultury, dziedzictwa i tradycji charakteryzujących gminę i miasto; • zagrożenia związane z działalnością inwestycyjną; • zagrożenia powodujące zmiany w układzie kompozycyjnym gminy i miasta; • bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych; • zagrożenie dla dziedzictwa archeologicznego przez eksploatację kruszywa naturalnego na terenie gminy i miasta.
---	--

realizowanych lub przewidzianych do inwestycji; • wprowadzenie nowoczesnych metod badawczych; • Gminne programy rewitalizacji; • komplementarność z Programem opieki nad zabytkami województwa Zachodniopomorskiego na lata 2013 - 2017.	
--	--

7. Założenia programowe

Gminny program opieki nad zabytkami gminy i miasta Sianów służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego, w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów, wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy i miasta. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Na podstawie przeprowadzonej oceny stanu dziedzictwa kulturowego gminy i miasta, oceny opracowań strategicznych dotyczących rozwoju społeczno - gospodarczego oraz ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta zostały opracowane dwa priorytety, do których realizacji wyznaczono kierunki działania wraz z zadaniami (Tabela nr 6 i 7). Czynności te osiągnięte zostaną w perspektywie długofalowej, wieloletniej, których ostatecznym rezultatem będzie przywrócenie zabytkom gminy właściwych im walorów historycznych i estetycznych.

Tabela nr 6. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr I.

PRIORYTET I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, jako element rozwoju gospodarczo - społecznego gminy i miasta Sianów.	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA
1. Podjęcie działań mających na celu podniesienie atrakcyjności krajobrazu kulturowego gminy i miasta na potrzeby edukacyjne, społeczne i turystyczne.	• promowanie istniejących wartości krajobrazowych gminy i miasta oraz atrakcyjnych przestrzeni widokowych, w tym ochrona historycznego tła krajobrazowego; • poprawa dostępności do poszczególnych obiektów zabytkowych poprzez udostępnienie obiektów dla zwiedzających w ścisłej współpracy z właścicielami obiektów (parafiami); • umieszczenie tablic zawierających krótką informację na temat historii obiektu; • montaż iluminacji świetlnych kościołów z terenu gminy i miasta; • współpraca z organizacjami turystycznymi w zakresie ustalenia potrzeb rozwoju bazy turystycznej i propagowania walorów gminy i miasta oraz rozwinięcia informacji turystycznej w miejscach najliczniej uczęszczanych przez turystów; • określenie zasad dotyczących umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych, ujętych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków; • wspieranie działań Gminnej Organizacji Turystycznej, Centrum Kultury i Biblioteki Publicznej Gminy i Miasta Sianów, Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Sianowskiej, Stowarzyszenia Hobbiton, Stowarzyszenia Na Rzecz Rozwoju Wsi Iwęcino.
2. Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego.	• egzekwowanie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego; • w momencie przyjmowania nowych planów, strategii dbałość o włączanie zagadnień z ochrony dziedzictwa kulturowego do treści tych dokumentów;

	• ochrona dziedzictwa archeologicznego w ścisłym połączeniu z ochroną środowiska kulturowego i przyrodniczego; • wspieranie badań archeologicznych poprzez inwentaryzacje terenowe stanowisk archeologicznych w ramach AZP.
3. Rozszerzenie zasobów prawnych form ochrony zabytków gminy i miasta Sianów.	• przeprowadzenie II etapu prac opracowania gminnej ewidencji zabytków w postaci prac terenowych i weryfikacji pozostałych obiektów zabytkowych wskazanych w Studium z 2000 r. a nieujętych dotychczas w gminnej ewidencji zabytków. • bieżąca aktualizacja i weryfikacja obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków; • uregulowanie sprawy dotyczącej nieistniejących obiektów wpisanych do rejestru zabytku między innymi: budynek przy ul. Plac Pod Lipami 11 (dawna ul. Bohaterów Stalingradu) oraz budynek przy ul. Tylna 7; • inwentaryzacja obiektów małej architektury, jako świadectwa kulturalnej przeszłości regionu (krzyże, kapliczki przydrożne, miejsca pamięci) oraz wpisanie najcenniejszych z nich do gminnej ewidencji zabytków w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków; • uwzględnianie ochrony zabytków przy planowaniu zadań inwestycyjnych gminy i miasta; • uregulowanie praw własnościowych działek w celu umożliwienia realizacji planu zagospodarowania terenów zabytkowych; • uwzględnienie postulatów ochrony dziedzictwa kulturowego i walorów przyrodniczych w treści dokumentów planistycznych, między innymi przy zmianie istniejących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego; • jasne i czytelne zaprezentowanie wszystkich form ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych gminy i miasta -

	szczegółowe oznaczenie zabytków i lokalizacji terenów objętych ochroną; • zbieranie informacji od właścicieli obiektów wpisanych do rejestru zabytków, dotyczących przeprowadzonych remontów.
4. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.	• utrzymanie obiektów zabytkowych we właściwym stanie technicznym i estetycznym oraz prowadzenie prac remontowo - konserwatorskich przy obiektach zabytkowych, stanowiących własność gminy i miasta; • zmiany zagospodarowania przestrzennego, realizacji inwestycji, będących własnością gminy i miasta, przy bezwzględnym przestrzeganiu ustawowego wymogu uzyskiwania konserwatorskiego pozwolenia na prowadzenie prac w budynkach objętych ochroną, na podstawie wpisu do rejestru zabytków, indywidualnego lub zespołowego; • uwzględnienie zabytkowej zieleni miejskiej w planach rewaloryzacji miasta; • zapoznanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych z możliwościami korzystania z programowych funduszy Wspólnoty Europejskiej. Dysponowanie aktualnymi informacjami o możliwościach starania się o środki pozabudżetowe na dofinansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych; • prowadzenie okresowych kontroli stanu zachowania obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków stanowiących własność gminy i miasta, w celu wytypowania najbardziej zagrożonych, wymagających niezbędnych remontów, na tej podstawie opracowanie planu remontów; • rewaloryzacja obszarów i obiektów zabytkowych przemysłowych z możliwością ich adaptacji do nowych funkcji, np. utworzenie Muzeum Zapalek; • zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą; • stały monitoring oraz aplikowanie o środki

	z programów wspierających rewitalizację obiektów zabytkowych oraz ochronę dziedzictwa kulturowego.
5. Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.	• podnoszenie poziomu wykształcenia pracowników Urzędu Miasta i Gminy zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, poprzez przeprowadzanie odpowiednich szkoleń; • doradztwo w przygotowywaniu wniosków o dofinansowanie; • współpraca z urzędem pracy w zakresie prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na terenach objętych ochroną; • opracowywanie ofert prac sezonowych dla bezrobotnych mieszkańców gminy i miasta Sianów przy bieżących pracach pielęgnacyjnych i porządkowych prowadzonych na terenie strefy ochrony zabytkowych układów zieleni.

Tabela nr 7. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr II.

PRIORYTET II: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców gminy i miasta Sianów.	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA
1. Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy i miasta.	• opracowanie zintegrowanego systemu informacji wizualnej obejmującego zasoby i walory dziedzictwa kulturowego gminy i miasta Sianów, np. informacje o znanych postaciach zamieszkujących kiedyś tereny gminy i miasta, spis zabytków i stanowisk archeologicznych znajdujących się na terenie gminy i miasta (zawierający krótki opis każdego z nich); • udostępnienie na stronie internetowej Urzędu Miasta i Gminy listy obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków wraz z podaniem ich aktualnego stanu prawnego; • opracowanie nowych szlaków turystycznych, wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego.

2. Edukacja i popularyzowanie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym gminy i miasta.	• organizowanie szkoleń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego; • wydawanie i wspieranie publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy i miasta; • prowadzenie działalności edukacyjnej skierowanej do młodzieży szkolnej poprzez organizowanie dla niej konkursów szkolnych i odpowiednich zajęć popularyzujących historię gminy i miasta oraz jej zabytki oraz wspieranie ich realizacji; • wspieranie działań i ścisła współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi w sferze ochrony zabytków; • opracowanie spotkań wraz z materiałem podglądowym skierowanym do przedstawicieli wspólnot mieszkaniowych, mających na celu promowanie standardów w zakresie rewaloryzacji i remontowania obiektów zabytkowych oraz możliwości pozyskiwania funduszy na ten cel, a także sprawnego zarządzania nimi; • nagłaśnianie, promowanie i informowanie lokalnej społeczności, o ważnych odkryciach konserwatorskich i archeologicznych, w celu budowania tożsamości historycznej oraz kreowania właściwych zachowań wobec dziedzictwa kulturowego; • aktywna współpraca z mediami w celu promocji zabytków oraz upowszechniania działań związanych z opieką na zabytkami; • ścisła współpraca z naukowcami, ośrodkami badawczymi i popularyzatorami pozwalająca na uwzględnienie najnowszych ustaleń badawczych w przyszłych planach i strategiach gminy i miasta, a także w celu wypracowania nowych metod i sposobów popularyzacji wiedzy o zabytkach i historii gminy i miasta.
---	--

8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

Gminny program opieki nad zabytkami realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych w nim priorytetów. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno - prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym programie będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- instrumenty prawne, wynikające z obowiązujących przepisów prawnych:
 - aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
 - wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy;
 - wykonywanie decyzji administracyjnych z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
- instrumenty finansowe:
 - finansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy;
 - udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i budowlane przy zabytkach;
 - korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje.
- instrumenty społeczne:
 - prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego gminy i miasta;
 - edukacja kulturowa;
 - pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego;
 - informacja na temat znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy i miasta;
 - współdziałanie z organizacjami społecznymi.
- instrumenty koordynacji:
 - realizacja projektów i programów gminy i miasta, dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy i miasta (np. strategia rozwoju gminy i miasta, plany rozwoju lokalnego, programy rozwoju infrastruktury gminy i miasta, programy ochrony środowiska przyrodniczego, programy prac konserwatorskich, studia i analizy, koncepcje, plany rewitalizacji;
 - prowadzenie instytucji, w tym tworzenie podmiotów prawnych;
 - współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;
 - współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego.
- instrumenty kontrolne:
 - aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków;
 - oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy i miasta;

- sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami oraz aktualizacja programu związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania;
- monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego;
- prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji programu.

9. Zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy i miasta Sianów

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.), Burmistrz zobowiązany jest do sporządzania, co dwa lata, sprawozdań z realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawiania go Radzie Miejskiej. Wykonanie takiego sprawozdania, powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji programu, która powinna uwzględniać:

- wykonanie zadań, które zostały przyjęte do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania Gminnego programu opieki nad zabytkami oraz efektywność ich wykonania;
- efektywność ich wykonania.

W ramach priorytetu I - Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, jako element rozwoju gospodarczo - społecznego gminy i miasta Sianów, przyjmuje się następujące wskaźniki oceniające poziom realizacji programu opieki nad zabytkami:

- procentowy poziom wydatków budżetu gminy i miasta poniesionych na realizację Gminnego programu ochrony i opieki nad zabytkami;
- wartość pozyskanych środków finansowych ze źródeł pozabudżetowych przez gminę i miasto;
- ilość nowych obiektów włączonych do gminnej ewidencji zabytków;
- liczba obiektów poddanych pracom zabezpieczającym przed zniszczeniem lub kradzieżą;
- ilość oznaczonych obiektów zabytkowych, dróg, tras turystycznych;
- ilość złożonych wniosków na dofinansowanie prac remontowych przez właścicieli zabytkowych obiektów;
- ilość przeprowadzonych inwentaryzacji obiektów małej architektury;
- ilość przeprowadzonych inwentaryzacji terenowych stanowisk archeologicznych w ramach AZP;
- ilość zebranych informacji od właścicieli obiektów wpisanych do rejestru zabytków, dotyczących przeprowadzonych remontów;
- ilość przeprowadzonych kontroli stanu zachowania obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność gminy i miasta i pozostałych jednostek;

- ilość przeprowadzonych szkoleń dla pracowników Urzędu Miasta i Gminy zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;
- ilość złożonych wniosków o dofinansowanie;
- wartość przyznanych dotacji na prace konserwatorskie i remonty dla obiektów zabytkowych.

W ramach priorytetu II - Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców gminy i miasta, przyjmuje się następujące wskaźniki oceniające poziom realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami:

- ilość odwiedzin strony internetowej gminy z interaktywną mapą gminy i miasta z naniesioną lokalizacją obiektów zabytkowych;
- ilość opracowanych szlaków turystycznych, wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego;
- liczba opracowanych i wydanych publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy i miasta;
- ilość wydanych artykułów w lokalnej prasie dotyczących zagadnień związanych z zabytkami;
- ilość zrealizowanych konkursów szkolnych popularyzujących historię gminy i miasta oraz jej zabytki i wystaw;
- liczba szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

10. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, tj. osób fizycznych, jednostek organizacyjnych, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest, by władze gminy i miasta z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w budżecie środków przeznaczonych na realizację zapisów Gminnego programu opieki nad zabytkami. Tym bardziej, że znaczna część

źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach. Główny obowiązek związany z opieką, ochroną oraz finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

- Źródła krajowe:
 - dotacje Ministra Kultury;
 - dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
 - dotacje wojewódzkie i powiatowe;
 - dotacje gminne;
 - Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego 2014 - 2020;
 - dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji - fundusz kościelny;
 - dotacje z programu Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020;
 - Fundusz Termomodernizacji i Remontów;
 - Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa;
 - programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
 - promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
- Źródła zagraniczne:
 - źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych;
 - źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG.

10.1. Dotacje

Sprawy, związane z dofinansowaniem prac przy obiektach zabytkowych, reguluje rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 października 2015 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. 2015 poz. 1789).

Dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie. Udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac. W przypadku refundacji kosztów prac wniosek powinien być złożony w roku następującym po roku, w trakcie którego zakończono wszystkie prace konserwatorskie i roboty budowlane podlegające dofinansowaniu.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, określa szczegółowo wykaz działań które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru;
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra do

spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

- **Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków**

Udzielane są w celu poprawy stanu zachowania zabytków poprzez ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwację i rewaloryzację zabytków, udostępnianie zabytków na cele publiczne. Kwalifikują się prace prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, realizowane bez udziału środków europejskich. Planowane w roku udzielenia dotacji lub prowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (refundacja). Uprawnionymi wnioskodawcami są jednostki posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego.

Zasady udzielania dotacji:

- dofinansowanie może obejmować jedynie nakłady konieczne na prace określone w art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
- dofinansowanie może być udzielone do wysokości 50 % nakładów koniecznych. W wyjątkowych wypadkach (wyjątkowa wartość historyczna, artystyczna lub naukowa obiektu, wymagane przeprowadzenie złożonych technologicznie robót, stan zachowania zabytku wymaga natychmiastowej interwencji) dofinansowanie może stanowić 100 % wartości robót.

Środki Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Szczecinie informuje, że zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (rozdz. 7, Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z 2003 r. z późn. zm.) oraz aktami wykonawczymi do ustawy (rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 06.06.2005 r. w sprawie udzielenia dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, Dz. U. 112, poz. 940 z późn. zm.) z dniem 28 lutego b.r. upływa termin składania wniosków o udzielenie przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie dotacji z budżetu państwa w części będącej w dyspozycji Wojewody Zachodniopomorskiego, na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, planowanych do wykonania w 2015 r. Wnioski o udzielenie w 2015 r. dotacji ZWKZ na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku (refundacji poniesionych nakładów) można składać do dnia 30 czerwca b.r.

Wysokość środków w dyspozycji ZWKZ przeznaczonych w 2015 r. na ww. dotacje wynosi 570 000,00 zł. Dotacja może obejmować nakłady konieczne wymienione w Art. 77 (w. w. ustawy). Wnioskodawcą może być podmiot posiadający tytuł prawny do zabytku. Zasady i tryb przyznawania dotacji określają procedury WUOZ w Szczecinie w sprawie trybu i zasad udzielania dotacji celowej przez ZWKZ na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków położonym na obszarze województwa zachodniopomorskiego, dostępne na stronie

www.wkz.szczecin.pl i w siedzibie Urzędu. Wnioski należy składać na formularzu określonym w rozporządzeniu do ustawy.

Dodatkowo Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Szczecinie zgodnie z ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2014 r. poz. 1118, z późn. zm.) oraz na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.) ogłosił otwarty konkurs ofert na realizację w 2015 r. zadań publicznych przez uprawnione w ustawie podmioty oraz organizacje pozarządowe.

Rodzaj zadań: zadania publiczne dotyczące ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego - upowszechnianie wiedzy o zabytkach. Zadania mogą być realizowane w różnych formach, w szczególności poprzez: organizowanie konkursów, konferencji, seminariów, szkoleń, warsztatów, wystaw i innych imprez, wydawanie niekomercyjnych publikacji, periodyków, książek, także z wykorzystaniem innych technik zapisu niż druk, prowadzenie badań naukowych, prac studialnych, opracowanie ekspertyz. Zadanie może być realizowane wśród różnych grup społecznych - dzieci, młodzieży, szerokiego odbiorcy lub specjalistów z dziedziny ochrony zabytków. Zadanie może mieć zasięg regionalny, ogólnopolski lub międzynarodowy, ze szczególnym uwzględnieniem zabytków województwa zachodniopomorskiego.

Wysokość środków publicznych przeznaczonych na realizację zadań:

- na zadania zlecone do realizacji fundacjom: 5 000,00 zł
- na zadania zlecone do realizacji stowarzyszeniom: 40 000,00 zł

Termin realizacji zadania przypadał na 20 października 2015 r.

• **Dotacje wojewódzkie i powiatowe**

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa (Powiatu) w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane.

Dotacje Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego - Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego z budżetu Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego przyznawane są środki na dotacje celowe na mocy uchwały nr XVI/215/12 z dnia 19 czerwca 2012 r. na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków położonym na obszarze województwa zachodniopomorskiego.

• **Dotacje gminne**

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. 2015 poz. 1515) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie

dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Gminy.

Dotacje gminy i miasta Sianów - udzielane są na podstawie przyjętej uchwały nr VI/29/07 Rady Miejskiej w Sianowie z dnia 26 lutego 2007 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

- **Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego 2014 - 2020**

Komisja Europejska w dniu 12 lutego 2015 r. przyjęła programy operacyjne na lata 2014 - 2020 dla dziewięciu polskich województw, w tym dla województwa Zachodniopomorskiego.

Program składa się z 10 Osi Priorytetowych, na realizację których przeznaczone zostanie 1,6 mld euro. Zdecydowana większość środków ok. 72% całkowitej alokacji przeznaczonej na Program pochodzić będzie z EFRR. 1,15 mld. zostanie przeznaczone na rozwój potencjału społeczno - gospodarczego poprzez wspieranie projektów zakładających wzrost zatrudnienia, rozwój przedsiębiorczości, rozbudowę infrastruktury wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarczej, poprawę ochrony środowiska. Pozostałe 28% czyli ok. 450 mln euro budżetu Programu pochodzące z EFS. ukierunkowanych zostanie na wyrównywanie szans na rynku pracy, wzrost zatrudnienia, inwestycje w kapitał ludzki.

- **Dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji - fundusz kościelny**

Środki Funduszu Kościelnego można przeznaczyć na remonty i konserwację obiektów sakralnych o wartości zabytkowej (art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 i § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego, Dz. U. nr 61 poz. 354). Dotacja mogą być objęte podstawowe prace zabezpieczając obiekt: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie, odgrzybianie, izolacja, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej.

- **Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020**

Projekt programu operacyjnego Polska Cyfrowa przygotowały Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji oraz Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju. Program został przyjęty przez rząd 8 stycznia 2014 r., 5 grudnia 2014 r. przez Komisję Europejską. Orientacyjna kwota przewidziana na nabory w 2015 r. to blisko 2,6 mld zł. Celem tego programu jest wykorzystanie potencjału cyfrowego do poprawy jakości życia. Ministerstwo Administracji i wychodzi z założenia, że pełne wykorzystanie potencjału nowoczesnych technologii wymaga nie tylko budowy infrastruktury i usług, ale także wspierania kompetencji cyfrowych Polaków.

W ramach programu planuje się realizację czterech osi priorytetowych:

Oś priorytetowa I. Powszechny dostęp do szybkiego Internetu - alokacja UE - 1 020 222 652 EUR.

Cel szczegółowy 1. Wyeliminowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do szerokopasmowego Internetu o wysokich przepustowościach.

Oś priorytetowa II. E - Administracja i otwarty rząd - alokacja UE 949 604 018 EUR.

Cel szczegółowy 2. Wysoka dostępność i jakość e - usług publicznych.

Cel szczegółowy 3. Cyfryzacja procesów back-office w administracji rządowej.

Cel szczegółowy 4. Cyfrowa dostępność i użyteczność informacji sektora publicznego.

Oś priorytetowa III. Cyfrowa aktywizacja społeczeństwa - alokacja UE 145 000 000 EUR.

Cel szczegółowy 5. Zwiększenie stopnia oraz poprawa umiejętności korzystania z Internetu, w tym e-usług publicznych.

Cel szczegółowy 6. Pobudzanie potencjału uzdolnionych programistów dla zwiększenia zastosowania rozwiązań cyfrowych w gospodarce i administracji.

Oś priorytetowa IV. Pomoc techniczna - alokacja UE 57 668 000 EUR.

Cel szczegółowy 7. Wsparcie procesu zarządzania i wdrażania programu.

Cel szczegółowy 8 Informacja, promocja i doradztwo.

- **Fundusz Termomodernizacji i Remontów**

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię cieplną.

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły - wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa.

- **Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa**

Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa została powołana przez Sejm RP ustawą z 2 lipca 1947 r. Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa jest jedynym w Polsce organem państwowym inicjującym i koordynującym działalność związaną z upamiętnianiem historycznych wydarzeń i miejsc oraz postaci w dziejach walk i męczeństwa narodu polskiego w kraju i zagranicą, a także walk i męczeństwa innych narodów na terytorium Polski. Do jej zadań należy między innymi:

- sprawowanie opieki nad miejscami walk i męczeństwa Polaków oraz upamiętnianie związanych z nimi faktów, wydarzeń i postaci;

- sprawowanie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi Polaków oraz cmentarzami wojennymi innych narodów na terenie Polski;
- inspirowanie oraz współdziałanie w organizowaniu obchodów, uroczystości, przedsięwzięć wydawniczych i wystawienniczych, a także popularyzowanie miejsc, wydarzeń i postaci historycznych związanych z walkami i męczeństwem;
- ocena stanu, a także - w odniesieniu do zagranicy organizowanie i sprawowanie opieki nad miejscami i trwałymi obiektami polskiej pamięci narodowej, szczególnie nad cmentarzami i mogiłami wojennymi oraz cmentarzami ofiar systemów totalitarnych;
- sprawowanie funkcji opiniodawczej i opiekuńczej nad muzeami - miejscami pamięci, utworzonymi na terenach byłych niemieckich obozów koncentracyjnych i obozów zagłady.

Na stronie internetowej znajdują się wnioski między innymi na dofinansowanie Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa na wykonanie prac remontowych na cmentarzach, kwaterach i mogiłach wojennych oraz wniosków o środki finansowe na wykonanie pomników, tablic pamiątkowych lub remonty już istniejących upamiętnień.

- **Rządowy program ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem Bezpieczniej”**

Rządowy Program Ograniczania Przestępczości i Aspołecznych Zachowań program pn. „Razem bezpiecznie” został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 18 listopada 2006 r. Program łączy działania Policji, administracji rządowej i samorządowej oraz partnerów społecznych, zainteresowanych poprawą bezpieczeństwa i porządku publicznego. Jednym z podstawowych założeń programu jest przekonanie obywateli do nawiązania trwałego, stałego, naturalnego partnerstwa z Policją oraz innymi instytucjami ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Finansowanie rządowego programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem bezpiecznie” zostało rozłożone na okres 9 lat. Szereg przedsięwzięć realizowanych w ramach programu wpisuje się w zadania poszczególnych jednostek i może być realizowana w ramach bieżącej działalności.

Na podstawie aktualnej wiedzy o stanie i poczuciu bezpieczeństwa określono obszary działania programu i kierunki aktywności zaangażowanych podmiotów:

- Bezpieczeństwo w miejscach publicznych i w miejscu zamieszkania
- Przemoc w rodzinie;
- Bezpieczeństwo w szkole;
- Bezpieczeństwo w środkach komunikacji publicznej;
- Bezpieczeństwo w ruchu drogowym;
- Bezpieczeństwo w działalności gospodarczej;
- Ochrona dziedzictwa narodowego.

W ramach obszaru Ochrona dziedzictwa narodowego określono następujący problem: Systematyczne niszczenie dziedzictwa narodowego w całym kraju, zwłaszcza drewnianych zabytkowych kościołów, skutkujące utratą dóbr (kradzież, zniszczenie, zaginięcie, nielegalny wywóz, pożary), dla którego wyznaczono następujące zadania:

- Podejmowanie międzyinstytucjonalnych skoordynowanych inicjatyw w celu ochrony zabytków, m.in. wspólne inspekcje i kontrole obiektów ze zgromadzonymi dobrami kultury,

prowadzone przez przedstawicieli wojewódzkich konserwatorów zabytków, Policji i Państwowej Straży Pożarnej.

- Upowszechnianie nowoczesnych technicznych środków zabezpieczeń (wraz z monitoringiem) zarówno na wypadek klęsk żywiołowych, jak i przestępczej działalności człowieka, np. kradzieży, dewastacji.
- Kontynuowanie systemowej rejestracji zbiorów, wraz z dokumentacją fotograficzną i opisową, z uwzględnieniem znakowania obiektów ruchomych.
- Przeprowadzanie szkoleń, wydawanie publikacji, współpraca z wyspecjalizowanymi strukturami resortu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, stowarzyszeniami, towarzystwami itd.
- Poprawa wymiany informacji o skradzionych i poszukiwanych zabytkach, w oparciu o przepis art. 23 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
- Stworzenie centralnego systemu informacji o wydanych pozwoleniach na wywóz zabytków za granicę.
- Podjęcie działań nad stworzeniem w strukturach organów ścigania specjalistycznej komórki do zwalczania przestępczości przeciwko zabytkom.

10.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

- **Program „Dziedzictwo Kulturowe”**

Program ten stanowi kontynuację finansowania w ubiegłych latach. Celem programu jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej.

Program „Dziedzictwo kulturowe” składa się z następujących priorytetów:

- Ochrona zabytków;
- Wspieranie działań muzealnych;
- Kultura ludowa i tradycyjna;
- Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą;
- Ochrona zabytków archeologicznych;
- Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego;
- Miejsca pamięci narodowej.

- **Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego 2015**

Miejsca Pamięci Narodowej - to nowy priorytet w ramach Programów ogłoszonych przez Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego prof. Małgorzatę Omilanowską. Jego celem jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości. Nabór wniosków trwał do 30 listopada 2014 r., z wyjątkiem priorytetu Ochrona zabytków, gdzie termin minął 31 października 2014 r. Dokumenty należy składać poprzez portal systemu EBOI.

Programy na 2015 r. w ramach dziedzictwa kulturowego:

- Ochrona zabytków,
- Wspieranie działań muzealnych,
- Kultura ludowa i tradycyjna,
- Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą,
- Ochrona zabytków archeologicznych,
- Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego,
- Miejsca Pamięci Narodowej.

- **Program „Infrastruktura kultury”**

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

- **Program wieloletni KULTURA +**

Realizowany w latach 2011 - 2015. Jego celem jest poprawa dostępu do kultury oraz uczestnictwa w życiu kulturalnym na terenach wiejskich i wiejsko - miejskich, poprzez modernizację i budowę infrastruktury bibliotecznej i digitalizację zasobów muzeów, bibliotek i archiwów.

10.3. Środki europejskie

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

- **Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014 - 2020**

Obecnie trwa przygotowanie trzech typów programów: transgranicznych, transnarodowych i międzyregionalnego na lata 2014 - 2020. Zasadniczą różnicą między trzema typami współpracy jest zakres terytorialny, w ramach którego można realizować wspólne przedsięwzięcia:

- obszary przylegające do granic państwowych, w przypadku programów współpracy transgranicznej. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących społeczności po obu stronach granicy. Ich realizacja służy wzmocnieniu współpracy poprzez wzrost liczby wspólnych inicjatyw dotyczących między innymi ochrony środowiska, rozbudowy infrastruktury, wymiany kulturalnej, czy wzajemnych kontaktów młodzieży;
- duże zgrupowania europejskich regionów z kilku lub kilkunastu państw w ramach programów współpracy transnarodowej;
- wszystkie regiony UE w zakresie współpracy międzyregionalnej. Projekty, oparte na współpracy z partnerami zagranicznymi mogą dotyczyć między innymi kultury, sztuki, turystyki i promocji regionu.

- **Ustawa o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r.**

Głównym celem ustawy jest zapewnienie skuteczności i powszechnego charakteru działań rewitalizacyjnych, a także ich kompleksowości i wprowadzenia mechanizmów koordynacji, co pozwoli na wyprowadzenie obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego. Zadaniem ustawy jest stworzenie skutecznych narzędzi, które pozwolą na sprawniejsze wyprowadzanie zdegradowanych obszarów ze stanu kryzysowego. Ustawa określa programowanie, koordynację i tworzenie warunków do realizacji procesu rewitalizacji przez jej interesariuszy jako fakultatywne zadanie własne gminy. Głównymi adresatami ustawy są organy samorządu terytorialnego oraz mieszkańcy gmin, na terenie których znajdują się obszary zdegradowane i w których prowadzone będą działania rewitalizacyjne.

Obecnie ważnym źródłem finansowania działań rewitalizacji, pokrywającym się z pierwszym okresem obowiązywania ustawy, będą środki europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (głównie EFS, EFRR oraz dodatkowo środki FS). Umowa Partnerstwa, czyli główny dokument ustanawiający ramy wdrażania środków unijnych w perspektywie budżetowej 2014 - 2020, wskazuje „miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji” jako jeden z pięciu tzw. obszarów strategicznej interwencji. Zgodnie z dokonanymi szacunkami, na działania rewitalizacyjne w ramach wybranych priorytetów inwestycyjnych przeznaczona zostanie co najmniej równowartość 25 mld zł. Środki te będą

głównie dotyczyć regionalnych programów operacyjnych (RPO). Do tej kwoty należy także doliczyć wkład własny beneficjentów.

- **Kreatywna Europa**

Kreatywna Europa to nowy program Unii Europejskiej oferujący wsparcie finansowe dla sektorów audiowizualnych, kultury i kreatywnych. Program ten będzie realizowany w latach 2014 - 2020 i będzie zawierał trzy komponenty: MEDIA, KULTURA i część międzysektorową z nowym instrumentem finansowym od 2016 r. Nowe priorytety, które pojawiają się w Kreatywnej Europie wynikają z analizy obecnej sytuacji sektorów kultury w Europie i problemów, jakie napotykają europejscy artyści. Są to przede wszystkim: budowanie kompetencji sektorów kultury i kreatywnych do skutecznego działania na poziomie ponadnarodowym oraz strategiczne budowanie i rozwój publiczności dla odbioru europejskich dzieł i zwiększanie dostępu do kultury.

Komponent Kultura jest częścią programu Kreatywna Europa skierowaną do instytucji, organizacji i innych podmiotów działających w sektorach kultury i kreatywnych. Jego celem jest promocja europejskiej kultury i sztuki, zwiększanie mobilności artystów i dzieł europejskich, budowanie współpracy kulturalnej na poziomie ponadnarodowym, rozwijanie europejskiej publiczności oraz dostosowywanie sektorów kultury i kreatywnych do technologii cyfrowych i wdrażania innowacji.

- **Program Europa dla Obywateli 2014 - 2020**

Kolejnym programem wspólnotowym skierowanym na realizację „miękkich” działań projektowych między innymi w tematyce dziedzictwa kulturowego jest celem jest zwiększenie świadomości obywateli o historii i integracji europejskiej oraz pomoc w lepszym zrozumieniu polityki UE i jej wpływu na życie codzienne obywateli jej państw członkowskich.

Celami ogólnymi programu są:

- rozwijanie obywatelstwa europejskiego przez umożliwienie współpracy i uczestnictwa w budowaniu demokratycznej, różnorodnej kulturowo, otwartej na świat Europy;
- rozwijanie poczucia tożsamości europejskiej opartej na wspólnych wartościach, historii i kulturze, umacnianie poczucia odpowiedzialności za UE wśród obywateli;
- pogłębianie tolerancji i wzajemnego zrozumienia między obywatelami Europy.

Cele ogólne realizowane są na poziomie ponadnarodowym za pomocą celów szczegółowych, do których należy:

- gromadzenie członków społeczności lokalnych z całej Europy w celu wymiany doświadczeń, opinii i wartości;
- wspieranie działań, debat i refleksji na temat obywatelstwa europejskiego i demokracji przy współpracy z europejskimi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego;
- przybliżanie Europy obywatelom przez propagowanie europejskich wartości i osiągnięć z zachowaniem pamięci o jej historii;
- zachęcanie obywateli i organizacji obywatelskich we wszystkich krajach do wzajemnych kontaktów, umacniających dialog międzykulturowy (jedność w różnorodności), budowanie więzi między „starymi” a nowymi członkami UE.

Program składa się z dwóch obszarów tematycznych: Pamięć i Obywatelstwo europejskie oraz Demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie, które są uzupełnione przez działanie horyzontalne nazwane „waloryzacją”, sprowadzające się do analizy, rozpowszechniania i wykorzystania wyników projektów dofinansowanych z Programu „Europa dla Obywateli”. Minimalna kwota dofinansowania projektu to 60 000 euro, maksymalna 600 000 euro. Wsparcie finansowe Unii nie może przekroczyć 70% całkowitego budżetu. Wnioski mogą składać organizacje badające europejską politykę publiczną (ośrodki analityczne) lub organizacje społeczeństwa obywatelskiego, które przez swoje stałe i regularnie prowadzone działania wnoszą konkretny wkład w realizację celów programu Europa dla Obywateli, a ponadto spełniają wszystkie następujące wymagania:

- posiadają osobowość prawną co najmniej od czterech lat,
- działają na poziomie europejskim,
- nie są nastawione na zysk,
- mają siedzibą w jednym z krajów członkowskich UE, krajach EFTA i innych, jeśli podpisały one w 2014 r. protokół ustaleń z Komisją Europejską.

• **Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)**

Jest to kolejny program finansowy, dotowany przez Unię Europejską, w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), z którego możliwe było i będzie finansowanie przedsięwzięć związanych z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, jest Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 - 2020. W jego projekcie zapisano między innymi, że w jego ramach przewidziane jest działanie 7.8. „Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich”, a w nim poddziałanie 7.8.2.1. „Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego”. W ramach tego poddziałania mogą być wspierane następujące typy operacji:

- odnawianie lub poprawa stanu zabytkowych obiektów budowlanych, służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego;
- zakup obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie z przeznaczeniem na cele publiczne.

Koszty kwalifikowalne obejmują:

- koszty zakupu, przebudowy lub modernizacji obiektów budowlanych;
- koszty prac konserwatorskich lub restauratorskich;
- koszty zakupu sprzętu, materiałów i usług, służących realizacji operacji;
- koszty ogólne, bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją operacji.

- **Działania LEADER**

Dodatkowo w środkach UE kierowanych do Polski przez EFRROW dofinansowania na inicjatywy związane z ochroną dziedzictwa i podtrzymaniem tradycji kulturowych można szukać w ramach działania 7.15 LEADER (PROW), definiowanego jako podejście oddolne, mające na celu rozwój lokalny kierowany przez lokalną społeczność. LEADER może być realizowany na obszarach wiejskich, przez które rozumieć należy tereny całego kraju, z wyłączeniem obszaru miast o liczbie mieszkańców większej niż 20 000. Dla danego obszaru na terenach wiejskich, zamieszkanego przez minimum 30 000 lub maksimum 150 000 mieszkańców, powstać powinna tzw. Lokalna Strategia Rozwoju (LSR) zawierająca wszelkie aspekty charakterystyczne dla danego terenu i zamieszkującej go ludności, które mogą przyczynić się do rozwoju gospodarczego, turystycznego, społecznego i kulturowego tego obszaru. LSR będzie realizowana na obszarze obejmującym przynajmniej dwie gminy, których tereny stanowią (bądź zawierają) obszary wiejskie, dla których utworzona zostanie tzw. Lokalna Grupa Działania (LGD). Podejście LEADER wskazuje konieczność osiągnięcia przez Lokalną Grupę.

Działania określonych celów szczegółowych, do których należą między innymi:

- wzmocnienie kapitału społecznego, w tym z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych i wspieranie partycypacji społeczności lokalnej w realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju;
- rozwój przedsiębiorczości, z wyłączeniem świadczenia usług rolniczych;
- rozwój produktów lokalnych;
- zachowanie dziedzictwa lokalnego;
- rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury: turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej.

Operacje realizowane w ramach LSR powinny jednak wskazywać na wykorzystanie lokalnych zasobów, takich jak: surowce naturalne, miejscową infrastrukturę, lokalizację (położenia geograficzne), dziedzictwo kulturowe i krajobrazowe, potencjał mieszkańców itp.

- **Program operacyjny infrastruktura i środowisko 2014 - 2020**

W Programie operacyjnym infrastruktura i środowisko 2014 - 2020 właściciele lub zarządcy obiektów zabytkowych mogą pozyskiwać wsparcie finansowe w ramach dwóch priorytetów: Osi priorytetowej I: Zmniejszenie emisyjności gospodarki, Priorytet inwestycyjny 4.3. Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym, a także w ramach Osi priorytetowej VI: Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego, Priorytet inwestycyjny 6.3. Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego. W ramach priorytetu 4.3 przewidywane wsparcie skierowane jest głównie na kompleksową modernizację energetyczną budynków użyteczności publicznej i mieszkalnych wraz z wymianą wyposażenia tych obiektów na energooszczędne, w tym też w zakresie związanym między innymi z ociepleniem obiektu, wymianą okien, drzwi zewnętrznych oraz oświetlenia na energooszczędne, przebudową systemów grzewczych (wraz z wymianą źródła ciepła oraz

podłączeniem do niego lub modernizacją przyłącza), systemów wentylacji i klimatyzacji, instalacji odnawialnych źródeł energii (OZE) w modernizowanych energetycznie budynkach, instalacji systemów chłodzących, w tym także z OZE, wprowadzeniem systemów zarządzania energią. W budynkach powinny być stosowane instalacje OZE, które będą zapewniały przynajmniej częściowe pokrycie zapotrzebowania na energię w tych budynkach, pełniąc jednocześnie funkcję demonstracyjną i edukacyjną. W ramach opisywanego obszaru instalacja OZE budowana na/ przy budynkach musi być w pełni przeznaczona na potrzeby energetyczne obiektu, a jedynie niewykorzystana część energii elektrycznej może być oddawana do sieci dystrybucyjnej. Wsparciem mogą też zostać objęte działania związane z przygotowaniem audytów energetycznych takich budynków oraz prac projektowych w formie dotacji. Podobną formę wsparcia przewiduje się także w wypadku kompleksowej modernizacji energetycznej budynków publicznych. Zarówno w wypadku budynków użyteczności publicznej, jak i mieszkaniowych nie wyklucza się zastosowania różnych form partnerstwa publiczno - prywatnego, przy realizacji takich projektów, biorąc pod uwagę inne dostępne mechanizmy wsparcia tego sektora. Działania te mogą być prowadzone w koordynacji z realizacją projektów z zakresu modernizacji sieci ciepłowniczych oraz rozwoju wysokosprawnej kogeneracji prowadzących do zmniejszenia zapotrzebowania na ciepło i chłód. W ramach priorytetu inwestycyjnego wsparcie przewidziane jest między innymi dla organów władzy publicznej, w tym administracji rządowej oraz podległych jej organów i jednostek organizacyjnych, jednostek samorządu terytorialnego oraz działających w ich imieniu jednostek organizacyjnych (szczególnie dla miast wojewódzkich i ich obszarów funkcjonalnych oraz miast regionalnych i subregionalnych), państwowych jednostek budżetowych, spółdzielni mieszkaniowych oraz wspólnot mieszkaniowych, a także podmiotów świadczących usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego niebędących przedsiębiorcami. Projekty wyłaniane będą w trybie konkursowym i pozakonkursowym. Podstawowym trybem wyboru jest tryb konkursowy, a tryb pozakonkursowy jest stosowany szczególnie w wypadku miast mających Strategie Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT).

- **Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG)**

W latach 2009 - 2014 działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego otrzymały wsparcie w wysokości około 60 000 000 euro w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego dzięki Mechanizmowi Norweskiemu oraz Europejskiemu Obszarowi Gospodarczemu przez priorytet dotyczący promowania różnorodności kulturowej i artystycznej. Z udostępnionych przez Punkt Informacyjny Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju nt. funduszy norweskich i EOG wynika, że kolejne środki w ramach tego funduszu będą dostępne na podobnych - do istniejących - zasadach i priorytetach wsparcia.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę i miasta Sianów zadań z zakresu ochrony zabytków

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zdaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd gminny powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

- 1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest gmina i miasto Sianów;
- 2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze gminy i miasta Sianów.

Gmina i miasto Sianów jest właścicielem (posiada tytuł prawny) 7 obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Szczegółowy wykaz został przedstawiony w tabeli poniżej (Tabela nr 8). Gmina i miasto jako właściciel tych zabytków jest ustawowo zobligowana do opieki nad tymi obiektami: utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych gmina i miasto Sianów powinna dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całej przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcał do dłuższych pobytów.

Tabela nr 8. Obiekty wpisane do rejestru zabytków, których gmina i miasto Sianów jest właścicielem

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT/ ZESPÓŁ OBIEKTÓW	WŁASNOŚĆ
1	Ratajki	Park dworski	68 - droga gminna 143/4, 143/5 - osoba prywatna
2	Ratajki	Otoczenie kościoła - cmentarz przykościelny	134/1 - Gmina Sianów 134/2 - Parafia rzymsko - katolicka pw. Niepokalanego Serca NMP w Bukowie
3	Sianów, ul. Chrobrego	Park miejski z alejami dojazdowymi	Gmina Sianów
4	Sianów, ul. Węgorzewska	Kaplica cmentarna z otoczeniem	Gmina Sianów

5	Skibno	Park dworski	9/39, 9/40 - Gmina Sianów 9/41 - osoby prywatne
6	Sucha Koszalińska	Cmentarz komunalny	Gmina Sianów
7	Sucha Koszalińska	Park dworski	Gmina Sianów

Gmina i miasto Sianów co roku z budżetu udziela dotacji na podstawie przyjętej uchwały nr VI/29/07 Rady Miejskiej w Sianowie z dnia 26 lutego 2007 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. O udzielenie dotacji z budżetu gminy i miasta Sianów na dofinansowanie prace przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, może ubiegać się osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, będąca właścicielem lub posiadaczem takiego zabytku. Dotacja nie może przekroczyć 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Dotacja może być udzielona na prace wymienione w art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zm.). Łączną kwotę dotacji w danym roku budżetowym określa się w uchwale budżetowej. Wnioski należy składać do 15 października roku poprzedzającego rok budżetowy, w którym planuje się wykonanie robót (wówczas środki te zabezpieczane są w budżecie) - termin ten nie ma zastosowania w przypadku ubiegania się o dotację na prace interwencyjne wynikające z zagrożenia zabytku uszkodzeniem lub zniszczeniem. W 2015 r. planowane jest udzielenie dotacji w wysokości 30 000,00 zł. na prace przy kościele parafialnym pw. św. Antoniego Padewskiego w Osiekach jako I etap prac. Obecnie rozpoczęły się już prace przy kościele parafialnym pw. św. Stanisława Kostki w Sianowie, które wspierane będą z budżetu gminy. Z budżetu gminy finansowane będzie prawdopodobnie w przyszłym roku kontynuacja prac w kościele w Osiekach jako II etap i przewidujemy, iż rozpoczną się kosztowne prace przy kościele parafialnym pw. św. Stanisława Kostki w Sianowie, które również wspierane będą z budżetu gminy.

Gmina i miasto dodatkowo planuje wspierać finansowo prace konserwatorskie i remonty zabytków również w latach obowiązywania Gminnego programu opieki nad zabytkami. Zaleca się, aby finansowe wsparcie gminy w latach 2016 - 2019 przy zadaniach z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego, w miarę możliwości, z każdym kolejnym rokiem systematycznie wzrastało do pewnego, stałego poziomu finansowania (np. procentowego udziału w corocznie uchwalanym budżecie). Pozwoli to potencjalnym beneficjentom na zaplanowanie inwestycji w perspektywie kilkuletniej (np. gdy w ciągu jednego roku nie jest możliwe zakończenie prac). Dotacje gminy w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami przedstawia Tabela nr 9.

Tabela nr 9. Dotacje gminy i miasta w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami

WYKAZ DOTACJI PRYZNANYCH PRZEZ GMINĘ W 2011 ROKU			
Podmiot otrzymujący dotację	Zakres prac objętych dotacją	Kwota dotacji	Uchwała Rady Gminy
Parafia Rzymsko Katolicka pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Siecieminiu, kościół w Karnieszewicach	Opracowanie dokumentacji technicznej remontu kościoła w Karnieszewicach	10.000,00 zł (wykorzystano 8.741,00 zł.)	Uchwała Rady Miejskiej w Sianowie nr VIII/42/2011 z dnia 28 marca 2011 r. w sprawie udzielenia dotacji na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.
WYKAZ DOTACJI PRYZNANYCH PRZEZ GMINĘ W 2014 ROKU			
Podmiot otrzymujący dotację	Zakres prac objętych dotacją	Kwota dotacji	Uchwała Rady Gminy
Parafia Rzymsko Katolicka pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Siecieminiu, kościół w Karnieszewicach	Prace konserwatorskie i roboty budowlane w kościele filialnym w Karnieszewicach: Podbicie i remont ścian fundamentowych; remont kapitalny drewnianej konstrukcji szkieletowej ścian, stropów, empory, schodów, więźby dachowej; poziomowanie i rektyfikacja ścian nawy, wieży i konstrukcji nośnej empory - wymiana, flekowanie zniszczonych elementów; dezynsekcja i impregnacja drewnianych konstrukcji; wymiana pokrycia dachowego nad nawą, zakrystią i wieżą; wykonanie obróbek blacharskich, rynien i rur spustowych. Rozbiórka opaski betonowej,	120 000,00 zł	Uchwała Nr XLIV/336/2014 Rady Miejskiej w Sianowie z dnia 26 marca 2014 r. w sprawie udzielenia dotacji na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

	wykonanie opaski filtracyjnej, odtworzenie opaski z kamieni polnych; przełożenie ceglanej posadzki, wykonanie drewnianych podłóg w strefie ławek i zakrystii, wykonanie w posadzce kanałów dla instalacji elektrycznych; remont podłóg na emporze i poddaszu; wykonanie tynków wapiennych wewnętrznych i zewnętrznych na wypełnieniach fach; wykonanie ocieplenia z płyt klimatycznych na ścianach wewnętrznych; wykonanie renowacji stolarki okiennej i drzwiowej. Zakup i wymiana instalacji elektrycznej; zakup i montaż instalacji antywłamaniowej, odgromowej i p. - poż.; remont kamiennego muru oporowego otaczającego kościół.		
Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Antoniego Padewskiego w Osiekach, kościół w Suchej Koszalińskiej	Prace konserwatorskie przy barokowym ołtarzu głównym pw. Trójcy Świętej stanowiącym wyposażenie kościoła filialnego pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Suchej Koszalińskiej: pełna impregnacja wszystkich elementów ołtarza oraz odtworzenie antepedium i konstrukcji.	15 000,00 zł.	Uchwała Nr XLIX/359/2014 Rady Miejskiej w Sianowie z dnia 06 sierpnia 2014 r. w sprawie udzielenia dotacji na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

Kolejnym rozwiązaniem polepszającym stan zachowania lokalnych zabytków jest występowanie gminy i miasta w roli partnera przy projektach unijnych lub ministerialnych, w których beneficjenci (właściciele zabytków) często nie są w stanie zapewnić wymaganego wkładu własnego. Takie działania z pewnością podniosłoby poziom życia mieszkańców oraz atrakcyjność turystyczną gminy i miasta Sianów.

Zadania Gminnego programu opieki nad zabytkami mogą też być realizowane przez instytucje kultury podległe gminie i miastu lub funkcjonujące na jej terenie (np. regionalne izby tradycji, domy kultury, biblioteki) w ramach działalności bieżącej. Ponadto (w zakresie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie) gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia, parafie).

12. Bibliografia

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.;
3. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach;
4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
5. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r.- Prawo budowlane;
6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r.- Prawo ochrony środowiska;
7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody;
8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami;
9. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej;
10. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie;
11. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach;
12. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach;
13. Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej;
14. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem;
15. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków;
16. Materiały udostępnione przez Urząd Miasta i Gminy w Sianowie;
17. Materiały konserwatorskie udostępnione w siedzibie WKZ o. Koszalin: karty adresowe zabytków architektury i budownictwa z terenu miasta i gminy Sianów opracowane w latach 1981 (aut. M. Wroński), 1985 (aut. M. Preciszewski, J. Turnau, A. Czernicka), 1993 (aut. D. Stola); karty białe i zielone ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa z terenu miasta i gminy Sianów; dokumentacja dendrologiczno - techniczna parków z terenu miasta i gminy Sianów; Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Sianów - studium krajobrazu kulturowego miasta i gminy Sianów, opracowane w 2000 r. przez architekta Wojciecha Wojtychowskiego, mgr Jadwigę Kowalczyk, mgr Konstantego Kontowskiego, Pracownia Dokumentacji Historycznej Szczecinek; Studium historyczno - urbanistyczne do planu zagospodarowania przestrzennego, Sianów, powiat Koszalin, województwo koszalińskie, opracowane w 1961 r. przez E. Lukas, B. Frankiewicz; Katalog zabytkowych dworów i pałaców gminy Sianów, opracowany przez E. Gwiazdowską - Banaszek, K. Kroman, PP PKZ oddział w Szczecinie, opracowane 1982 r.;
18. Redakcja: Włodzimierz Rączkowski, Jan Sroka Historia i kultura ziemi sławieńskiej, tom VIII, gmina i miasto Sianów, Sianów - Sławno 2009;
19. www.wzp.pl;

20. www.powiat.koszalin.pl;
21. www.sianow.pl;
22. www.eog.gov.pl/Strony/start.aspx;
23. www.funduszeuropejskie.gov.pl;
24. www.rpo.wzp.pl;
25. www.nid.pl;
26. www.nimoz.pl;
27. www.stat.gov.pl/gus;
28. www.isap.sejm.gov.pl;
29. www.wikipedia.pl.

13. Spis tabel, zdjęć

1. Tabela nr 1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków w gminie i mieście Sianów;
2. Tabela nr 2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków ruchomych w gminie i mieście Sianów;
3. Tabela nr 3. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków w gminie i mieście Sianów;
4. Tabela nr 4 . Stanowiska archeologiczne na terenie gminy i miasta Sianów;
5. Tabela nr 5. Analiza SWOT;
6. Tabela nr 6. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr I;
7. Tabela nr 7. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr II;
8. Tabela nr 8. Obiekty wpisane do rejestru zabytków, których gmina i miasto Sianów jest właścicielem;
9. Tabela nr 9. Dotacje gminy i miasta w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
10. Zdjęcie nr 1. Kościół filialny pw. św. Stanisława Kostki w Dąbrowie;
11. Zdjęcie nr 2. Kościół filialny pw. Matki Boskiej Królowej Polski w Iwęcinie;
12. Zdjęcie nr 3. Kościół filialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Karnieszewicach;
13. Zdjęcie nr 4. Kościół filialny pw. św. Antoniego Padewskiego w Osiekach;
14. Zdjęcie nr 5. Kościół filialny pw. św. Wojciecha w Ratajkach;
15. Zdjęcie nr 6. Kaplica cmentarna w Sianowie, ul. Węgorzewska;
16. Zdjęcie nr 7. Kościół parafialny pw. św. Stanisława Kostki w Sianowie, ul. Kościelna;
17. Zdjęcie nr 8. Kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Siecieminiu;
18. Zdjęcie nr 9. Kościół filialny pw. Matki Boskiej Różańcowej w Sierakowie Sławieńskim;
19. Zdjęcie nr 10. Kościół filialny pw. Trójcy Świętej w Sownie;
20. Zdjęcie nr 11. Kościół filialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Suchoj Koszalińskiej;
21. Zdjęcie nr 12. Kościół parafialny pw. Matki Bożej Szkaplerznej w Szczeglinie;
22. Zdjęcie nr 13. Ratusz w Sianowie, ul. Armii Polskiej 30;
23. Zdjęcie nr 14. Brama w Sianowie, ul. Armii Polskiej;
24. Zdjęcie nr 15. Dwór w Osiekach nr 42.